HO Şİ MİNH

Bir Ulusal Kurtuluşçunun Portresi

REINHOLD
NEUMANN-HODITZ

YAŞAM ve ANILAR-8

YAŞAM VE ANILAR DİZİSİ: 8

BİR ULUSAL KURTULUŞÇUNUN PORTRESİ

Ho Şi Minh'i sosyalizme, ulusal kurtuluşçu eğilimleri, anti-emperyalizm, sömürgeciliğe karşı kararlı mücadele azmi götürdü. Sosyalizm ile ulusal kurtuluşun iç içe geçtiği, klasik Fransız sömürgeciliği ile, modern Amerikan emperyalizmine diz çöktürmeyi başaran bir mücadelenin önderi olduğu gibi, aynı zamanda da simgesiydi.

Ho Şi Minh bugün de ulusal kurtuluş mücadelelerinin yolunu aydınlatan bir anlam taşıyor.

Kitabın yazarı Alman araştırmacı Neuman-Hoditz, doğu Avrupa dilleri ve Slavistik eğitimi gördü. Welt gazetesinin dış haberler bölümünü yönetti. Asya ülkelerini boydan boya gezdi. "Çin'in Gizli Cepheleri" adlı kitabı ve diğer birçok çalışması yayınlandı

Belge Yayınları: 158

Birinci Baskı: Mayıs 1992

HO TSCHI MINH (1971, Hamburg)/ Dizgi: Arba / Düzelti: Engin Günay / Baskı: Gülen Ofset / Kapak Düzeni: Zehra Şenoğuz / Kapak Baskı: Orhan Ofset/ Cilt: Emek Mücellithanesi / BELGE ULUSLARARASI YAYINCILIK, Başmusahip Sokak Talas Han No: 16-302 Cağaloğlu-İSTANBUL/ Tel: 511 63 20

Reinhold Neumann-Hoditz

HO Şİ MİNH

Türkçesi: Nesrin ORAL

YAŞAM VE ANILAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 7
Çevre ve ülke 11
Aile ve genç Ho 18
Yolculuk yılları 30
Başlangıç 37
Devrimci 47
Fransa'da 47
İlk kez Rusya'da 55
Çin olayı 63
Komintemşçik 70
Komploculuk 78
Ulusal cephe 84
Hapislik 92
Bağımsızlık 101
İnsan ve yapıtı 111
Dipnotlar 121
Kronoloji 129
Tanıklıklar 134

Önsöz

Vietnam'dan uzaktaki bir kıtanın asi gençliği Ho Şi Minh'i putlaştırmıştır. Otoriteye karşı anaokullarında Asyalı devrimcinin resmi asılıdır ve Avrupa'da gençler ritmik savaş haykırışı "Ho-Ho-Ho Şi Minh- Ho Ho Ho Şi Minh"i heceleyerek kentlerin caddelerinde yürürler-varolan düzene başkaldıran genç insanlar. Acaba bu insanlar "Ho Şi Minh'lerini" gerçekten tanıyorlar mı?

Artık Asya'da yeni bir sol var. Ancak onlar Ho amcayı kendilerine önder seçmemişlerdir, ne Japonya'da ne de Seylan'da. Ama orada, Vietnam'ın hem kuzeyinde hem de güneyinde ölmüş komünist ve başkana tüm bir halk tapmasa da büyük saygı duyar. Fakat Vietnamlılar için Ho amca bir şiddet öncüsü değildir. Bu etiket ona Avrupa ve Amerika'daki radikal solcular tarafından haksız yere yakıştırılmıştır. Vietnam için o, savaşarak ülkesinin bağımsızlığını kazanan ve onu savunan devrimcidir. Bu nedenle Ho, güneydeki komünizme karşı pek çok kişi için de ulusal bir kahraman ve kuzeydeki yurttaşları için bir baba figürü olmuştur.

Ancak Ho Şi Minh katı bir ulusal babaydı. Bu gerçek de kalıplaşmış düşüncelere uymayacaktır. Batı'daki Ho'nun genç hayranlarının inandığı otorite karşıtlığı komünistler için söz konusu olmadığı gibi Ho Şi Minh için de söz konusu değildi. Tersine Ho amca halkının genç kuşağını şöyle uyarıyordu (1955'de halk üniversitesinin açılışında): '*Gençliğin görevi ülkenin kendisi için ne yaptığını araştırmak değil kendisinin ülke için ne yaptığını sormaktır.*' Ho Şi Minh'in yarattığı ve ölümüne kadar damgasını vurduğu devlet, otoriter komünist bir devlettir.

Yazar ayrıca sağ görüşlü yazarların özellikle kullandıkları başka bir klişeye de karşı çıkmayı amaçlamaktadır. Onların tanımlama-

larının tersine Ho Şi Minh rakiplerini acımasızca ortadan kaldıran adam değildi. Ho iç politikada daha çok kanıtlara önem verirdi ve dış politikada da görüşme ve uzlaşma adamıydı. Yaşamının sonundaki uzlaşmazlıktan batı politikası sorumludur.

Burada başka bir şey daha önemlidir. Bir çok ülkenin ulusçuları için Ho Şi Minh gerçek bir simge olmuştur. Ancak ulusçuluk bağımsızlıklarını yeni kazanmış Üçüncü Dünya Ülkeleri denilen ülkeler için boş, bizdeki gibi horlayıcı bir kavram değil, tersine politik yaşamda hergün rol oynayan bir formüldür. Bu nedenle ulusal bağımsızlığa götürecek olan Ho Şi Minh yolu manevi anlamını koruyacaktır. Bertrand Russell Ho Şi Minh'in sömürgecilik sonrası dünyasına biçim veren bir kişi olduğunu söylerken haklıdır.

Başkanın bir isteğine uyularak Ho Şi Minh'in yaşamıyla ilgili pek çok ayrıntı ölümüne kadar açıklanmamıştır. O günden beri Hanoi'de o zamana kadar bilinmeyen pek çok sayıda ayrıntı gün ışığına çıkarılmıştır. Sunulan çalışma bu belgeleri göz önünde bulundurmuştur. Yazar en son kaynakları değerlendirmenin yanı sıra Vietnamlı komünistlerle yaptığı bir çok görüşmede olayların içyüzünü aydınlatmaya çalışmıştır. Dış görünüşü böylesine gösterişsiz, gizem dolu bu Asyalının, seyrek keçi sakallı ve üniformaya benzer giysili bu zarif adamın öyküsü bir kısmı Batı'da ilk kez yayınlanan belge fotoğraflarla tamamlanmaktadır.

Mao Tse-tung'dan farklı olarak Ho Şi Minh, bir Asya koşullarına uyarlanmış Marksizm kuramcısı değildi. Ona dahi de denilemez; o bir önder ve örgütçüydü. İdeolojinin her iki merkezinden bağımsız bir yolda yürümesi ona komünist dünya hareketinde saygınlık kazandırdı.

Ho Şi Minh'in yaşamı ve büyük Amerikan gücüne karşı koymaya varan eylemleri doğru biçimde yorumlanmak isteniyorsa sabır ve zamanla ilgili kavramları batı insanınınkinden farklı olan Asyalı'nın düşünce biçimi iyice anlaşılmalıdır. Ho'nun halefleri için de '*daha yirmi yıl ya da daha uzun sürebilecek*' (Ho Şi Minh, 1966) olan Vietnam savaşı, yalnızca ulusal bağımsızlık için verilen bin yıllık bir savaşın devamıdır.

İngiliz General Gracey 1945 eylülünde birlikleriyle Saigon'da karaya çıktığında onu Vietminh temsilcileri karşılar. İngiliz subay sonradan Vietnamlıların hoş geldiniz ve benzeri şeyler dediklerini ve kendisinin de onları hemen kapı dışarı ettiğini anlatmıştır. Sonra aynı batı küstahlığıyla Ho Şi Minh, Fransızlarla görüşmeler sırasında karşılaşmıştı ve bu küstahlık günümüzde Amerikalıların Çin Hindi'ndeki tutumlarını belirlemektedir. Bunun ulusçu Ho Şi Minh'in Batı'nın düşmanı değilse bile kararlı bir karşıtı haline gelmesine katkısı olmuştur.

Oltayla balık tutan Ho

Çevre ve Ülke

Nghe An eyaleti Vietnam'ın Çin işgali günlerinden Fransızlardan bağımsızlığını alana kadar Annam diye isimlendirilen orta bölümünde bulunmaktadır. Bu Çin'den bakıldığında güneydeki ülke demektir. Ancak Vietnam'ın 1954 tarihinde bölünmesinden beri bu bölge 17. enlem çizgisinin kuzeyinde kaldığı için politik olarak Kuzey'e dahildir. Bölge Batı dillerinde kısaca Kuzey Vietnam denilen Demokratik Vietnam Cumhuriyeti topraklarına aittir. Bu eyalet Vietnam'ın coğrafya ve tarihinde özel bir rol oynar; ve burada Nghe An'da Ho Şi Minh doğmuştur.

Ülke orada gittikçe daralarak en dar yerinde yalnızca elli kilometre genişliğinde olan bir hortum biçimini alır. Yöre deniz kıyısındadır, ama suya sırt çevirmiştir. Balıkçı memleketinden çok çiftçi memleketidir. Nghe An bir geçiş bölgesidir, daha doğrusu bağlantıyı sağlar.

Yöre, iklim ve insanların düşünce biçimi açısından daha sert olan Tongking'i (Vietnam'ın coğrafi bakımdan en kuzeydeki bölümünün bağımsızlığa kadarki adı böyleydi) daha değişken orta bölge ve güneye bağlamaktadır. Bölge hala Konfiçyüs dininin, yani tam olarak uyulan kuralların etki alanındaydı, ancak aşağıda daha yumuşak ve hoşgörülü Budizmin etki alanına ulaşıyordu. Burada dağlar da ovaya dönüşüyordu. Dağ ve ova insanı arasındaki karşıtlık özellikle Asya'da gelenekseldir. Bu karşılıklı uyuşmazlık burada da hissedilir, ancak daha hafif bir biçimde.

Açık bir ülke, ancak insanları köle gibi boyun eğmekten uzak. Tersine. Dinamizmi her zaman kuzeyden güneye yayılan Vietnam tarihinin bu katalizöründen düşünce adamları çıkmıştır: bilim adamı ve

yazarlar, asiler ve devrimciler.

Örneğin toprak sahibi Le Loi 15. yüzyıl başında ülkeyi yeniden işgal etmiş olan Çinlilere karşı direnişi burada örgütlemişti. Çinliler geri püskürtülmüş ve o zamandan beri yine yalnızca haraç alan devlet rolüyle yetinmek zorunda kalmışlardı; bu rol ancak Fransız sömürge yönetiminin başlamasıyla kesin olarak sona ermişti.

Koumintang hapisanelerinden birinde şu dizeleri yazarken Ho Şi Minh kendi küçük memleketini mi düşünüyordu?

'Bir Hapisane Arkadaşının Flütü'

'Ansızın bir flütün sıla özlemi dolu iniltileri:
Hüzünle yükseliyor müzik, hıçkırığa yakın.
Bin milden ötelere, dağlar ve nehirler üzerinden
acı bir keder yayılıyor. Bir kadın görür gibi oluyoruz,
uzak bir kuleye tırmanmış,
birinin dönüşünü gözleyen.' [1]

Ho'nun ozan olan ünlü bir hemşerisi vardı. Vietnam edebiyatının en önemli yapıtı koşuk roman "Kim Van Kieu"nun yaratıcısı Nguyen Du (1765-1820) Nghe An'lıydı. Yapıt egemen feodal sistemden bir yakınmadır; eylemin genç kadın kahramanı Kieu döneminin gelenekleri nedeniyle mahvolur.

Nghe An zengin bir yöre değildir. Toprak fakirdir; yapay sulama gerektirir. Bölgenin nüfus yoğunluğu fazladır. Batıda uzanan Laos dağlarının ormanları yaşam için gerekli pirinç tarımına zaten yetmeyen alanı daha da daraltmaktadır. İnsanları doğuştan asi yapan da herhalde bu doğal koşullardı. Ancak düşünce akımları da en az bunlar kadar etkiliydi.

Toprağın tüm aileye iş ve yiyecek sağlamaya yetmediği yerlerde çiftçi ailesinin üyeleri bilimle uğraşıyorlardı. Örneğin Ho'nun babası

Çin yazısında, klasik filolojide geleneksel yarışma sınavlarını vermiş ikinci dereceden bir doktor, bir Pho Bang'dı. Hue'deki imparatorluk sarayının Çin Konfiçyus kurallarına göre düzenlediği bilge edebiyatçı yarışmalarını kazananların çoğu Hghe An eyaletindendi. Sorumluluk gerektiren devlet görevleri için dikkate alınan bu ödül sahipleri, mandarinlerdi.

Bu durumda Fransızlar (himaye anlaşması çoktan yapılmıştı) yüce imparatorluk kenti Hue'yi işgal ettiğinde, Avrupalı yabancılara karşı ilk direnişin özellikle burada başlaması şaşılacak bir şey değildir(1885). Konfiçyusçu bilgeler Fransızlara karşı her şeye rağmen on-bir yıl dayanabilen bir ayaklanma hareketi başlattılar. Bu başkaldırı "Bilgelerin ayaklanması" (Van Than ya da Can Vuong) adıyla Vietnam tarihine geçti.

Nihayet 1930 ve 1931'de birbirine komşu Nghe An ve Ha Tinh eyaletlerinde hem sömürgeci güçlere hem de yerli feodal yapıya karşı, Marksist-komünist ilkeler doğrultusunda bir hareket, "Nghe Tinh Sovyetleri" oluşmuştu. Henüz bir kaç ay önce kurulmuş olan Komünist Parti'nin de katkılarıyla burada çabucak öncelikle bir toprak reformu gerçekleştiren bir tür halk yönetimi kurulmuştu. On yazarın hazırladığı Ho Şi Minh'in yaşam öyküsüyle ilgili tek resmi antolojide şöyle denilmektedir: "Nghe Tinh Sovyetleri'nin 217 göstericisi 12 Eylül 1930'da Ho amcanın doğduğu köye giden yolda kurşunlar ve bombalar altında can verdiler." [2]

Ancak komünist yönetime karşı tek tehlikeli ayaklanma, toprak reformunun zorba yöntemlerine ve görevlilerin yetkilerini kötüye kullanmalarına karşı çıkan kasım 1956'daki çiftçi ayaklanması da yine "Nghe Tinh"de oldu. Ordu isyanı bastırdı. Parti ve devlet başkanı Ho Şi Minh "yanılgılarını" itiraf etmek zorunda kaldılar.

Geleceğin yurtsever, devrimci ve politikacısı Ho Şi Minh tarih açısından yüklü ve tarihin bilincinde bir çevrede büyüdü. Çocukken ona kendi yöresinden çıkan halk kahramanlarının öyküleri anlatılırdı: 722'de bir çiftçi ordusuyla Çinlileri yendikten sonra kendisini imparator ilan eden Mai Hac De ya da 18. yüzyıl sonunda bir ayaklanma başlatan, iki hanedan arasında rekabete son veren, ikiyüz yıllık

ayrılıktan sonra kuzeyle güneyi birleştiren ve bir Çin ordusunu bozguna uğratan Quang Trung (Nguyen Van Hue) (Tay Son ayaklanması).

Vietnam tarihiyle ilgili yüzlerce öykü vardır ve Ho'nun babasının törensel masal anlatma sanatını da çok iyi bildiğinden övgüyle söz edildiğine göre genç Nguyen Tat Thanh, Ho'ya çocukluğunda böyle denirdi, bunlardan çoğunu öğrenmiş olmalıdır. Bu efsanelerden ve gerçek olaylardan birkaçı burada anlatılacaktır çünkü, bunlar özellikle sıradan Vietnam halkının tarih bilinci ve geleneklere sıkı sıkıya bağlılığının kanıtıdır. Bunlar, burada yakın tarihinin en büyük kişisinden söz edilen ülkenin hemen hemen kesintisiz bir dizi bağımsızlık savaşı verdiğini her türlü kronolojiden (ancak biz bunları kitabın sonunda yine de vereceğiz) daha açık biçimde göstermektedir. Ve tarihsel açıdan bakıldığında bugünkü kavga tüm Vietnam halkının çoğunluğu tarafından kuşkusuz ulusal bağımsızlık için verilen bu uzun savaşım devamı ve son aşaması olarak değerlendirilmektedir.

Çin, Vietnam'a egemen olduğunda valileri ülkeyi çok acımasızca yönetiyorlardı. En kötülerinden biri To Dinh'di. To Dinh kendisine baş eğmeyen herkese haksız yere ve acımaksızın işkence ediyordu. Onun zamanında Vietnam'da Trung Trac ve Trung Nhi isimli soylu aileden iki kızkardeş yaşıyordu. Trung Trac, Thi Sach isimli bir adamla evliydi. Günün birinde bu Thi Sach vali To Dinh'e küçük bir şey nedeniyle karşı çıktı, bunun üzerine vali onu yargılamaksızın hemen idam ettirdi. Ancak dul Trung Trac diğer kadınların yaptığı gibi beyaz yas elbiseleri yerine öldürülen kocasının zırhını giydi ve halka seslendi: "Böyle haksızlıklara daha fazla katlanmak istiyor musunuz? Silaha sarılın!" Halk kaynaştı ve iki kızkardeşin yönetiminde Çinlileri kovdu. Kardeşler zaferle başkente girdiler ve coşkun halk bundan böyle ülkeyi büyük bilgelik ve iyilikle yönetecek olan Trung Trac'ı kraliçe yaptı. Tüm ülkede mutluluk ve hoşnutluk egemendi. Ancak Çin imparatoru yenilgiyi kendine yediremedi. En iyi generaliyle büyük bir ordu yolladı. Trung kardeşler halkı yeniden silah başına çağırdı. Viet Bac dağlarında (Vietnam'ın en kuzeyinde) saldırı püskürtüldü. Ancak Çinliler tekrar tekrar yardımcı kuvvet alırken Vietnamlı savaşçıların sayısı gittikçe azaldı. Sonunda Cam Khe ırmağı

kıyısında, Duong Tay köyü yakınlarında son savaş yapıldı. İki kızkardeş kurtuluş umudu kalmadığını gördüklerinde canlı olarak düşman eline geçmemek için kendilerini ırmağa attılar. Cesetleri ırmağın aşağılarına sürüklendi ve çiftçiler tarafından karaya çekildi. Burada bugün hala Song Hai ırmağının ağzındaki tapınakta durmakta olan taş heykellere dönüştüler.[3]

Trung Trac ve Trung Nhi kardeşlerin ayaklanması İsa'dan sonra 40 yıllarında Vietnam'da 150 yıldır Çin egemenliği sürerken olmuştur. Bu durum dokuzyüz yıl daha sürecektir. Bugün Hanoi'deki bir kız lisesi "Trung Vuong", yani Kraliçe Trung ismini taşımaktadır ve kızkardeşlerin anısına orada bir pagoda kurulmuştur. Çin başbakanı Tschu En-lai komünist Kuzey Vietnam'ın başkentini ilk ziyaret ettiğinde kendisini Trung kardeşler pagodasına götürmelerini istedi. Çinli devlet adamı burada büyük bir saygıyla eğildi ve böylece kendi halkına karşı verilen özgürlük savaşına ödün vermiş oldu, büyük etki uyandıran bir jest.[4]

Tarih müzesinde kadın rehber Jeanne d'Arc'dan bin yıl önce yabancı egemenliğine karşı ilk başarılı Vietnam ayaklanmasını iki kadının yönettiğini belirttiğinde Amerikalı yazar Susan Sontag da 1968 yazında Hanoi'de Trung kardeşlerle yüzyüze geldi. Rehber şunları ekledi: "Kızkardeşler geleneği bugün hala yaşamaktadır. Bugünkü savaşımızda birçok kadın kendini göstermiştir."[5]

Hanoi tarih müzesinde örneğin "Dang ırmağı kazıkları"da sergilenmektedir. 13. yüzyılda Moğolları kovan, Tran hanedanından bir prens olan Tran Hung Dao bir savaş hilesine başvurdu. Sular yükselken kıyıdaki Dang ırmağının yatağına kazıklar çaktırdı. Moğol donanması oraya çekildi ve bir süre sonra deniz çekildiğinde ve su düzeyi düştüğünde tutsak edildi.[6] Tüm bu olaylarda zayıfın güçlüyle savaşı, küçüğün haklarının savunulması söz konusuydu. Ho bunu çağına uygun biçimde şöyle dile getiriyordu:

'Tüm Asya'da Japon karşıtı bayraklar dalgalanmakta,

büyük ya da küçük bayraklar- tek fark bu.

Elbette [7] büyük bayraklara gereksinimimiz var, ama küçüklere de.

Trung Hung Dao ve sözü edilen Le Loi adına tüm ülkede birçok tapınak yapılmıştır. Bunlardan birinin ayrı bir özelliği vardır. Öyküsü ise şöyledir:

Yine Çinlilerin ülkeyi işgal altında bulundurdukları bir dönemde halk yabancı yönetim altında büyük acı çekiyordu. Birçok yerde direniş başlamıştı. Bu sırada Hanoi'de yoksul bir balıkçı yaşıyordu. İsmi Le Loi'ydi. (Efsane zengin bir çiftçiden yoksul bir balıkçı yapar.) Birgün Le Loi kentin ortasındaki gölde balık avlarken tanrılar ona bir işaret gönderdi. Çektiği ağda harikulade bir kılıç buldu. Le Loi tanrıların işaretini anladı ve ayaklananların başına geçti. Karşısında düşmanların kaçmaya başladığı olağanüstü kılıcıyla Çinlileri ülkesinden kovdu. Zaferden sonra su perisine teşekkür etmek için gölün kıyısına geldi. Kıyıya ulaştığında sihirli kılıç ansızın kınından sıyrıldı ve yeşim renkli bir ejderhaya dönüşerek suda kayboldu. Olanları seyretmiş olan halk Le Loi'yi kral ilan etti. Hükümdarlığı adil ve iyilikseverdi ve güçlü Le hanedanının kurucusu oldu.[8]

Bugüne kadar Hanoi'deki gölün adı Ho Hoan Kiem, yani geri verilen kılıç gölü olarak kalmıştır. 1930 Şubatı'nda bir akşam kadınlar göl kıyısında tütsü çubukları yakıyorlardı. O akşam Vietnam'ın Ulusal Halk Partisi'nin sömürgeci güçlere karşı başlatmak istedikleri ayaklanmadan bir önceki akşamdı. Halk yaklaşan ayaklanmayı biliyordu, ancak Fransızlar bu belirtilere bir anlam veremiyorlardı.[9] İsyan, Yen Bai ayaklanması, kanlı biçimde bastırıldı ve önderleri kaçtı ya da idam edildi. Ayaklanmayı başlatan ulusçu halk partisi o zamandan sonra önemini yitirdi.

Savaş hilesi, doğanın sunduğu tüm olanakları kullanarak en ilkel araçlarla savaş, aslında Vietnam tarihindeki tüm ulusal hareketlerin tipik niteliğidir. Bugün bunu Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi (FNL) yöntemlerinde yine görmekteyiz. Ho Şi Minh Vietnam dilinde Can Cu denilen bir kavramı sık sık kullanırdı. Bu kavram hemen çözüm yolu bulma sanatını, güçlüklere uyumu tanımlar; kavram "dayanıklı" ya da "becerikli" şeklinde de çevrilebilir ve genelde Vietnam halkının becerikliliğini anlatır. Aynı şekilde daha önce sözünü ettiğimiz Quang Trung'un aklına da kurnazca bir fikir geldi. Ordusunu üçlü gruplara ayırdı. Her iki asker yürüyüş sırasında üçüncünün din-

lendiği bir hamak taşıyordu. Böylece askerler nöbetleşe dinlenebiliyor ve ordu gündüz ve gece yürüyüşlerinde o zaman için olanaksız sayılan bir hızla ilerliyordu. Düşman onları henüz beklemiyordu- ve yenildi.[10] Bunu Vietminh askerlerinin lojistik başarısının tüm dünyayı, özellikle Fransızları şaşırttığı Dien Bien Phu (1954) ile karşılaştırmak zor değildir. Enlemesine ve uzunlamasına çubuklar takılmış tek bir bisikletle Vietminh birlikleri 350 kilograma kadar yük taşıyabiliyorlardı. Bu şekilde pratik olarak yolu olmayan bir bölgeden ağır toplar cepheye götürülüyordu. Ancak Fransızlar hamal başına sadece 20 kilogram tahmin ediyorlardı. Sonuç IV. Cumhuriyetin Waterloo'su olarak isimlendirilir. Aynı bisikletler bugün de Vietnam'da kullanılmaktadır.

Genç Nguyen Tat Thanh geçmişten öyküler dinliyordu. Devrimci Nguyen Ai Quoc (daha sonraki Ho Şi Minh) 6 Haziran 1941'de yeraltından yurttaşlarını Fransızlara ve Japonlara karşı ayaklanmaya çağırırken geçmişteki kahramanlıkları hatırlatıyordu.'... *Atalarımızın bağlılık ve kahramanlık ruhu. Phan Dinh Phung'un Hoang Hoa Tham'ın ve Luong Ngoc Quyen'in(1885-1917 yılları arasında Fransızlara karşı savaşmış partizan) ruhu bugün hala canlıdır. Devrimcilerimizin Thai Nguyen, Yen Bai, Nghe An ve Ha Tinh eyaletlerindeki kahramanlıkları sonsuza dek unutulmayacaktır... Yüzlerce yıl önce, ülkemiz Moğol istilası tehdidi altındayken yaşlılarımız Tran hanedanı yönetiminde öfkeyle ayaklanmışlardı. Onlar tüm ülkedeki oğullarını ve kızlarını düşmanı öldürmek için bir erkek gibi silaha sarılmaya çağırdılar. Sonunda halklarını tehlikeden kurtardılar ve şanlı isimleri sonsuza dek gelecek kuşaklara aktarılacaktır. Ülkemizin yaşlıları ve önemli kişileri atalarımızın şanlı ulusal kurtuluş görevinde vermiş oldukları örneği izlemelidirler...*'[11]

Aile ve Genç Ho

Sözün kısası ulusal hareketler eskiden beri Ho Şi Minh'in memleketinden başlıyordu. Ho'nun aile üyeleri de ülkelerinin kaderini değişmez bir şey olarak kabullenenlerden değildi. Bir kısmı Fransızlara karşı direnişe etkin biçimde karışmıştı. Ho'nun ilk gençlik yıllarında edindiği izlenimler kuşkusuz yaşantısını etkilemiştir.

Örneğin Mao Tse-tung'un ilk politikacılık dönemlerinde yaptıklarından farklı olarak Ho Şi Minh, yaşamını hiçbir zaman batılı bir gözlemciye anlatmamıştır. Özellikle soy araştırmasında, Ho'nun çocukluğ ve gençliği konusunda yalnızca Hanoi'de yayınlanan, ikinci ve üçüncü elden bilgilerle yetinmek zorundayız. Ho Şi Minh ile 1962 yazında Hanoi'de röportaj yapmayı başaran Fransız Vietnam uzmanı Bernard B. Fall bile devlet başkanının ağzından yaşamıyla ilgili ayrıntıları alamamıştır. *'Biliyor musunuz, ben yaşlı bir adamım ve yaşlı bir adam küçük sırlarını kendine saklamaktan hoşlanır.'* Ve sonra. Fall karşı çıktığında da Ho şakacı bir göz kırpmayla *'Ben ölene kadar bekleyin, sonra hakkımda istediğiniz kadar yazabilirsiniz.'* der [12] Bu nedenle biz de bu bölümde öncelikle daha önce değinilen antolojideki bilgilere dayanmaktayız, ancak antolojinin yazarlarına Ho Şi Minh tarafından yetki verildiğine güvenebiliriz.

Ebeveynin resimleri yoktur. Baba, Nguyen Sinh Sac[13], bir köy bilgesiydi ve imparatorluk sınavlarını vermişti ama soylu bir çevreden değil, Kim Lien ya da Sen köyünde küçük bir toprağı olan bir çiftçi ailesinden geliyordu. Bir kumanın oğluydu. (Eski, Çin etkisindeki bir geleneğe göre bir adam karısına bir ya da birçok kuma getirebiliyordu. Bu ilişkilerden doğan çocuklar meşru kabul edilirdi.) Nguyen Sinh Sac daha küçükken ebeveyni öldü. Baba, çocuk istemeyen bir ağabeyin yanında yaşamak zorunda kalmıştı. Çıkar yol kendini bilime

adamaktı. Küçük Nguyen Sinh Sac kendisine ders veren Hoang Xuan An isimli bir köy bilgesine yakınlık duyuyordu. Ho'nun babası yalnızca çok dikkatli bir öğrenci değil, aynı zamanda yakışıklı bir gençti de. Bilgenin en büyük kızı Hoang Thi Loan otlağa götürdüğü mandaların sırtında bile kitaplarını okuyan bu çalışkan genç adama aşık oldu. Kayınpeder çifte toprağında bir kulübe ve bir çeltik tarlası verdi.

Nguyen Sinh Sac 1901'de başkent Hue'de mandarinlik sınavını verdikten sonra köyüne döndü. Burada onuruna büyük bir şölen düzenlendi, çünkü tüm yöreden ilk kez bir kişi böyle bir sınavı başarıyordu. Bu da hemşerileri Nguyen Sinh Sac'la gurur duymak için yeterli bir nedendi. Hatta ona köyün ortak topraklarında yeni bir ev yapıldı ve çevresi kaktüsler ve bambularla çevrildi. Küçük Ho çocukluğunu bugün çoğunlukla doğum yeri olarak gösterilen Kim Lien köyündeki bu köy evinde geçirdi.

Ancak yeni toplumsal konumu çiçeği burnunda görevli Pho Bang'ın pek hoşuna gitmedi. Genç adam din işleri bakanlığında sekreter olarak göreve başlamak zorunda kalana kadar Hue'ye dönüşünü sürekli erteledi. O zamandan şu sözleri aktarılır: "Mandarinler köleler arasında köledir ve onlar diğerlerinden daha da çok köleleştirilmiştir."[14] Ho'nun babası Binh Dinh eyaleti Binh Khe bölge sorumlusu iken yargı hakkını çok hoşgörülü kullandığı için Fransızlar tarafından görevden alındı. Paris'te Annamlı mültecileri gözetim altında bulunduran ve sonraları Çinhindi polisini kuran Louis Arnoux, Ho Şi Minh'in Fransız biyografi yazarı Jean Lacouture ile konuşurken Nguyen Sinh Sac'ın cezalandırılmasına ulusçu eğilimlerinin neden olduğunu söylemiştir. (Bu dönemde) Nguyen Sinh Sac Fransızca öğrenmeyi reddetmişti. Her ne kadar resmen önemsiz bir rüşvet almayla suçlandıysa da bu ağır bir suç olarak değerlendirilmemişti. Tersi bu nitelik buyruklara uyan kişilerde çok hoş karşılanırdı. Yaklaşık otuz yıl boyunca uğraştığı devrimci Ho Şi Minh'e hiç de dost olmayan sivil polis şöyle demektedir: "Oğullarından birinin ismi Nguyen Tat Thanh'dı. Bu gelecekteki Nguyen Ai Quoc, daha sonraki Ho Şi Minh'di. Yaşamı bir haksızlık, Fransa'ya karşı öfke, kin ve nefret ortamında başladı."[15] Ho'nun babası direkt olarak direnişcilerin

yanında hemen hiç çalışmamıştır, çünkü Hanoi'deki biyografi yazarları bu noktada susmaktadır. Devlet hizmetinden çıkarıldıktan sonra Nguyen Sinh Sac (karısı çoktan ölmüştü) ülkenin güneyine gitti ve orada yersiz yurtsuz bir yaşam sürdü.

Batılı konuklarla Hanoi'de resmi olmayan görüşmelerde, Vietnamlılar çoğunlukla Ho'nun babasının son yıllarında sürdürdüğü yaşamı idealleştirmeye çalışmışlardır. Vietnamlılar onu daha çok tıbbi öğütler veren ve gençliği eğiten bir estet, yaşlılığında bile erkekçe dinçlik saçan bir adam olarak tanımlıyorlardı. Oysa gerçeğin resmi biyografiden başka türlü olması gerektiği anlaşılmaktadır ve bu da komünist biyografi yazarlarının nesnelliğini göstermektedir. Yaşlı doktor yirmili yılların ortasında çoğunlukla Saigon'da Rue Lagrandière'deki bir Çin mağazasının önünde otururken görülüyordu. "Siyah ipek bir giysi" değil, güneyli çiftçiler gibi siyaha boyanmış pamukludan sade bir ceket ve pantalon giyiyordu. Halk hekimi olarak "hastalarına" tanı koyuyor ve reçete yazıyordu. Bunun için ancak yaşamına yetecek kadar para alıyordu. "Günlük yiyeceği yalnızca pişmiş bir yumurta, biraz balık sosu ve bir kasecik pirinçten oluşuyordu."[16] Nguyen Sinh Sac bir pagodada yaşıyor ve okuma-yazma bilmeyen rahiplere dualarını kaydetmede yardım ediyordu. Buna karşılık kendisine bedava kalacak yer verilmişti. Zaman zaman da yolculuk hevesine kapılıyordu. Bu şekilde Kampuçya'daki ünlü Angkor tapınak kalıntılarını ziyaret etti. Anlaşıldığı kadarıyla babasının o zaman Kanton'da yaşayan oğlu Nguyen Ai Quoc'la hiç ilişkisi yoktu. Resmi açıklamaya göre Nguyen Ai Quoc'un devrimci etkinliği giderek duyulduğundan ve söylenildiğine göre babayla oğulun birbiriyle ilişki kurabileceğinden korkulduğundan Ho'nun babası Fransızların emriyle Saigon'u terketmek zorunda kalmıştı. Ancak yönetimin, yaşlı doktoru bu kadar önemsediğinden kuşku duymak gerekir. Ne olursa olsun bundan böyle Nguyen Sinh Sac hemen hemen amaçsız biçimde ülkeyi dolaşmaya başladı. Ona "hasır sepetli doktor" deniyordu, çünkü yoksullar gibi uyurken sivrisineklerden korunmak için bir hasırın altına giriyor ve bunu da sürekli yanında taşıyordu. Nguyen Sinh Sac 1930'da hastalandı ve baygın bir halde bir yol kenarında bulundu. Zaman zaman yanında yaşadığı yaşlı bir çiftçi dostuna

götürüldüğünde yemek ve ilacı reddetti. Onu yakındaki pagodaya taşıdılar ve orada öldü.

Ho'nun annesinin yine Nghe An eyaletinde, Kim Lien'e komşu bir köy olan Chua'da yaşayan akrabalarından bazılarının sömürgeci güçlere karşı etkin direnişinden söz edilmektedir. Ho'nun annesinin bir amcası, Hoang Xuan Hanh Kuzeyde, Yen The sıradağlarında tam 25 yıl dayanabilen bir asi grubuna katılır. Başlarında monarşik Konfiçyusçu gelenekten sonra uzun bir dizi oluşturan halk liderlerinin sonuncusu, efsanevi Hoang Hoa Tham (De Tham) vardır. Çetesi uzun yıllar boyunca Hoang Hoa Tham 1913 yılında öldürülene kadar, tek başına direnişi sürdürebilmiştir. Hoang Xuan Hanh Fransızlar tarafından yakalanır ve geçici olarak ünlü mahkum adası Poulo Condore'e sürgüne gönderilir. Daha sonra Hoang Xuan Hanh ilerde sözünü edeceğimiz politikacı Phan Boi Chau ile birlikte çalışmaya başlar.

Nguyen Sinh Sac ve eşi Hoang Thi Loan'ın dört çocukları vardı: 1884'de doğan bir kız, Thanh ve üç oğlan-1888'de doğan Khiem, 1890'da doğan geleceğin Ho Şi Minh'i ve annesinin 1900'de doğumu sırasında öldüğü Xin. Anne dördüncü çocuğuna hamileyken aile Hue'de yaşıyordu. Baba ise büyük oğluyla bir sınav yönetmek için Thanh Hoa eyaletinde kalıyordu. Bir zamandır hasta olan anne ve bebek doğumda çok güçsüzdüler. Anne, yeni doğan bebeği kollarında öldü. Bebek annenin vücudu katılaşana kadar annesini emdi. Sonradan küçük Xin'in ölmüş annesinin sütünü emdiği için hep hasta ve çelimsiz olduğu söylendi. Xin birkaç yıl sonra yaklaşık 1905'de öldü.

Ho Şi Minh yaşamı boyunca bir düzineden fazla değişik isim kullandı. Ancak bu onun devrimci olarak gelişimi ve komplocu etkinliği ile kısmen ilgilidir. Vietnam'da genelde Çin kültüründeki gibi yetişkine yeni bir isim vermek ve böylece başka bir yaşam dönemini işaretlemek sıkça yapılan bir şeydi. Yıllarca Ho'nun eski isimlerini çözme çabası bu gerçeğin bilinmemesinden kaynaklanmıştır. (Bknz. Ho Şi Minh'in isimleri ve takma isimleri)

19 Mayıs 1890'da Nghe An eyaleti, Nam Dan ili, Kim Lien köyünde doğan çocuğun ilk ismi Nguyen Sinh Cung'du (Coong). Geleceğin devrimcisi Nguyen Ai Quoc ve devlet adamı Ho Şi Minh'i

küçük Cung'un saçları yörenin tüm erkek çocukları gibi dipten kesilmişti. Ancak köyde adet olduğu üzere iki yanında birer tutam saç bırakılmıştı. Ho bu saç modeli yüzünden daha sonra aile kente, Hue'ye taşındığında başka çocukların alaylarını büyük bir üzüntüyle sineye çekmek zorunda kalmıştı. Yedi ya da sekiz yaşına kadar Cung köyde büyüdü. Köyde ve çevrede pek çok göl vardı, bir harikalar dünyası; Cung'un en sevdiği şey köylüler balık avlarken seyretmekti. Bazen babası okula giderken ona eşlik ederdi. Her çocuk gibi sorular sorar, ancak olayların kökenine inmekten hoşlanırdı. Bir gün fırtına çıkmıştı, Cung gök gürültüsünü duyunca kendisinden büyük başka bir çocuğun elini tutarak gürültünün nereden geldiğini sordu. Yanıt göktendi. '*Gökte başka şeyler de var mı? Orada insanlar var mı?*' Seksen yıl sonra bile bu olayı hatırlayan çocuk bu sorulara bir yanıt bulamadı.[17]

Cung yaklaşık sekiz yaşındayken aile Hue'ye taşındı. Bu, çocuk için tümüyle yeni birşeydi, çünkü Hue 19. yüzyılın başından beri, Tay Son ayaklanmasından sonra yeniden birleşen ülkenin başkenti ve imparatorun ve sarayının yerleşme yeri olmuştu. Burada yüksek surlar, büyük evler, kibar giyinmiş mandarinler ve Fransız askerleri vardı. Kentin ikinci Çinhindi savaşında ağır biçimde hasar görmüş iç kalesi, ilerde küçük Cung'un yaşamında önemli bir rol oynayacaktı. Çünkü Nguyen hanedanının son imparatoru Bao Dai, 25 Ağustos 1945'de, Ho Şi Minh'in Ağustos devrimini başlatmasından birkaç gün sonra orada tahttan çekilmişti. Ho'nun elçisi imparatorluk sarayının taht salonunda imparatorun elinden eski hükümdarlığın alametlerini teslim almıştı.

Hue'de çocukların eğlenceli bir yaşamları vardı. Cung ağabeyi ve oyun arkadaşları ile birlikte kent ve çevresinde gezintiler yapıyordu. Çocuklar muz kütüklerinden sallar yapıyor ve bunlarla güzel kokular ırmağı Song Huong'da dolaşıyorlardı. Annelerinin ölümünden sonra aile köyüne geri döndü. Şimdi Cung on yaşındaydı ve yeni ismi Nguyen Tat Thanh'dı, yani mutlaka başarılı olacak Nguyen'i aldı. Resmi biyografi yazarları Tat Thanh'ın ülkedeki iki yolculuktan (Kim Lien den Hue ye kadar yaklaşık 300 kilometredir), başkentte yaşadığı onca şeyden ve özellikle çok bağlı olduğu annesinin ölümünden sonra

köydeki yaşıtlarından daha fazla olgunlaştığını doğrularlar. Tat Thanh düşüncelere dalmıştı ve çok okuyordu. En sevdiği öyküler arasında Çin'den tarihsel öyküler "Üç Krallık" ve "Batıya Doğru" vardı. Bu babasının başkente dönüşünü hep ertelediği ve köyde öğretmenlik yaptığı dönemdi. Ancak baba çocuklarının eğitimiyle çok seyrek ve düzensiz biçimde uğraşıyordu. Evde olduğunda kimi kez yaşamla ilgili bazı bilgece sözler buluyor, bunları duvara yazıyor ve çocuklarına ezberletiyordu. Nguyen Tat Thanh okulda iyi notlar almaya ya da ev ödevlerine pek önem vermiyordu. Çok çeşitli şeylerin anlamını öğrenmek onun için daha önemliydi. Tat Thanh bir külkedisi değildi, Hue'deki gibi yakın ve uzak çevreyi dolaşıyordu. Sık sık tek başına bir tepe üzerinde bulunan ve iyi bir manzarası olan köyün kutsal yeri Thanh Co'ya gidiyordu. Köylülerin babasına bilginlik sınavı nedeniyle yaptıkları ve ailenin içinde yaşadığı evin beş odası vardı. Tat Thanh ağabeyi Khiem ile bir odayı paylaşıyordu. Pencerenin kenarında iki kerevet vardı. Çok sıcak günlerde odanın ortasına bir hamak gerilirdi. Pencereden uzakta Ru Chung dağı farkedilebilirdi. Çok yakında bir demirci ve evin sağında çok eski bir kuyu vardı. Köylülerin anlattığına göre bu eski kuyuya çok üstün bir düşman yaklaştığında asiler kılıçlarını atarlardı. Düşman kaybolduğunda kılıçlarını yeniden sudan çıkarırlardı. Bahçede de, limon ve greyfurt ağaçlarının gölgesinde birkaç eski mezar vardı.

O dönem, Fransız yönetiminin zorunlu çalışmayla Lam ırmağının yukarı bölümünde, Vietnam-Laos sınırı yakınında Cua Rao sömürge yolunu açtırdığı dönemdi. Yol özellikle bu bölgeyi "yatıştırmaya" yarıyordu. (1893'den beri Laos da bir Fransız genel valisinin emrine verilen Çinhindi birliği denilen birlikteydi.) 50 yaşına kadar yerli halkın katılması gereken ve Nguyen Tat Thanh'ın köyünde ve çevrede tanık olduğu yol yapımı için zorunlu çalışma kuralları (Corvée-angarya) yetişmekte olan genç üzerinde kalıcı izler bırakmış olmalıdır. *'Angarya'ya koşulanlar yalnızca birkaç Avrupalının keyfi için malikanelerinin çevresine gezinti yolları yapmakla kalmamaktadırlar; sürekli genel valilerin insafına kalmış bir halde daha ağır işler de görmektedirler... Tourane, Tran Ninh ve Ai Lao (Laos) yol yapımları geride acı anılar bırakmıştır. Angaryaya*

koşulanlar yapım yerine varabilmek için yüz kilometre yürümek zorundaydılar. Sonra berbat kulübelere yerleştirildiler. Sağlık için koruyucu önlemler yok, kötü örgütlenmiş tıbbi bakım, nöbetleşe çalışma yok, yollarda barınma olanakları yok. Onlara yetersiz miktarda pirinç ve bir parçacık kurutulmuş balık veriliyordu ve bu dağlık bölgenin sağlıksız ve korkulan suyunu içiyorlardı. Hastalıklar, aşırı yorgunluk ve kötü davranışlar çok yüksek bir ölüm oranına neden olmuştu... Çok az yiyecek verilerek angaryaya koşulan ve hatta günlerce yiyeceksiz kalan zorla toplanmış işçiler, ölümün onları beklediği dağa giderken konvoylar halinde çevreye dağılmışlar ya da ayaklanmışlardır. Bu nöbetçilerin korkunç zorlayıcı önlemlere başvurmalarına neden olmuş ve yolun üstü ölülerle örtülmüştü. '[18] Tat Thanh diğer ismiyle Nguyen Ai Quoc bu cümleleri yirmili yıllarda Fransızca yazmıştı. Cümleler 1925'de (herhalde Moskova'da yazıldı) Paris'de yayınlanan onun ilk büyükçe yapıtı '*Le Procès de la Colonisation Française*' de (Fransız sömürgeleşme davası) bulunmaktadır. Bu, Fransız sömürgelerinde işlenen suçlar konusunda aydınlatılması gereken Fransız okuruna yönelik, yazarın Çinhindi ile sınırlı kalmadığı bir tür savaşım yazısıydı.

Doktor Nguyen Sinh Sac'ın ailesi tüm mandarin yakınları gibi zorunlu çalışmanın dışında tutulmuştu. Cua Rao yolu Nam Dan iline 200 kilometreden daha uzak olmasına rağmen buradan da işçi toplandı. Kura komandoları yaklaştığında insanlar köylerinden ormana kaçıyorlardı. Yerleşim yerleri sıklıkla geceleri kuşatılıyordu, çünkü yetkililer kaçakların çoğunlukla karanlık bastıktan sonra geri döndüklerini biliyorlardı. Böyle gecelerde köy halkı gonglar ve trampet sesleriyle, lambalar ve meşalelerle uyandırılıyordu; her yerden inlemeler ve köpek havlamaları duyuluyordu. Nguyen Tat Thanh bunları yeterince yaşamış ya da anlatılanlarla yüreğinde hissetmiş olmalıdır. Söylendiğine göre doktor birkaç pirinç tarlası satmış ve parasıyla köyünden giden zorunlu işçileri desteklemiştir. Yüzyılın başındaki bu yıllarda sömürgeci güçlere karşı çoğu ayaklanma başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Hoang Hoa Tham bile zaman zaman Fransızlarla anlaşma yapmıştı. Bu dönemde daha çok düşünsel alanda direniş vardı. Phan Boi Chau gibi (1867-1941) genç ya da orta kuşağın

aydınları bakışlarını Çinhindi sınırlarının ötesine, modern görüşler yönünde düşünsel bir atılımın gerçekleşmiş olduğu ülkelere çevirmişlerdi. Artık Ho'nun babasının ait olmadığı bu yeni kuşak, sömürgeciliğin daha kolay yenilebilmesi için "Batı'dan öğrenmek" istiyordu. Slogan modern eğitimdi. Ho'nun babası bile bu eğitime ilerlemiş yaşında bir sözlük yardımıyla dikkatle Fransızca öğrenerek ödün vermişti.

O zamanlar Japonya-büyük Rus Çarlığını yeni yenmişti (1905)- Asya'nın beyazların egemenliğinden kurtulmasının simgesi olmuştu. Birçok Asyalı reformcu ve devrimcinin gözleri Tokyo'ya çevrilmişti. Bu konuda "Çin cumhuriyetinin babası" Sun Yat-sen'in (1866-1925) "Sarı ırkdan" bir halkın beyazlara karşı bu ilk zaferinin etkisiyle Tokyo'ya yerleştiğine işaret etmek yeterlidir. Sun Yat-sen burada 1905'de komplocular birliğini kurmuş, (Tung Mang-hui) bundan da Kuomintang doğmuştur. Vietnam ulusçuluğu da o yıllarda öncelikle Japon örneğine yönelikti.

Daha önce değinildiği gibi Phan Boi, Chau Ho'nun ailesinin anne tarafından tanıdığıydı. Bu nedenle Ho'nun babasıyla da görüşmüştü. Tanınmış bir bilgin ve ayaklanmalar örgütleyen ve Dong Du (Doğuya Hareket) ulusçu hareketini kuran ünlü bir yurtseverdi Burada kastedilen Japonya'ydı, Vietnam gençliği doğan güneş ülkesine gitmeli ve orada eğitim görmeliydi. Hatta imparatorluk ailesinin bir üyesini, prens Cuong De'yi seçerek Tokyo'ya birlikte götürdü ve bu prens daha sonra işgal altındaki Çinhindi'nde Japonların kuklası oldu. Phan Boi Chau'nun Japonya'da eğitim için önerdiği yetenekli gençler arasında doktor Nguyen Sinh Sac'ın iki oğlu da vardı. Ancak iş o noktaya gelmedi. Khiem ve Tat Thanh babalarının onayı olmadan karar veremiyorlardı; ve o sırada da ona ulaşılamıyordu. Yıllar sonra Ho'nun resmi biyografi yazarları o zaman onbeş yaşında ve yeterince atılgan olmasına rağmen genç Thanh'ın öneriyi yine de geri çevirdiğini, çünkü taht davasındaki Cuong De gibi eski toplumun temsilcileriyle devrimci bir hareketin yaratılamayacağını vaktinde kavradığını söylerler. Ancak burada kuşkusuz Genç Ho Şi Minh'in büyük ölçüde idealleştirilmesi söz konusudur.

Babası Hue'ye geri döndükten sonra Tat Thanh başkentte liseye

gider (1905) Quoc Hoc lisesi o zaman Vietnam'ın en iyi lisesiydi. Lise yüksek bir saray görevlisi tarafından özellikle seçkin genç Vietnamlıların eğitimi için düşünülmüştü; gençlere batıyla, yani Fransa ile özdeşleşmiyecekleri biçimde batı-özellikle Fransız-kültürü ve batı bilgileri aktarılacaktı. [19] Okulun ismi bile (Quoc Hoc-Yurtsal Eğitim) kurucularının ona verdiği önemi göstermektedir. Fransız Vietnam uzmanı Bernard B. Fall, başka önemli kişilerin de Quoc Hoc okuluna gitmiş ya da burayı bitirmiş olduklarından söz eder: Dien Bien Phu zaferini kazanan Vo Nguyen Giap, Kuzey Vietnam başbakanı Pham Van Dong ve sonradan öldürülen devlet başkanı ve Ho Şi Minh'in rakibi Ngo Ding Diem.

Ancak resmi biyografi yazarları bu eğitim kurumunu olduğundan önemsiz göstermeye çalışmaktadırlar. Genç Tat Thanh'ın orada okuduğu dönemde bu görevi ödül olarak almış eski bir yabancı lejyon askerinin okul müdürü olduğu söylenmektedir. "İşte Fransa adına 'Annamlıları uygarlaştıran' kişiler bunlardı." [20] Şurası muhakkak ki Ho Şi Minh "Fransız sömürgecilerin tek düşüncelerinin halka ve ülkeye yararlı biçimde hizmet edebilecek kişiler değil, kendilerine bağlı uşaklar yetiştirmek olduğunu" bu okulda anlamıştı. [21] Hanoi'deki "halk üniversitesi"nin açılışı (19 Ocak 1955) nedeniyle bile başkan Ho Şi Minh söylevinde kendi okul zamanıyla ilgili hiçbir anısını anlatmamış, ancak geçmişte *'gençliğin eğitimi'* konusunda yalnızca polemik yüklü birkaç sözle görüşünü belirtmiştir: *'On yıllarca süren egemenlikleri boyunca emperyalist ve feodalistler gençliğimize bir köle eğitimi aşılamışlardır... Eski toplum gençliğe zarar veren zehirle doluydu. Ama bu özellikle zararlı Amerikan kültürüyle gelen şeyler için geçerlidir.'* [22]

Bu durumda Ho'nun kendisini gençliğinde bir köle eğitiminin boyunduruğunda hissedip hissetmediği sorusunu yanıtsız bırakmamız gerekiyor. Quoc Hoc okulunun eğitim programında fen bilgisi, tarih ve coğrafya vardı. Ana ders Fransızca'dan Vietnam diline ve tersine çeviriydi. Vietnam dilinin Latin alfabesine çevrilmiş biçimi olan Quoc Ngu kullanılıyordu. Bu yeni yazı sistemini Tat Thanh okula girmeden önce öğrenmişti. [23]

Bu dönem Vietnam'da pek çok, çoğunlukla kısa ömürlü yurtsever hareketlerin oluştuğu dönemdi. Dong Du (1904-09), Doğuya hareketi halka bedava okul eğitimi vermek için kurulmuş bir dernek olan Dong Kinh Nghia Thuc (Tongking enstitüsü) izledi. Bu demek ulusal kültürün. kendi yazı dillerinin ve devrimci düşüncelerinin propagandasını yapmayı görev edinmişti. Bir yenileşme ve modernleşme hareketi vardı.

Sun Yat-sen'in Çin'inde uzun saç örgülerinin gözden düşmesi gibi Vietnam'da da erkekler saçlarını kısa kesmeye, uzun giysiler yerine kısa ceketler giymeye ve yalnızca yerli ürünleri kullanmaya çağırılıyordu. Ve yine zorunlu kuralara ve sürekli vergi yükseltilmesine karşı protesto gösterileri başladı. 1908 başında Orta Vietnam'ın hemen tüm eyaletleri yurtsever akımın etkisindeydi. İnsanlar Hue'ye akın ediyordu. Yolda saçlarını tıraş ettiriyorlar ve dalgalanan giysilerini kestiriyorlardı. Halk iç kaleyi ve Fransız genel valinin konutunu kuşattı. Başkent halkı da onlara katıldı. Halk ayaklanması üç gün ve üç gece sürdü. Sonra Fransızlar harekete geçti ve kan döküldü. Her yerde okullarda Çin harflerinin yerine Quoc Ngu geçirildi; sınavları veren birçok bilgin devlet hizmetine girmeyi reddetti ve Fransızlar tarafından ya hapse atıldı ya da sürgün adası Poulo Condore'ye gönderildi. Onsekiz yaşındaki Nguyen Tat Thanh bu olayları yakından yaşadı. O sıralarda babasının görevine son verildi.

Yaşlı doktor güneyde dolaşırken iki büyük çocuğu, kızı Thanh ve oğlu Khiem Nghe An'daki asilerle ilişkileri nedeniyle köylerinde tutuklanmışlardı. Hapiste bir süre kaldılar. Özellikle Ho'nun ablası Thanh çok yürekli bir insan olarak tanımlanmaktadır. Thanh bucak merkezi Vinh'de yerel polis örgütünün düşük rütbeli görevlileri için bir pansiyon işletiyordu. Pansiyon müşterilerinden silah sağlıyor ve bunları asilere ulaştırıyordu. Bir keresinde bir Vietnamlı olan bölge sorumlusu ona şöyle çıkıştı: "Hamile kadınlar çocuk doğurur; ama sen hamile kalırsan ortaya silah çıkacak." [24] Ağustos 1945 devriminden sonra Kim Lien sakinleri Ho Şi Minh'in resimlerini gördüklerinde kuşkuya düşmüşlerdi. Bu gerçekten köylerinde doğan ve aralarında yetişen Nguyen Tat Thanh mıydı. Ablası da emin değildi. Onu gözleriyle görürse inanacağını söylüyordu. Yaşlanmakta olan kadın

armağan olarak sepetine iki ördek koydu, buna 20 yumurta ekledi ve yola koyuldu. Abla kardeş yeniden görüştüler. Sonra abla köyüne döndü. 1954'te orada öldüğünde hiç evlenmemişti.

Ho'nun kardeşi Khiem zamanında Fransız genel vali Albert Sarraut'ya yurdundaki insanların acılarını anlatan ve reform yapılmasını isteyen bir dilekçe göndermişti. Ömür boyu yoksul yaşadı. Khiem Quoc Ngu'nun yerel okullarda öğretilmesiyle uğraşıyordu. Kasım 1950'de öldüğünde o da hiç evlenmemişti. Ho Şi Minh köylülere bir telgraf gönderdi. *'Ağabeyimin ölüm haberine çok üzüldüm. Yoğun devlet işleri ve çok uzakta olmam nedeniyle hastalığı sırasında onunla ilgilenemedim ve şimdi, öldüğüne göre cenaze törenini de düzenleyemem. Ne yazık ki ağabeyimin ruluna bağlılıkta kusur ettiğim için suçluyum ve akrabalarımdan dostlarımdan aile bağlarını devlet işlerine feda eden bir adamı affetmelerini rica ediyorum' Şi Minh.'* [25] Ho'nun ağabeyi, Ho Şi Minh'in yeni devleti Fransızlara karşı savunmak için tüm gücünü ortaya koymak zorunda olduğu bir zamanda ölmüştü.

Annenin ölümünden ve babanın görevine son verilmesinden sonra Nguyen ailesi kesin biçimde parçalanmıştı. Tat Thanh, Quoc Hoc okulunu beş yıl sonra, açıkça düş kırıklığına uğramış bir halde ve bitirme sınavını vermeksizin terketti. Şimdi 20 yaşındaydı. Neden 1911 başında ansızın özellikle güneyde bir sahil kasabası olan Phan Thiet'de ortaya çıktığı ve orada özel bir okulda çalışmaya başladığı ise bilinmemektedir. Resmi biyografi yazarları bunun nedenleri konusunda susmakta, yalnızca "öğretmen Thanh"ın bazı gizemli imalarla anılarını anlatan eski bir öğrencisine sözü bırakmaktadırlar. "Yaklaşık yetmiş öğrenci vardı. Dersler Fransızca, Çince ve Vietnam diliydi. Öğretmen Thanh ikinci ve üçüncü sınıfa Fransızca ve Vietnam dili okutuyordu. Yatılı bir okuldu. Thanh okulda kalıyordu. Perşembe ve pazarları hep ortadan kaybolurdu. Nereye gittiğini tanrı bilir. 1911 Ekiminde bir pazartesi sabahı öğretmen Thanh'ın önceden bildirmeksizin okuldan ayrıldığı söylenene kadar sekiz ay boyunca okulda ders verdi. Öğrenciler çok heyecanlanmıştı, neden yalnızca onun iyi bir öğretmen olması değildi: çocuklar bunun da ötesinde onun yalnızca geçimini sağlamak için ders vermediğine, işin içinde başka şeylerin

olduğuna inanıyorlardı." [26]

Yoksa orada, Phan Thiet'de (kasaba Saigon'un yaklaşık 150 kilometre doğusundadır) Ho Şi Minh'in devrimci etkinlikleri mi başlamıştı? Herhalde değil. Çünkü parti tarih komisyonu ve parti ideoloğu Truong Chinh de yalnızca, bu dönemde Ho Şi Minh'in zamanın yurtseverlerine ve direnişçilerine tüm hayranlığına rağmen başka yolların bulunması gerektiğine inandığından söz etmişlerdir. Ona göre ülkesine teşvik ve yardım dışardan gelmeliydi. Ancak Japonya söz konusu olamazdı, çünkü Fransızları kovmak için Japonlara güvenmek, '*kaplanı ön kapıdan dışarı kovalamak ve kurdu arka kapıdan içeri almak*' demekti. [27] Bu durumda Ho "orada insanları iş başında görmek ve sonra geri dönerek yurttaşlarına yardım etmek için" Fransa'yı ve diğer Avrupa ülkelerini tanımak istedi. [28] Ancak bir süre öğretmen Nguyen Tat Thanh kayıplara karıştı.

O dönemde genç bir Vietnamlı kendi başına Fransa'ya nasıl gidebilirdi? Bu hiç de kolay değildi. Nguyen Tat Thanh Saigon'a gitti ve denizci de yetiştiren bir teknik okula yazıldı. Ama hemen üç ay sonra vatanından ayrılmasını sağlayan bir iş buldu. "Çabucak karar vererek yanına yirmi yaşının ateşli inancı dışında hiçbir eşya almadan ülkeden ayrıldı." [29]

Ancak burada alıntı olarak verdiğimiz ve yirmiiki yaşındaki gencin kararını sonradan idealleştiren bu tür yorumlardan genç bir devrimcinin Batıya doğru yola koyulduğu sonucunu çıkarmak kesinlikle yanlış olur. Bu dönemde Nguyen Tat Thanh'ın öncelikle dünyayı tanımak isteyen, hem ağırbaşlı hem de girgin bir genç adamdan daha fazlası olduğunu gösteren hiçbir şey yoktur. Temelde ülkesi ve yurttaşları için yalnızca dışardan birşey yapılabileceği biçimindeki olgunlaşmamış görüş yatıyordu. Hareket belli bir plan olmaksızın başlamış ve acıları paylaşma henüz somut bir eyleme dönüşmemişti. Genç adam kendisine yardımcı olacak ya da en azından aralarına katılabileceği aynı görüşleri paylaşan kişiler bulup bulamayacağını bile bilmiyordu. Nguyen Tat Thanh uzak Avrupa'da büyük savaşın arifesinde neler olduğunu ve kim bilir hangi toplumsal değişikliklerin başladığını sezinleyemezdi bile. Vatan toprağına yeniden ayak basana kadar otuz yıl geçecekti.

Yolculuk Yılları

1911 yılının sonu ya da bir sonraki yılın yaz başıydı. Fransız denizcilik şirketi Chargeurs Réunis'in yolcu gemisi "Admiral Latouche Tréville" Saigon limanına demir atmıştı. Bir öğleden sonra ince yapılı genç bir adam gemiye çıktı. Birkaç Vietnamlı güvertede dolaşıyordu. Genç adam memleketlilerine biraz çekinerek iş olup olmadığım sordu. Onu kaptana götürdüler. Kaptan "Ne yapabilirsiniz?" diye sordu, yanıtı: '*Ne isterseniz.*' di. Kaptan: "Tamam, o halde ahçı yamağı olduğunuz. Yarın erkenden başlayın." [30] dedi.

Çiçeği burnunda ahçı yamağının ismi Ba'ydı. Bu Nguyen Tat Thanh'ın ilk takma adıydı. Gemide yaptığı bayağı işle ailesinin ismini lekelememek için bu basit adı seçmişti. Bu ayrıca konfüçyus düzen ilkelerine de uyuyordu. Aile şerefi geleneğine çok önem veriliyordu.

Ba için zor bir dönem başladı. Günlük çalışması sabah dörtte başlıyordu. Önce büyük gemi mutfağını temizlemesi, sonra kömür taşıması, mutfaktaki kazanı ısıtması ve ambardan sebze, et, balık, buz vs. getirmesi gerekiyordu. Yiyecekler Fransız ahçılar için hazırlanmalı, sebze ve patatesler soyulmalıydı. Sonunda da mutfak gereçlerinin yıkanması gerekiyordu. İş ancak akşam dokuza doğru bitiyordu. İşin zorluğu yalnızca Ba'nın deneyimsizliğinden kaynaklanmıyordu; buna ek olarak mutfak çok sıcak ambarsa çok soğuktu. Sıklıkla dalgalı denizde sırtında ağır bir çuvalla iskele tahtasını tırmanmak zorunda kalıyordu. Gemide 700-800 kadar yolcu ve mürettebat vardı. Onlara yemek hazırlamakta kullanılan kazanlar öylesine büyük ve ağırdı ki Ba, bunları yıkamak için yerde sürüklemek zorunda kalıyordu. Ba'nın arkadaş olduğu tayfa Mai ahçı yamağının gördüğü ilk kuşkon-

mazı hatırlamaktadır. Ba, kuşkonmazları başlarıyla birlikte öylesine derin soymuştu ki, bunları gizlice denize atmaktan başka yapacak birşey kalmamıştı. Geceleri yolcular uyur ya da kağıt oynarken Ba saat onbir hatta onikiye kadar okuyor veya yazıyordu. Yazma bilmeyen tayfalara eve mektup yazmada yardımcı oluyordu. Sonunda Ba'nın ilk deniz yolculuğu bitmişti. Marsilya'da her Vietnamlı tayfa ücretini aldı: 100-200 frank ve bahşişler. Ahçı yamağı Ba ise 10 frank aldı.

Avrupa toprağındaki ilk izlenimler müthiş ve şaşırtıcı olmalıdır. İlk elektrikli tramvaylar, kafeler ve özellikle insanlar. Ülkeye uygun, şık biçimde giydirilmiş olan genç Vietnamlıya ilk kez, arkadaşlarıyla birlikte gittiği Cannebiére adlı kafede bir Fransız tarafından "mösyö" diye hitap ediliyordu. Sözlerinden bazılarını Mai aktarmıştır.' *Oo, demek Fransa'da da tıpkı bizdeki yoksul insanlar var!* 'Ve gemideki fahişeleri farkettiğinde: '*Neden Fransızlar bu işe bizde başlamadan önce kendi vatandaşlarını uygarlaştırmıyorlar? Bu neden böyle, Mai kardeş?*' Ve genç Ho Şi Minh'in en çok dikkatini çeken şey: '*Fransadaki Fransızlar Çinhindi'ndekilerden daha iyi ve daha kibar.*' [31] Özellikle Fransa'daki ilk günlerinde dile getirilmiş bu gözlemin Ho Şi Minh'in yaşamı boyunca sade Fransız vatandaşına yalnızca dostça duygular beslemesine katkısı olmuştur.

1912'den 1917'ye kadar, Altı yolculuk ve çıraklık yılı. Ho Şi Minh gerçekten de dünyayı dolaştı. Komünist liderliğe giden kariyeri olsa olsa Tschu En-lai'inki ile karşılaştırılabilir. Bunun kalıcı etkileri olmuştur. Ho Şi Minh her zaman görgücü (amprik) olmuştur. Dogmalar onu hiç ilgilendirmedi. Çok iyi bir gözlemciydi. Yolculuklarında keşfettiği ve özellikle geniş Fransız sömürgelerinde gördüğü şeyler sonuçları onun sürekli iğneleyici sözler söylemesine neden olmuştur. '*Gandhiler ve de Valeralar eğer bir Fransız sömürgesinde doğmuş olsalardı çoktan cennete kavuşmuşlardı. Tüm bu mahkeme harp divanı ve özel mahkeme şeytanlıklarıyla kuşatılmışken halktan bir savaşımcı uygar efendilerinin pençesine düşmeyi göze almadan ezilmiş ve bilinçsiz kardeşlerini eğitemez.*' (Mayıs 1922'de "L'Humanité"de.) [32]

Ba, kamarot veya tayfa olarak İspanya ve Portekiz'in limanlarını, Akdeniz'i ve Kuzey Afrika kıyılarını gördü. Batı Afrika üzerinden

Kongo'ya ve oradan Madagaskar'a gitti. Mai, Ba'nın karaya çıkma fırsatlarını hiç kaçırmadığını anlatır. Çoğunlukla da cepleri kartpostallar ve kibrit kutularıyla dolu olarak dönermiş. Bir keresinde şiddetli fırtınada gemi Dakar limanına uğradığında, kıyıyla bağlantı filikalarla kurulamayınca Fransız liman yetkilisi birkaç zenciye gemiye yüzmelerini emreder. Zenciler peşpeşe denize atlar ve dalgalar arasında boğulur giderler. Bu alışılmış bir davranış biçimi olmasına rağmen Ba çok sarsılır. '*Fransa'daki Fransızlar'a diyecek yok. Ama Fransız sömürgeciler çok acımasız ve barbar. Her yerde aynı şey. Memlekette buna benzer birşeyi Phanrang'da görmüştüm. Yuritaşlarımız onların yüzünden boğulurken Fransızlar kahkahalar atıyorlardı. Sömürgeciler için bir Asyalı'nın ya da bir Afrikalı'nın yaşamının bir kuruşluk bile değeri yok.*' [33] Ba gemide çoğunlukla diğerlerinden uzak duruyordu. Hır-gürden kaçınır ve içki alemlerine katılmazdı. Aslında "biraz tuhafça"ydı: Vardiyası olmasa da güneşin doğuşunu seyretmek için her gün erkenden kalkardı, boş zamanlarında düşüncelere dalmış bir halde güvertede aşağı yukarı dolaşırdı, hayranlığını dile getirerek güzel bir manzaranın zevkine varabilirdi.

Tayfa Mai'nin ünlü olan arkadaşıyla ilgili abartmalarının bir kısmı iskonto edilmelidir. Geriye Nguyen Tat Thanh, diğer ismiyle Ba'nın her geziyle gittikçe daha sağlıklı bir özsaygı geliştirdiği izlenimi kalmaktadır. Başlangıçtaki düşük ücretli, ağır ve pis işinde aşağılık duygusuna kapılmış olsa da, bunlar çabuk geçmiştir. Berrak düşünce yapısıyla ilkelliğin yalnızca 'yerlilere" özgü olmadığını, beyazlar arasında da gerikafalılığa rastlanacağını anlaması için fazla zaman geçmedi. Ho beyaz adamı eleştirel biçimde değerlendirmeyi öğrendi. '*Eğer bir kişinin derisi beyazsa o kendiliğinden uygarlığı getiren kişi oluyor. Üstelik bir vahşi gibi davranabiliyor ve yine de en uygar insan olarak kalıyor.*'(Le Procés de la Colonisation française). [34]

1913 yazında ya da sonbaharında Ba, Londra'da ortaya çıktı.

Bir okul bahçesinde kar küreme işçisi, bir apartmanda kaloriferci ve bir otelde ahçı yamağı-bunlar İngiltere başkentindeki aşamalardı. Ba İngilizce öğrenmek için Londra'ya gelmişti. Anlaşıldığı kadarıyla İngilizlerle kötü deneyimleri olmamıştı: '*Kar küremek, Bu ağır bir*

işti. Sırılsıklam tere batmış, ama eller ve ayaklar yarı donmuş durumda. Sekiz saat sonra tümüyle tükenmiş ve acıkmıştım. Bırakmak zorundaydım. Ancak okul müdürü iyi bir adamdı. Bana bir altı penilik verdi ve gülümseyerek "Gerçekten, bu iş sizin için çok ağır" dedi.' [35]

Aynı otelde, ünlü "Carlton"da çalışan bir memleketlisi Ba'nın ağzından bunları anlatıyordu. Kaloriferci olarak ikinci iş en az birincisi kadar ağırdı. Zayıflığına rağmen şaşılacak ölçüde sağlam yapılı olan Ba, burada da fazla dayanamadı. *'Beni sıcak tutacak yeterince giysim yoktu ve bu nedenle üşüttüm. Çalışmaya iki hafta ara vermek zorunda kaldım. Biriktirdiğim parayla kirayı ödedim, ekmek, tereyağ ve altı İngilizce dersi aldım. Geriye altı şilin ve altı peni kaldı. Yeni bir iş bulabilmek için Soho'da oraya buraya koşturdum ve buraya yollandım.'* [36] "Carlton"da durumu daha iyiydi. Çalışma süresi sabahları saat sekizden öğleye ve öğleden sonraları saat beşten akşama ona kadardı. Şimdi Ba'mn kendisini yoğun biçimde İngilizce öğrenmeye verecek boş zamanı vardı. Şafak vakti ve öğleleri çoğunlukla yanında kitabı ve yazı malzemesiyle Hyde Park'da oturuyordu. İzinli gününde bir İtalyan'dan İngilizce dersi alıyordu. "Carlton" o zamana göre çok modern bir işletmeydi. Bulaşık, elektrikli bir asansörle Ba ve arkadaşlarının yıkamak içi hazır beklediği mutfağa gönderiliyordu. Önce porselenleri gümüşlerden ayırmaları gerekiyordu. Artık açlığın ne demek olduğunu bilen Ba hiçbir şeyin ziyan olmasına izin veremezdi. Tüm artıkları titizlikle topluyordu-çoğunlukla büyük bir parça tavuk eti ya da yarım bir biftek ve bunları atmıyor, mutfağa geri gönderiyordu. Bu tuhaf davranış şefin dikkatini çekti. Şef, büyük Escoffier, küçük ahçı yamağını sorgulamaya başladı: "Neden artıkları diğerleri gibi çöpe atmıyorsunuz?" Yanıt: *'Bunlar atılmamalıdır. Onları yoksullara verebilirsiniz.'* Bu yanıt herhalde kuşağımn en büyük mutfak ustası olan baş ahçı Escofier'nin hoşuna gitmişti. Gülümseyerek şöyle dedi: "Devrimci düşüncelerinizi bir an için bir yana bırakın, ben de size çok para kazandıracak yemek pişirme sanatını öğreteyim. Anlaştık mı?" [37] Böylece Ba bulaşıkçılıktan yalnızca daha fazla para almakla kalmayıp lezzetli şeylere de alıştığı börek bölümünde ahçı yardımcılığına yükseldi. (Ho Şi Minh lezzetli yemeklere düşkün biri olabilirdi, ancak çoğunlukla olaylar buna izin

vermedi.)

Ancak Ba henüz devrimci değildi. Ayrıca genç adam çok duygusal bir insan olarak tanımlanır. Daha Dakar'daki olayda ağlamaya başlamıştı. "Carlton"dan bir iş arkadaşı bir gün ona elinde bir gazete, gözlerinde yaşlarla rastladığını anlatır. *'Şuraya bak. Cork belediye başkam, büyük bir İrlandalı yurtsever. İngilizler tarafından tutuklanmıştı. Açlık grevine başladı. Tek kelime konuşmadan öylece yattı ve kımıldamadı bile. Tam 69 gün. Ülkesi için öldü. Ne yüreklilik! Ne kahramanlık! Böyle yurttaşları olan bir ulus hiçbir zaman boyun eğmeyecektir.'* [38] İrlanda kurtuluş savaşı Londra'daki genç Ho Şi Minh'i zaman zaman haber aldığı vatanındaki olaylar kadar etkiliyordu. Kuşkusuz burada, İngiltere'nin başkentinde ilk kez kendisiyle aynı görüşte olan örgütlenmiş kişilere ya da en azından kendisininkine benzer sorunlara ve sıkıntılara sahip insanlara rastlaması onun gelecekteki devrimci etkinliği açısından önemli bir durumdu. Ba, Londra'da yaşayan, çoğu Çinli, Asyalıların kurduğu bir dernek olan Lao Dong Hai Ngoai (Denizaşırı ülkelerdeki işçiler) isimli bir örgüte girdi. Örgüt sömürgeciliğe karşıydı ve burada Ho Şi Minh devrimci eğilimli propaganda ile ilk deneyimlerini yaşadı.

Genç adamın duygusallığı, sıklıkla gözyaşı dökecek kadar yufka yürekli oluşu kesinlikle zayıf bir karakterle karıştırılmamalıdır. Acıları aşırı ölçüde paylaşma biraz da güçlü sıla özlemi, terkedilmişlik duygusu ve varoluş kaygısıyla karışmış kendine acıma olmalıdır. Zaten daha önce değindiğimiz gibi ne olacağını bilmeden ve bazı kaygılarla gurbete çıkmıştı. Daha uzun yolculuğa çıkmadan, Saigon'da kaygılarını şöyle dile getirmişti: *'Tek başına yolculuk etmek şöyle ya da böyle telaşlı olmalı. Örneğin insan hastalanabilir.'* [39] Buna bir Asyalının yaşamında bir Batı Avrupalı'nınkinden çok daha önemli yer tutan tüm aile bağlarının birdenbire kopmuş olması da eklenmişti. Ancak burada Londra'da beyazlara karşı güçlenmiş özgüvenine sonunda tek başına olmadığı duygusu eklenmişti. Yirmiüç yaşındaki genç burada bir örgüte bağlı olmanın getirdiği güçlülük duygusunu tattı. Henüz bir parti söz konusu değildi.

Birinci Dünya Savaşı başladığında Ba Fransa'ya gitti. Genç adam orada yaşayan, her ikisi de reform hareketine katılmış, yurtsever

aydınlar olan Phan Chu Trinh (1872-1926) ve Phan Van Truog (1878-1933) gibi vatandaşlarını aradı. Ancak anlaşıldığı kadarıyla bazı sorunlar çıkmıştı. Belki de askere alınmaktan korkuyordu. Her ne olduysa genç adam kısa süre sonra yeniden denize açılmıştı, bu kez Amerika'ya doğru.

ABD'deki ara dönem "Vietnam İşçi Partisi Tarih Komisyonu"nun resmi biyografi yazarlarınca yalnızca birkaç cümleyle ele alınmıştır (ve Amerikan kaynakları da ek bir bilgi vermemektedir). Orada belirtildiğine göre Ba Atlantik ötesi ülkelerde toplumsal koşulları, yaşamı ve politik rejimleri incelemiştir. Ba Yankee kapitalizminin acımasızlıkları ve Ku Klux Klan'ın zencilere uyguladığı linç yöntemi karşısında çok sarsılmış ve Amerikan emekçi sınıfını savaşı protesto ve daha yüksek ücret için grev yaparken izleme olanağı bulabilmişti. "Tüm bu yolculuklarında acı bir sonuca varmıştı: İster Fransa'da ister İngiltere ya da Amerika'da olsun emperyalizmin yüzü hep aynıdır. Vatanındaki emekçi sınıfı ve sömürge ülkelerindeki çalışan kitleleri acımasızca sömürmek doğasında vardır." [40] Anlaşıldığı kadarıyla Ba Amerika yolculuğu sırasında yalnızca Amerika'nın doğu kıyısındaki limanlarda konaklamıştı. Amerika'daki zenci sorunuyla Ho Şi Minh on yıl sonra, Sovyetler Birliğinde Doğu Emekçileri Üniversitesi'ne gittiğinde daha ayrıntılı biçimde uğraşmıştı. O dönemde düzenli olarak yazılar yazdığı "La Correspondance Internationale" gazetesi için [41] linç sistemi (Le lynchage) ve Ku Klux Klan üzerine iki makale hazırlamıştı. ABD'deki linç yöntemiyle ilgili tüyler ürpertici bir çok olay ayrıntılı biçimde sayılıp anlatıldıktan sonra (Ho burada yerel Amerikan gazetelerinden alıntılar yapar), 'Amerikan uygarlığının az tanınan bir yönü' üzerine birinci makalenin sonunda şöyle denmektedir: 'Amerikan "uygarlığının" suç kolleksiyonunda linç yöntemi baş köşededir.'[42] Nguyen Tat Thanh Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru yeniden Fransız toprağına ayak bastığında yolunu çizmişti. Başlangıçta amacı yalnızca vatanındaki insanlık dışı koşulların değiştirilmesiydi, yani sömürge yönetimi reformlara zorlanmalıydı. Henüz ezilenlerin zalimlere, yani emperyalizme karşı yapacağı dünya çapında bir devrimden söz edilmiyordu. Ho Şi Minh bu parolayı ancak Moskova'da benimsiyecekti.

Ve böylece Nguyen Tat Thanh, diğer adıyla Ba bundan böyle kendisine Nguyen Ai Quoc ismini verdi. Bu, Vatana (Quoc) sevgiyi (Ai) en yüce erdem sayan Nguyen demekti. Yani yurtsever Nguyen.

Tours'daki sosyalistler kongresi: Nguyen Ai Quoc parti kurulu kıdemlileri arasında

Başlangıç

Paris'te Nguyen Ai Quoc ilk kez üst düzey politikayla ilişki kurdu. Burada Vietnam halkının politik hakları için savaş vermeye başladı ve böylece komünist oldu.

18 Ocak 1919'da Versailles'da barış konferansı toplandığında konferans sekreterliğine "Vietnam halkının küçük istekleri" sunulmuştu. Bunlar Nguyen Ai Quoc imzasını taşıyorlardı. Nguyen Ai Quoc "dilek listesini" "bir grup Vietnamlı yurtsever" adına Phan Chu Trinh ve belgeyi iyi bir Fransızcaya çeviren Phan Van Truong ile birlikte sekiz madde halinde hazırlamıştı. Bu belge günümüzde okunduğunda insan, Vietnamlı yurtseverlerin isteklerinin gerçekten de hayli alçakgönüllü olmaları karşısında şaşkınlığa düşer. Belge şöyledir (özetlenmiş biçimiyle): 1. Politik suçlular için genel af; 2. Çinhindi'nde Vietnamlılar ve Fransızlar için eşit haklar; 3. Basın ve düşünce özgürlüğü; 4. Toplanma ve dernek kurma özgürlüğü; 5. İltica ve yurtdışına çıkabilme özgürlüğü; 6. Daha iyi okul ve eğitim olanakları; 7. Yasalar yerine Fransız devlet başkanının buyruklarıyla yönetilme ilkesinin kaldırılması; 8. Fransız parlamentosunda Annamitlerin çıkarlarını koruyacak sürekli bir temsilciye yer verilmesi.

Başkan Wilson'un 14 maddesinin yazarlara esin kaynağı olmasına rağmen bağımsızlık ya da özerklikten tek kelime edilmiyordu. Ancak Nguyen Ai Quoc ve arkadaşları alçakgönüllülüklerinin karşılıksız kaldığını göreceklerdi. Başka ulusların temsilcileri, İrlandalılar, Araplar, Hintliler ya da Koreliler ağırlıklarını çok daha güçlü biçimde ortaya koymuşlardı. Bu temsilciler en azından dünya çapında kendilerini duyurmuşlardı. Nguyen Ai Quoc ise önceden ödünç aldığı koyu renkli elbise ve melon şapkayı kullanmadan geri vermek zorunda kalmıştı. Dünyaya egemen olanların huzuruna kabul umudu ger

çekleşmemişti. Clemenceau bir yana ne Wilson ne de Lloyd George bu gösterişsiz ve böylesine alçakgönüllü Asyalı'yı kabul etmemişlerdi. Versailles protokollerinde Annam ya da Vietnam ismine rastlanmaz.

"İstekler" resmen dikkate alınmasa da duyulmadan da kalmamıştı. Sosyalist "Le Populaire" Vietnamlıların görüşlerini yayınlayan tek gazeteydi. Eldeki kısıtlı olanaklarla el ilanları bastırıldı ve özellikle Fransız ordusundaki Çinhindi askerlerine dağıtıldı. Ne de olsa çoğu Annamlı yaklaşık 100.000 Çinhindilili, savaşçı ya da işgücü olarak Fransızların savaşı kazanmalarına yardım etmişti. Nguyen birkaç el ilanını da Çinhindi'ne yollamıştı, fakat bunlar, ancak bir Fransız'ın adresine postalanırsa yerine ulaşıyordu.

O sıralarda sendika gazetesi "La Vie Ouvrière"de zaman zaman küçük bir ilan çıkıyordu: *'Ebeveyninize gönderecek canlı bir anıya sahip olmak istiyorsanız fotoğraflarınızı Nguyen Ai Quoc'a rötuş ettiriniz. 45 franka güzel çerçeveler içinde güzel portreler. 9. Impasse Compoint, Paris XVII.'* [43] Yer, XVII. bölgenin yoksul kesiminin en yoksul sokağındaydı. Çıkmaz sokakta yalnızca yarı yıkılmış dört ev vardı; bunlardan üçü depo olarak kiralanmıştı. İçinde oturulan evin ise iki kiracısı vardı. Rötuşcu Nguyen Ai Quoc üç metrekarelik bir odada kalıyordu. Odada demir bir karyola ve küçük bir masa vardı. Yanda bir Fransız olan elektrikçi Jean Fort oturuyordu. Komşusu gibi o da daha sonra Fransız Komünist Partisi'nin üyesi oldu. Nguyen 1920-1922 arasında Paris Léné stüdyosunda sürekli olarak da çalışıyordu. Fotoğrafçı yardımcısı olarak ayda 160 frank alıyordu, oda için 40 frank ödemesi gerekiyordu. Şimdi 30 yaşında olan Nguyen Ai Quoc görünüşe önem veriyordu. Daha sonra Çin'de yaptığı gibi kartvizit bastırmıştı. Ancak yaşamı kesinlikle göründüğü kadar sıradan değildi.

Sekiz maddenin yayınlanması nedeniyle Nguyen Ai Quoc Karl Marx'ın torunu ve Fransız parlamentosu üyesi olan "Populaire"in yazı işleri müdürü Jean Longuet ile bir araya gelmişti. Nguyen böylesine dostça karşılanmasına çok şaşırmıştı. Longuet ona "sevgili yoldaş" diye hitap ediyor ve genç Vietnamlıyı gazeteye makaleler yazması ve bu yolla Fransızları Çinhindi'ndeki haksızlıklar konusunda

aydınlatması için yüreklendiriyordu. Nguyen bunu yapmaya seve seve hazırdı, ancak Fransızcası yeterli değildi. Bu durumda avukat Phan Van Truong'dan cümleleri kendisi adına biçimlendirmesini rica etti. Ancak Phan bunu isteksizce yapıyordu ve Nguyen'in söylemek istediği birçok şeyi kabul etmiyordu. Böylece Nguyen Ai Quoc büyük çaba harcıyarak kendisi yazmaya başladı. Bu konuda ona Nguyen'in kötü Fransızcasıyla kaleme aldığı makeleleri kendi eliyle düzelten "La Vie Ouvriére"in baş redaktörü de olanak sağlıyordu. Nguyen gazetecilikteki ilk adımlarında yararlı olan bir sistem geliştirmişti. Her seferinde kendi metniyle basılan metni kelimesi kelimesine karşılaştırıyor ve hatalarını düzeltiyordu. Yavaş yavaş yeni edindiği Fransız arkadaşlarının yardımıyla yazma sanatını "öğrendi".

Aslında daha önce gördüğümüz gibi zaten duyarlı bir genç adam olan Nguyen Ai Quoc düşünsel alandaki yetişme yetersizliğinden sıkıntı çekiyordu. Bu nedenle genel kültürünü okuyarak da artırmak için büyük çaba harcamaya başladı. Shakespeare ve Dickens'ı İngilizce, Lu Sin'i Çince, Hugo ve Zola'yı Fransızca asıllarından okuyordu. Ama en çok sevdiği yazarlar Anatole France ve Lev N. Tolstoy'du.

Ne yazık ki Ho Şi Minh'in ilk gazetecilik denemelerinden hiçbir örnek aktarılmamıştır. Herhalde Hanoi'deki *'Seçme Yapıtlar'*ın yayımcıları bunları yeterince önemli bulmamıştır. Bu durumda dört ciltlik yapıtların birincisi daha önce burada alıntı yaptığınız 25 Mayıs 1922 tarihli KP yayın organı "L'Humanité"deki makaleyle başlar. Makalenin başlığı şöyledir: 'Sömürgecilik sorunu konusunda bazı düşünceler'.

O zamanlar Nguyen Ai Quoc düşünce akımlarından ve politikadan ne anlıyordu ki? O, vatanındaki koşullar hakkında birşeyler biliyordu, buna karşılık hitap ettiği kişilerin bu konuda pek bilgileri yoktu. Ama o da bir sendikanın, bir grevin, siyasal bir partinin ne olduğunu bilmiyordu. Ve sömürgelerdeki halklar için bir girişimde bulunmaları olasılığı dışında II. Sosyalist, İkibuçuğuncu Pasifist (barışçı) ya da III. Komünist Enternasyonel'den (Moskova'da yeni kurulmuştu) ona neydi. *'Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşamımı Paris'de kazanıyordum. Bazen bir fotoğrafçının yanında rötuşçu olarak ve bazen de "Çin antikaları"nı (Made in France!) boyayarak.*

Fransız sömürgecilerin Vietnam'da işledikleri suçları sergileyen el ilanları dağıtıyordum. O zamanlar Ekim Devrimi'ni yalnızca içgüdüsel olarak destekliyordum. Tarihsel önemini henüz tümüyle kavramamıştım. Lenin'e yurtaşlarını kurtarmış büyük bir yurtsever olduğu için sevgi ve hayranlık duyuyordum. O zamana kadar yapıtlarından hiçbirini okumamıştım.'[44]

Ama yeni arkadaşlarının etkisiyle Nguyen Ai Quoc, ilk savaş sonrası yıllarında gelenekçi denilen grupla Bolşevik Ekim Devrimi sempatizanı sol kanat arasında şiddetli tartışmaların geçtiği Fransız Sosyalist Partisi'ne girdi. *'Fransız Sosyalist Partisi'ne giriş nedenim, -o zamanki yoldaşlarıma hitap biçimimle bu "bayanlar ve baylar"ın bana ve ezilmiş halkların savaşına sempati göstermiş olmalarıydı. Ancak ben ne bir partinin ve sendikanın ne de sosyalizm ya da komünizmin ne olduğunu bilmiyordum. O zamanlar Sosyalist Partinin hücrelerinde partinin İkinci Enternasyonel'de mi kalması, ikibuçuğuncu enternasyonalin mi kurulması, yoksa sosyalist partinin Lenin'in Üçüncü Enternasyonali'ne mi katılması gerektiği konusunda ateşli tartışmalar oluyordu. Haftada iki ya da üç kez yapılan toplantılara düzenli biçimde gidiyor ve dikkatle tartışmaları dinliyordum. Başlangıçta herşeyi anlayamıyordum. Neden bu kadar heyecanlı tartışmalar oluyordu? Devrim hem İkinci hem İkibuçuğuncu hem de Üçüncü Enternasyonel'le yapılabilirdi. O halde neden böylesine çekişiyorlardı? Peki ya Birinci Enternasyonal'e ne olmuştu?'*[45]

Burada Ho Şi Minh'in başlangıçtaki politik kayıtsızlığını anlatırken gösterdiği açıklık şaşırtıcıdır. Diğer komünist politikacılardan hemen hiçbiri benzer soğukkanlılıkla kendini ortaya koymaya cesaret edememiştir. Ho Şi Minh 70 yaşında bu itirafları yazarken kendinden ve davasından ne kadar da emin olmalıdır. Halefleri "Ho Amca"yı alıntımızda kendisinin yaptığı biçimde anlatmayı her zaman göze alamamışlardır. Ho sözünü şöyle sürdürmektedir: *'Benim öncelikle öğrenmek istediğim -ve özellikle bu nokta toplantılarda tartışılmıyordu- şuydu: Hangi enternasyonal sömürge ülkelerindeki halkların yanındaydı? -Bana göre en önemlisi olan- Bu soruyu bir toplantıda sordum? Bir kaç yoldaş yanıt verdi: İkinci Enternasyonal*

değil, üçüncüsü. Ve bir yoldaş bana "L'Humanité"nin yayınlamış olduğu Lenin'in "Ulusal sorun ve sömürge sorunu konusunda savlar"ını okumam için verdi. Yazıda benim anlamakta güçlük çektiğim siyasal deyimler vardı. Ancak tekrar tekrar okuduktan sonra, sonunda büyük bölümünü kavrayabilmiştim. Okuduklarım bende öylesine duygular, öyle bir coşku, öyle bir görüş berraklığı ve güven yaratmıştı ki: Gözlerim dolacak kadar sevinçliydim. Odamda yalnız başıma oturmama rağmen büyük bir kalabalığa hitap ediyormuşcasına bağırıyordum: "Sevgili ezilenler, yurttaşlarım! Bize gerekli olan şey budur: bu kurtuluşumuza giden yoldur! O zamandan sonra Lenin'e, Üçüncü Enternasyonal'e tam bir güven duydum. Eskiden parti hücrelerinin toplantılarında tartışmaları yalnızca dinliyordum. İçimde hepsinin de çok mantıklı kanıtlar getirdikleri biçiminde belirsiz bir duygu vardı ve kimin haklı kimin haksız olduğunu ayırt edemiyordum. Ama o zamandan sonra ben de tartışmalara dalıyor ve heyecanla tartışıyordum. Hâlâ tüm düşüncelerimi dile getirmek için Fransızca kelimeleri bulamamama rağmen Lenin ve Üçüncü Enternasyonal'e saldıran savları köklü ve en az onlar kadar güçlü biçimde çürütüyordum. Tek tanıtım şuydu: "Sömürgeciliğe karşı çıkmadan, sömürge halklarından yana olmadan yaptığınız nasıl bir devrim olur ki?" "Tavrımı" ortaya koymak için yalnız kendi parti hücremin toplantılarına değil diğerlerine de katılıyordum. Burada Marcel Cachin, Vaillant-Couturier, Monmousseaux yoldaşların ve diğer birçok kişinin ufkumu genişletmede bana yardımcı olduklarını birkez daha söylemeliyim. Sonunda ben de onlarla birlikte Tour'daki kongrede Üçüncü Enternasyonal'e girmemiz için oy verdim."[46]

Ho Şi Minh'in burada geriye bakarak anlattığı Nguyen Ai Quoc'un duygusal aşırılığından ve dürüst inancından kuşku duymamız için hiçbir neden yoktur. Bu dönemde Nguyen sonraki oniki yılda yaşamının anlamı olacak şeyi düşünmeye başlamış gibi görünmektedir: Halkının özgürlüğünü de adaletsizliğin elinden kurtaracak bir araç olarak dünya çapında bir devrim.

Fransız Sosyalist Partisinin 18. kurultayı 25 Aralık-30 Aralık 1920 arasında Tours'da toplandı. Nguyen Ai Quoc sol kanada katıldı

ve Fransız Komünist Partisi'nin (FKP) kurulması ve III. Enternasyonal'e (Komintern) girmesi lehinde oy verdi. Nguyen Ai Quoc FKP'nin kurucu üyeleri arasındaydı. 28 Aralık 1920'de "L'Humanité" tarafından yayınlanan fotoğrafı idealist genç adamı Nguyen olduğundan daha genç görünmektedir. Tours'da sosyalist parti kurulunun ona aldırmayan ve dudak büker görünen, bıyıklı, bıkkın kıdemlilerinin yanında göstermektedir. Nguyen'in kendisi bu parti temsilcilerine değil de kendisine cesaret (ve sözler) veren Marcel Cachin, Paul Vaillant-Couturier ve anarşist sendikacı Gaston Monmousseaux gibi solculara yakın hissetmesinin şaşılacak bir yanı yoktur. Ho Şi Minh'in Fransa'daki izlerini araştıran Jean Lacouture, Nguyen'in oldukça zararsız, kısa konuşmasını yaptığında "sarı tehlikenin korkusuyla" tüyleri diken diken olan bir kongre üyesinden söz eder.[47]

Stenografi ile yazılmış protokolden: Başkan: "Söz Çinhindi delegesi yoldaşın" (Alkış). Çinhindi delegesi: *'Aslında bugün sizlerle birlikte dünya devrimini geliştirmek isterdim. Ama şimdi sosyalist partinin üyesi olarak burada derin bir acıyla vatanıma karşı iğrenç suçlar işlemiş olan emperyalizme karşı tavır almak zorundayım. (Çok iyi!) Fransız emperyalizminin yarım yüzyıl önce Çinhindi'ne geldiğini hepiniz biliyorsunuz. Kendi bencil çıkarları için ülkemizi süngülerle zaptetti. O zamandan beri yalnızca ezilmekle ve utanmazca sömürülmekle kalmayıp acımasızca işkence gördük ve zehirlendik de. Açıkcası afyon, alkol vs. ile zehirlendik. Birkaç dakika içinde haydut kapitalistlerin Çinhindi'ne yaptıkları tüm zulümleri gözler önüne sermem olanaksız. Orada okuldan çok hapisane var ve hepsi de her zaman ağzına kadar dolu. Sosyalist görüşlü her yerli tutuklanır ve bazen de mahkemeye çıkarılmadan öldürülür. Çinhindi'nde adalet denilen şey budur. Bu ülkede Vietnamlılar aşağılanır. Onları Avrupalılar ya da Avrupa vatandaşı olanlar gibi güvenlikten yararlanamazlar. Ne basın ne de konuşma özgürlüğümüz var. Toplanma ya da bir birlik kurma özgürlüğümüz bile yok. Bizlerin başka ülkelerde yaşamaya ya da turist olarak yurtdışına çıkmaya hakkımız yoktur. Yüksek eğitime hakkımız olmadığından tümüyle bilinçsiz ve aşağılanmış olarak yaşayıp gitmeye zorlanıyoruz. Çinhindi'nde sömürgeciler bizi zehirlemek ve bağımlı duruma getirmek amacıyla*

afyon ve alkol içmemiz için tüm çare ve yollara başvuruyorlar. Başkalarının çıkarlarını korumak için binlerce Vietnamlı yavaş bir ölüme terkedilmiş ya da katledilmiştir. Yoldaşlar, işte yirmi milyondan fazla Vietnamlının karşı karşıya kaldığı tutum budur. Bu Fransa nüfusunun yarısından fazlası demektir. Ve sonra hala onların Fransız koruması altında oldukları söylenmektedir! (Alkış) Sosyalist partinin ezilmiş yerli halkı desteklemek için pratik önlemler alması gerekmektedir.' (Uzun süren devam eden alkış)[48]

Elbette ki bu kısa söylev söz sanatı açısından bir şaheser değildi ve ayrıca pek de mantıklı biçimde kaleme alınmamıştı. (Nguyen'in kendisi yurtdışına çıkabilmişti ve kimse de onu afyon ve alkol içmeye zorlamamıştı.) Ama delegelerin hepsi de genç adamın kutsal öfkesini açıkça hissedebiliyordu. Ancak sonra salonda gürültünün başlaması ve görünüşe göre delegelerin konuştukları konuların Nguyen'in ateşli suçlamasından başka şeyler olması otuz yaşındaki genç adamda yeniden entellektüel ve sömürgeye özgü aşağılık kompleksini depreştirmişti. Nguyen bu duruma çok duyarlı biçimde tepki verdi:

'*Daha konuşmamın başında hepinizden kesin sessizlik rica etmiştim!* (Kahkahalar.) Ve biraz sonra tekrar: *Susunuz! Siz parlamentodan olanlar.* (Alkışlar) Ve sonunda ısrarlı çağrı: '*Tüm insanlık adına, sosyalist partinin sol ve sağ kanattan tüm üyeleri adına size sesleniyoruz! Yoldaşlar bizi kurtarın!* (alkış) [49]

Kısacası Nguyen Ai Quoc parti kongresinin çoğunluğuyla birlikte komünistler ve III. Enternasyonal'den yana karar vermişti. Delegeler dağılırken genç, güzel bir terzi ve kongre sekreteri olan Rose şimdi biraz dalgın bir halde bir kenarda duran zarif Asyalıya yaklaştı. "Yoldaş, bu sorun üzerinde burada, Paris'de neden bu kadar çok tartıştığımızı şimdi artık anlıyorsun, değil mi?" (Nguyen bir keresinde bir toplantıda halkı orada acı çekerken burada çok fazla tartışıldığından şiddetle yakınmıştı.) Nguyen'in yanıtı şöyleydi: 'Hayır tam değil!, "Peki ama o zaman neden III. Enternasyonel lehine oy verdin?" '*Çok basit. Konuştuğunuz şeylerden, stratejiden, emekçi tekniğinden vs., tek kelime bile anlamadım. Ama birşeyi kavramıştım. Sömürge sorununa büyük önem veren III. Enternasyonel-dir. II Enternasyonel sömürgelerin kaderine bir kez olsun değinmez-*

ken III. Enternasyonal ezilen halklara özgürlüklerini ve bağımsızlıklarını yeniden kazanmaları için yardım edeceğine söz verdi. Bu nedenle III. Enternasyonal lehine oy verdim.' [50]

Ho Şi Minh'in yaşam boyu niteliği olan komünizm uygulayıcılığı burada ilk kez kendisini göstermektedir. Bu noktada da Ho'nun safkan Vietnamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Vietnam hiçbir zaman önemli kuramcılar yetiştirmemiştir, ne Konfiçyusçu ne de komünist.

Ho Şi Minh'e büyük iyilik ettiklerine inanan komünist dogmacılar "Ho amcanın" ölümünden sonra yalnızca düşmanlarının onu ulusçu olarak damgaladıklarını, aslında onun vatanından uzakta enternasyonalist olduğunu yazdılar. Burada yurtseverlikle ulusçuluk arasındaki geçişimli sınırlarla ilgili karmaşık sorunu araştırmamıza gerek yoktur. Ama özellikle Asya'da hâlâ gerçekten büyük tüm devrimcilerin öncelikle halkın kafasındaki lider niteliklerine tam anlamıyla uygun biçimde ateşli yurtseverler ve ulusçular olduklarını saptamaktayız. Ancak bırakalım bu konuda Ho bizzat tanıklık yapsın.

'*Başlangıçta Lenin'e ve III. Enternasyonal'e güvenmeme neden olan yurtseverlikti ve henüz komünizm değildi. Adım adım. Marksizm-Leninizm incelemesinin uygulamanın etkinliklerine paralel gittiği savaşım boyunca yavaş yavaş yalnızca sosyalizm ve komünizmin ezilmiş ulusları ve tüm dünya işçilerini kölelikten kurtarabileceği gerçeğine vardım. Çin'de olduğu gibi ülkemizde de mucize etkili bir "bilgeler kitabı" efsanesi vardır. İnsan büyük zorluklar karşısında kaldığında bu kitabı açar ve bir çözüm yolu bulur. Leninizm, yalnızca mucize etkili bir "bilgeler kitabı", biz Vietnamlı devrimciler ve halkımız için bir pusula değil, bunun ötesinde son zafere, sosyalizm ve komünizme giden yolumuzu aydınlatan parlak bir güneştir de.*' [51]

Ho Şi Minh'in '*Leninizm'e giden yolum*' makalesini Vietnamlı devrimci ve devlet adamının en önemli kişisel tanığı kabul ettiğimizden metni burada aynen aktardık (Alıntılar 44, 45, 46 ve 51). Yazı aynı zamanda onun siyasal inancını ortaya koymaktadır.

İnsanlığı tehdit eden, Tours'da sosyalist delegeleri titreten "Sarı tehlike" değildi. Asıl tehlike beyaz olmayan dünyayı boyunduruğu altına almış olan beyaz sömürgecilikti. Nguyen Ai Quoc ve birçok sömürge yöresinden başka yurtseverlerin Rusya'daki Bolşevik devrimi ve komünizmi kendi özgürlüklerinin de başlangıcı olarak alkışlamaları şaşılacak bir şey miydi? Batı demokrasilerinde kurulmuş olan partilerden hiçbiri sömürge sorunuyla gerçekten ilgili görünmüyordu. Yalnızca devrimci Rusya ve komünistler yardım öneriyorlardı. Neden reddedilsinlerdi ki? *Rus devrimi... güzel platonik söylevler vermekle ve ezilmiş halklar yararına insancıl hareketlerden yana konuşmakla kalmayıp onlara savaşmayı da öğretmektedir. Devrim onlara Lenin'in sömürgelerle ilgili savlarında yazdığı gibi maddi ve manevi açıdan yardım etmektedir.* (Le Procès de la Colonisation française).' [52]

Nguyen Ai Quoc ve binlerce erken dönem idealistlerinin komünizmi bir insan özgürlüğü ve insanlık öğretisi olarak algıladıklarını unutmamalıyız.

Michail M. Borodin

Nguyen Ai Quoc. Yirmili yılların başında Fransız polisindeki resim

Devrimci

FRANSA'DA

Bundan böyle Nguyen Ai Quoc devrimciydi-Vietnamlı devrimci ve uluslararası devrimci. Bu sırayı izleyerek, Fransa'daki etkinliğinin onun için önemli iki sonucu vardı. İki yerde ün kazanmıştı. Hem poliste hem de yurttaşları arasında. Polis olanak bulabildiği ölçüde Nguyen'in hareketlerini izliyordu. Fransız istihbarat görevlisi Louis Arnoux onu pek çok kez görüşmeye çağırmıştı. Çoğunlukla Paris operası yakınlarında küçük bir kafede buluşuyorlardı. Arnoux kendisine vatanını, köyünü ve ailesini anlatan bu coşkulu genç adamı kesinlikle iyi duygularla hatırlamaktadır. '*Fransa'nın bu suçlarını nasıl affedebilirim*', diyordu Nguyen bu konuşmalarından birinde. [53] Ho Şi Minh'in ilk resmi denilebilecek fotoğrafı, Fransız polisindeki bir resimde yirmili yılların başından kalmadır.

Yurttaşı Ba gibi Chargeurs Réunis'in bir gemisine tayfa yazılan ve Fransa'da takılıp kalmış, Haiphong yöresinden bir Vietnamlı olan Bui Lam şunları hatırlamaktadır: "Nguyen Ai Quoc ismi olağanüstü çekicilikteydi. Ondan söz ettiğimizde sanki iyi bir iş yapmışız duygusuna kapılıyorduk." [54] Nguyen Ai Quoc'un çeşitli gazetelere yazdığı makaleler, özellikle Fransa'daki Vietnamlılar tarafından hararetle okunuyor ve tartışılıyordu. Bu, özellikle Nguyen Ai Quoc tarafından kurulan "L'Union Intercoloniale"nin (Sömürgelerarası birlik) gazetesi olan "Le Paria" için söz konusuydu.

Metropolde yaşayan tüm Fransız sömürgeleri "yerlileri"nin bir derneği olan "Sömürgelerarası Birlik", 1921'de sömürge halklarının sorunlarını geniş bir kamuoyuna duyurmak amacıyla kurulmuştu. Bu

örgütün kuruluş bildirgesinde de Versailles barış konferansına "İstekler" (Revendications) de olduğu gibi sömürge halklarının özerkliğinden ya da hatta bağımsızlığından söz edilmiyordu, söz konusu olan yalnızca insanca ve siyasal özgürlüklerdi. Bildirge Karl Marx'ın çağrısına (Komünist Partinin bildirisi) işaret ederek bitiyordu: "Tüm ülkelerin emekçileri birleşin".

Nguyen "Le Paria"nın yayımcısı ve yazı işleri müdürü olarak görev yapıyordu. Hem finansmandan hem de satıştan sorumluydu ve hemen her sayıya bazen üçe varan makale yazıyordu. Gazete 1922'den 1926'ya kadar başlangıçta her ay ve sonraları, özellikle Nguyen Fransa'dan ayrıldıktan sonra düzensiz olarak yayınlandı. Bağışlarla çıkarılıyordu. Bayilerdeki satış o kadar azdı ki (her sayı için 25 santim) Nguyen çoğunlukla politik toplantılara bir desteyle gelir, kürsüye fırlar ve gazeteyi dağıtırdı. '*Arkadaşlar, bedava "Le Paria"! Ama biraz da iyiliksever olabilseniz. Bir parça giderlere katkıda bulunsanız çok mutlu olurdum. Bir santim, bir frank, her miktar, her santimin yararı var.*' [55] Gazete sömürgelerde yasaklanmıştı, ama çoğunlukla denizciler tarafından gizlice sokuluyordu.

"Le Paria" hemen tümüyle Fransız sömürgelerindeki ve çoğunlukla da Çinhindi'deki olaylar hakkında bilgi veriyordu. Nguyen Ai Quoc'un makaleleri çoğunlukla katı bir dille olguları bildiriyordu, sömürge yönetiminee hakların çiğnenmesi, zulüm olayları, ekonomik sömürü vs. İstatistikler de veriliyordu. Bazı başlıklar içeriği aydınlatacaktır: '*Uygarlaştıranlar; Irk düşmanlığı: Korkunç uygarlık; Annamlı kadınlar ve Fransız egemenliği; Amdouni ve Ben -Belkhir çilesi; Metropoldeki gibi.*'

Yazar ciddi bir çabayla yazmaktadır; suçlamalarda bulunmakta ve göz kamaştırıcı kusursuzluğa ve ebedi düzeye pek önem vermemektedir. Kara mizaha örnek istisnalardan biri o sırada Fransa'daki Vietnamlılar için daha sıkı denetim önlemleri alan '*Sömürgeler bakanı, M. Sarraut'ya açık mektup*'tur.' *Ekselansları, genelde sömürgelerdeki yerlilere ve özellikle Annamlılara büyük yakınlık duyduğunuza inanıyoruz. Sizin genel valiliğiniz sırasında Annam halkı, gerçek refah ve mutluluğu tanımış idam komandoları, hapisaneler "demokrasi" ve modern uygarlığın tüm gelişmiş mekaniz-*

masıyla birlikte Annamlıları bütün Asyalıların en ilerileri ve ölümlülerin en mutluları haline getiren içki ve afyon dükkanlarının ülkesinde gittikçe artan sayıda yayılmasını görme mutluluğuna eriştirmiştir. Bu iyi niyet girişimleri bizi zorunlu kura ve borçlandırma, kanlı zulüm hükümdarlarımızın tahttan indirilmesi ve sürgüne gönderilmesi, kutsal yerlerimizin çiğnenmesi vs. gibi diğer şeyleri hatırlatma zahmetinden kurtarmaktadır...' Ancak herşeyde ekonomi yapılan bir dönemde, gözcü olarak *'özel yaverler'* verilmesi biçimindeki son lütuf kabul edilemez.' *İşçi ücretlerini vergilendirme girişimlerinde bulunulduğu ve nüfus artışının tüm üretken güçlerin devreye sokulmasını gerektirdiği bir dönemde... zorunlu olarak yaverliğimize atanan yurttaşların güçlerinden yararlanılmamasına ve emekçi sınıfın ağır işlerde ter dökerek kazandığı paraların harcanmasına yol açacak kişisel lütufları kabul etmenin yurtseverlikle bağdaşamıyacağı görüşündeyiz. Bu nedenle size minnettar kalmakla birlikte, bize şeref veren, ancak ülkeye çok pahalıya malolacak bu ayrıcalığı tüm saygımızla reddediyoruz.*'("Le Paria", 1 Ağustos 1922) [56]

Anlattığına göre, Bui Lam 1922 yazında "Paria"daki yazılardan sonra arkadaşları tarafından Paris'de Nguyen Ai Quoc'u bulmakla görevlendirilmişti. "Yazılar bizi eyleme çağırıyordu, ancak ne yapmamız gerektiğini bilmiyorduk. O zaman Nguyen Ai Quoc'la konuşmamız gerektiğini düşündük. "Aziz öykülerine benzer anlatımından bazı şeylerin iskonto edilmesi gereken Bui Lam bazı yanlışlıklardan sonra nihayet Nguyen'in o zamanlar oturduğu XIII. bölgedeki Rue des Gobelins No. 6'ya gelir. "Otuz yaşlarında (Bui Lam'ın kendisi henüz yirmi yaşında bile değildi), çok zayıf ve solgun bir adam gülümseyerek karşımda duruyordu... Siyah, kaba kumaştan bir elbise giyiyordu ve sonra o gözler, o dikkat çekecek kadar büyük ve parlak gözler... Oda çok sade döşenmişti. Bir köşede bir masa. Bir yığın gazete, dergi ve kitap. Bir demir karyola ve küçük bir gardrop. Hepsi buydu. Ama oda temiz, aydınlık ve rahattı." 57

Nguyen ve genç konuğu çabuk kaynaştılar. Bui Lam denizde yaşadıklarını, çalıştığı gemileri ve gittiği ülkeleri anlatır. Nguyen'in tayfa argosunu bildiğini ve sözü geçen tüm yerleri tanıdığını farkeder.

(Ancak daha o zaman Ho Şi Minh'in kendi serüvenleri söz konusu olduğunda pek konuşkan olmadığı ortaya çıkmıştır) Ve elbetteki vatanları hakkında konuşurlar. Ertesi gün pazardır ve Bui Lam sabah tekrar gelecektir.

Nguyen Ai Quoc sanat anlayışı olan bir adam olarak ortaya çıkar. İki memleketli yeniden buluştuklarında Nguyen genç arkadaşını bir resim sergisini gezmeye davet eder. Rue Monge'u yavaş yavaş inerler. Nguyen yine birgün önceki eski siyah elbiseyi giymektedir ve aşağıda "yürümeye elverişli" cinsten sağlam topuklu, dayanıklı çizmeler vardır. Sergi Panthéon'un karşısındaki bir binadaydı. Nguyen birçok kişiyle selamlaşır. Göründüğü kadarıyla geniş bir tanıdık çevresi vardır. Arkadaşı, komünist Vaillant-Couturier'nin yaptığı bir resim de sergilenmektedir. Sergiden sonra Nguyen ve Bui Lam, Panthéon'u da gezerler ve sonra Rue Rescartes'de Çin yemeği yemeye giderler. [58]

Devrimci Nguyen Ai Quoc'un o zamanlar Paris'de nasıl yaşadığını da Bui Lam'dan öğrenmekteyiz. Nguyen sabahlarını parça başı sattığı Çin taklitlerini yapmakla geçiriyordu. Bu yolla geçimini sağlıyordu. Kazancının bir bölümünü gazetesi "Le Paria"ya harcıyordu. Öğleden sonraları gazetenin yazı işlerinde çalışıyordu. Eskiden olduğu gibi başka gazeteler için de yazıyordu, örneğin "L'Humanité" ve "La Vie Ouvrière" için. Akşamları ise sıklıkla komünist aydınların heyecanla politik, ekonomik ya da felsefi sorunları tartıştıkları Club du Faubourg'daydı. Ya da ulusal kütüphaneye gidiyordu. Aslında bu dönemde komplekslerini gittikçe aşan Nguyen kendisini genç komünist partinin aydınlarından sayıyordu. Şimdi de iyi bir konuşmacı ve tartışmacı olmaya çalışıyordu. Oturduğu bölgedeki parti şubesinin toplantılarına katılıyordu. Nguyen Paris'li, özellikle komünist partinin kısa zamanda etkili olduğu, fabrikaları ve işçi evleriyle Kırmızı Kuşak denilen varoşları oldukça iyi biliyordu.

Bui Lam ile ilk karşılaşmadan sonra Nguyen veda ederken şunları söyledi: '*Fransız işçilerle de birleşmeliyiz. Biz de onlar gibi yoksul, ezilmiş ve sömürülmüşüz.*' [59] Ancak bu ilgililik duygusu kesinlikle onun -ve bu da onun açıklığını bir kez daha göstermektedir- Fransız emekçi sınıfını, hatta kendi yoldaşlarını sert biçimde eleştirmesini

engellememekteydi.

'*Metropoldeki emekçi sınıfının sömürgelere karşı kayıtsızlığından*' sözetmekte ve şöyle yazmaktaydı:' *Metropolün işçileri bir sömürgenin gerçekten ne olduğunu öğrenmelidirler; orada geçen olaylar, kardeşlerinin, sömürgelerdeki emekçilerin katlanmak zorunda oldukları ve onlarınkinden bin kat daha ivedi olan dertler onlara anlatılmalıdır. Sözün kısası, bu sorunla ilgilenmelisiniz. Ne yazık ki hâlâ bir sömürge ayaklar altında bol kumun ve başlar üzerinde bol güneşin bulunduğu, birkaç hindistancevizi ağacı ve renkli derili halkıyla bir toprak parçasından başka birşey değildir ve hepsi bu kadar diye düşünen birçok kavgacı işçi temsilcisi vardır. Ve onlar kesinlikle bu sorunla ilgilenmezler.*' Sonra Nguyen Ai Quoc '*yerli halkın bilgisizliği'nden önyargılar*'a geçer: '*Her iki emekçi sınıfının karşılıklı bilgisizlikleri (sömürgelerde ve Metropolde) önyargıları güçlendirir. Fransız işçiler yerlilere, anlamaktan aciz ve hele hele bazı eylemlere girişmekten daha da aciz, değersiz ve önemsiz insanlar olarak yukardan bakmaktadırlar. Ve yerliler için de tüm Fransızlar alçak sömürücülerdir. Emperyalizm ve kapitalizm ise bu karşılıklı güvensizliği sömürme fırsatını kaçırmamaktadır.*' (25 Mayıs 1922'de "L'Humanité"de) [60]

O zamanlar Nguyen Ai Quoc daha önce değinilen avukat Phan Van Truong'la aynı evde kalıyordu. Avukat kendisinden oniki yaş küçük yurttaşına Rue des Gobelins'deki evinin bir odasını vermişti. Phan Van Truong komünist değildi, ama militan bir yurtseverdi. Paris'te haftalık gazete "Viet Nam Hon" (Vietnam'ın ruhu)u yayınlıyordu. Sonradan Phan ülkesine geri döndü ve orada komünist bildirisinin Çinhindi'nde ilk kez tam metin olarak yayınlandığı "An Nam" gazetesini kurdu. Fransız sömürgelerinde ve Çinhindi genel valiliğinde de ulusçuların kışkırtmaları ve sömürge yönetimine saldırıları en ağır cezalarla tehdit edilir ve bu nedenle de olanaksız hale getirilirken metropolde basın özgürlüğü egemendi ve en azından kamuoyunu gözönüne alarak yönetim sömürgelerden gelen propagandacılara karşı sert yöntemlere başvurmuyordu. Burada her renkten ulusçular şanslarını deneyebiliyorlardı.

Nguyen Ai Quoc da Fransa'daki pek çok gezisinde bu olanaktan

yararlandı; savaş sırasında Avrupa'ya getirilmiş olan ve şimdi memleketlerine geri gönderilmeyi bekleyen terhis olmuş Vietnamlı askerler ve işçiler önünde konuştu.

Sömürge bölgelerinden diğer devrimciler gibi Nguyen Ai Quoc'un da kısa zamanda ulusal bağımsızlıkları için savaşta yardımın yalnızca devrimci Rusya'dan, yani Bolşevizm ve komünizmden beklenebileceği inancına vardığını daha önce açıklamıştık. 1923 yılı boyunca ve 1923/24 döneminde Nguyen'in makalelerinin dili sertleşti, konu alanı genişledi. Artık *'tüm renkli ırkların ezilmişliği'* egemen konuydu; Çinhindi ve Fransız sömürgelerinden başlayıp *'Türkiye'deki işçi hareketi'* ve *'Çin'deki İngiliz kapitalizmi'*ne kadar varıyordu. Ve Lausanne konferansındaki Sovyet delegesi, eski Bolşevik W.W. Worowskij 10 Mayıs 1923'de bir suikaste kurban gidince "Le Paria"da şu yorum yayınlandı: *'Çalışan sınıfın tüm şehitleri aynı katilin kurbanlarıdır; uluslararası kapitalizmin. Ve bu şehitlerin ruhları ezilmiş kardeşlerinin kurtuluşuna olan inançlarıyla son teselliyi bulacaktır. Bu acı derslerden sonra tüm ülkelerin ezilmiş halkları gerçek kardeşlerinin hangi tarafta ve düşmanlarının hangi tarafta olduğunu bilmelidirler.'* [61]

Bu ve diğer tavır alışlardan, şimdi kendi partisine, Fransız komünistlerine, genç Sovyet devletinin Bolşevik partisini sömürge politikasının dışında da örnek gösteren devrimcinin gelişimi belli olmaktadır.

Nguyen özellikle Komintern'in 2. dünya kongresinde, 6 Ağustos 1920'de onayladığı ve FKP'nin III. (komünist) Enternasyonal'e girmekle yükümlendiği "21 koşulu" dayanak olmaktadır. Bunlar o zamandan beri III. Enternasyonal'e girmek isteyen tüm partiler için geçerli olan Lenin'in ünlü direktifleridir. Ancak Nguyen Ai Quoc'u özellikle Sovyet liderinin 2. dünya kongresi için kaleme aldığı ulusal sorun ve sömürgeler sorunu konusundaki savları etkilemiş olmalıdır. Nguyen Ai Quoc için Komintern ve kişisel olarak Lenin sömürge halklarının kurtuluşunun simgesi olmuştur. (Sonraki bölümde vereceğimiz, Nguyen'in Lenin'in ölümünün ardından "Pravda'da yazdığı yazıya da bakınız.)

1923 yılı boyunca Nguyen'de Fransa'yı terketme ve devrimci etkinliğini Sovyet topraklarında sürdürme kararı olgunlaşmış olmalıdır. Makalelerinden hiçbiri neden bu karara vardığını açıkça ortaya koymaz ve kendisi de bu konuda başka birşey söylememiştir. Yeni, devrimci Rusya'ya tüm tutkunluğuna ve bu yeni toplum düzeninin ona da sağlar göründüğü olanaklara rağmen Nguyen tümüyle yabancı bir çevreye girme kararını herhalde pek de kolay vermemiştir. Fransız yoldaşları arasında birçok gerçek dost bulmuştu. Tarihin akışı nedeniyle o gün için yurdunun bağlı olduğu ülke Fransa'ydı (ve Fransız kültür çevresiydi) bir kere. Ve '*gerçek Fransa*' ile Fransız sömürgeciler arasında sıklıkla, yeterince açık biçimde ayırım yapan kendisi değil miydi?

Ama Fransız '*emekçi sınıfının*' daha önce de eleştirdiği 'kayıtsızlığı' ona çok dokunmuş ve onu düş kırıklığına uğratmış olmalıdır. Ve partideki yoldaşlar da kendi sorunlarıyla ve belki de hâlâ başarısızlığı yeni ortaya çıkmış Avrupa'daki devrimle, sömürgelerden gelen bu gayretkeş genç adama sorunlarının çözümünde yardım edemeyecek kadar meşguldürler.

Nguyen Ai Quoc şansını Doğu'da dener. Paris'e bir devrimciye yaraşır biçimde veda eder: Amacından vazgeçmeden ve özellikle ardında bir iz bırakmadan.

Bir cumartesi öğleden sonrası "Le Paria"nın Senegalli, Faslı, Cezayirli ya da Madagaskarlı yönetim kurulu üyeleri sonraki haftanın sayısını konuşmak üzere gazeteye gelirler. Ancak yazı işleri odası kilitlidir. Nguyen hasta mıdır, yolculuğa mı çıkmıştır yoksa tutuklanmış mıdır? Arkadaşları Nguyen'in ailesi ile de görüştüğü Antilli avukat B. ye giderler. Masanın üzerinde bir mektup vardır. Yazı Nguyen'in el yazısıdır.

Sevgili arkadaşlar,

Uzun bir süre birlikte çalıştık. Farklı ırkların insanlarıyız, farklı ülkelerden geliyoruz ve dinlerimiz farklı. Ve yine de aynı aileden kar-

deşler gibi birbirimize yakınlık duyuyoruz. Birlikte aynı felakete katlanmaktayız: Sömürgeciliğin vahşetine. Ortak bir amaç için savaşıyoruz: halkımızın kurtuluşu ve vatanımızın bağımsızlığını yeniden kazanması için.

Savaşımızda yalnız değiliz, çünkü tüm halkımızın ve yanımızda olan Fransız demokratların, gerçek Fransızların desteğine sahibiz. Ortak ürünümüz "Union Intercoloniale" (Sömürgelerarası Birlik) ve "Le Paria" başarılı sonuçlar elde etti. Bu başarılar sayesinde Fransa, gerçek Fransa sömürgelerde nelerin olup bittiğini açıkça anlamaktadır. Artık Fransa "gözlerini para hırsı bürümüş acımasız sömürgecilerin" akıl almaz suçlar işlemek için Fransa'nın adını ve şerefini kötüye kullandığının bilincindedir. Çalışmamız halkımızın silkelenmesini sağlamıştır. Aynı zamanda da halkımız özgür, eşit ve kardeş bir Fransa'nın varlığını öğrenmiştir. Bu arada daha fazla şeyler elde etmeliyiz.

Ne yapmalıyız?

Bu soruyu çok da otomatik biçimde sormamalıyız. Yanıtlanması her bir ülkenin kendi özel durumuna bağlıdır.

Benim açımdan ise yanıt açıktır: Vatana geri dönmek; özgürlük ve bağımsızlık savaşında onlara yardım etmek amacıyla kitlelerle çalışmak, onları aydınlatmak, örgütlemek, birleştirmek ve onları eğitmek. Belki sizlerden birkaçı da aynı şeyi yapmalıdır ve yapabilir. Diğerleri şimdiki çalışmamızı sürdürmelidir: "Union Intercoloniale"i güçlendirmek ve "Paria"mızı daha da geliştirmek.

Sevgili arkadaşlar,

Size elveda diyorum; sizden uzaklarda olacağım, ancak kalbim hep sizinledir. Sizlerle kişisel olarak vedalaşmadığım için beni lütfen affedin. Sıkı biçimde göz hapsinde olduğumu biliyorsunuz. bu mektup elinize geçtiğinde arkadaşınız Nguyen en az 24 saat önce Fransa'yı terketmiş olacaktır.

Memleketlim Dai B. size yazı işleri odasının anahtarını, ayrıca birliğimizin ve gazetemizin kağıt ve belgelerini ve parasını teslim edecektir. Büronun kirasını yıl sonuna kadar ödedim. Basım masraf-

ları da ödenmiştir. Kimseye borcumuz yok. Kitaplık kayıt defteri sağdaki çekmecede. Ödünç verilen tüm kitaplar ödünç alan kişilerin tatilde olması dışında geri verildi. Sözün kısası, ben yola çıkmadan önce herşey yolunda.

Sizlere yazacağım, ama bunun için söz veremem, çünkü yeraltında çalışırken mektuplaşmak zordur. Ancak yazsam da yazmasam da size her zaman çok dostça duygular beslediğimden emin olmalısınız. Lütfen benim için Fransız dostlarımızın da ellerini sıkın.

Ve şimdi de kız ve erkek yeğenlerime birkaç söz. [62]

Siz beni çok seviyorsunuz ve ben de sizi çok seviyorum. Bu doğru değil mi çocuklarım? Vietnamdaki genç dostlarımıza iyi çocuklar olduğunuzu anlatacağım. Sizin adınıza onlarla el sıkışacağım. Belki Nguyen amcanızı uzun süre göremiyeceksiniz ve artık eskiden sık sık yaptığınız gibi dizlerime ve sırtıma tırmanamıyacaksınız ve Alice'imi ve Paul'umu yeniden görmem için de uzun bir süre geçecek. Yeniden bir araya geldiğimizde herhalde ben yaşlanmış olacağım ve sizler de anneleriniz ve babalarınız yaşında olacaksınız. Ama bu önemli değil. Her zaman sizi düşüneceğim. Sizler hep benim sevgili küçük Alice'im ve sevgili küçük Paul'üm olarak kalacaksınız.

İyi çocuklar olun. Derslerinize iyi çalışın. Annenizin ve babanızın sözünü dinleyin. Küçük köpeğimiz Marius'u dövmeyin. Büyüdüğünüzde ebeveyniniz gibi, Nguyen amca ve diğer amcalar gibi ülkeniz için savaşacaksınız. Küçük yeğenlerim. İkinizi de sevgiyle öpüyorum. Annenizi de benim için öpün.

Nguyen amca [63]

Olay herhalde 1923 yaz başında geçmiş. Veda mektubunun tarihi belirtilmemiştir, ancak Vietnam işçi partisinin tarih komisyonu resmi biyografide Nguyen Ai Quoc'un Paris'i 1923 Haziranında terkettiğini kaydeder. Ekimdeki Çiftçi Enternasyonali'ne katılmak üzere Moskova'ya gitmiştir. [64] Nguyen 16 Ekim 1923'de aynı yıl devrimci çiftçi birliklerinin çatı örgütü olarak kurulmuş olan Krestintern'in (Krestjanskij International-Çiftçi Enternasyonali) yürütme komitesine seçildi. Şimdi sömürge halklarının temsilcisi olarak Komintern'in bu yan örgütünün yönetim kurulu üyesiydi. Resmi kaynaklar kimin onu Sovyet başkentine delege olarak gönderdiğinden söz etmemektedir. Herhalde Fransız Komünist Partisi'ydi. Her ne olursa olsun o zamandan sonra Nguyen Ai Quoc komünist dünya hareketi içinde sömürge sorunları uzmanı olarak belirtilmelidir.

Nguyen Moskova'da Çiftçi Enternasyonali'nin bu ilk kongresinin bildirisini Vietnam diline çevirir. Bu arada sömürgelerdeki çiftçi kitleleri henüz bir silahlı devrime değil yalnızca birleşmeye çağrılmaktadır. Yirmili yıllardaki en ünlü çalışması, *'Le Procès de la Colonisation française'* de Nguyen Ai Quoc enternasyonalin özellikle "sömürgelerde çalışan çiftçilere" yöneltilmiş, daha sonraki bir çağrısını aktarmaktadır. Gerçi burada "modern kölelerin" ve daha "sömürge paryalarının" kapitalist sömürüsünden söz edilmektedir buna bağmen bildiri yalnızca sömürgelerdeki yerli halkın "hukuksal eşitliği" ve "kurtarılışı" andıyla bitmektedir. [65] Sömürge devrimi henüz uykudadır, ancak şimdi Nguyen Ai Quoc ona yolu açanlar arasındadır. Kariyeri ve deneyimleri sonunda, onun ülkesi Vietnam'ı bir batı sömürgesi olarak komünist bayrağı altında bağımsızlığa ulaştırmasını sağlayacaktır.

Ancak Nguyen'in izi sonraki yirmi yılda çoğunlukla belirsiz kalacaktır.

Nguyen Ai Quoc'un eski Alman komünist lideri Ruth Fischer'in [66] öne sürdüğü gibi, gerçekte ilk kez daha bir yıl önce, Komintern'in 4. dünya kongresine (Kasım ve Aralık 1922) katılmak üzere Moskova'ya gelip gelmediği bugüne kadar açıklığa kavuşmamıştır. Bu bilgiyi ne Doğulu ne de Batılı kaynaklar doğrulamadığına göre herhalde Ruth Fischer yılda yanılmış olmalıdır ve Nguyen'in gerçekten katıldığı 1924 yazındaki 5. Komintern kongresini kastetmektedir. Yine de Ruth Fischer'in "dervişsi yüzünde, iki yumuşak, zeki bakışlı gözün parladığı... bu genç devrimci ulusçu"yla ilgili gözlemleri o kadar ilginçtir ki onları burada aktarmak istiyoruz:

"Ho Şi Minli'e... yirmili yılların başında Moskova'da oldukça sık rastladım. Nazik, utangaç denilebilecek tavrıyla Komintern çevrelerinde kısa zamanda popüler oldu. Çok tekdüze, soyut bir uluslararasıcılıktan gelen biz Avrupalı komünistleri daha o zaman derin biçimde etkileyen şey Ho'nun tutkulu ulusçuluğuydu." Ruth Fischer ülke gruplarının yalnızca Moskova merkezi tarafından denetlenmesine karşı çıkan Komintern içindeki bazı akımlar hakkında bilgi vermekte ve şöyle devam etmektedir:" Ho karşı çıkanları kuliste izliyor ve onlara sempati duyuyordu, ancak bu fraksiyon çatışmalarına katılmıyordu. O zamanlar onu ilgilendiren asıl şey bugün olduğu gibi kendi ülkesinin bağımsızlık savaşıydı." [67]

Veda mektubunda Nguyen kurtuluş savaşını orada sürdürmek üzere ülkesine dönmek istediğini yazmıştı. Resmi biyografi yazarları da Nguyen'in o dönemde herhalde gerçekten sahip olduğu bu niyetin altını çizmektedirler. 1923 Sonbaharında ve 1924 yılının ilk yarısında Moskova'da kalış sonradan -Komintern delegeleriyle konuşmalar sırasında- başka bir karara yol açmış olmalıdır. Ayrı bir Komintern Çinhindi şubesi kurma zamanı henüz gelmemişti. Vatanında *'kitlelerle çalışmak ve onları eğitmek'* yerine şimdi 34 yaşındaki devrimci için dünya komünizminin merkezinde kendi yoğun eğitimi başlamıştı.

Ancak daha önce komünist dünya hareketini ve onun koruyucu-

su Sovyet devletini sarsan bir olay oldu. 21 Ocak 1924'de Lenin öldü.

Milyonlarca Sovyet yurttaşı ve tüm dünyadaki komünistler gibi Nguyen Ai Quoc da derin bir acı ve keder duydu. Şimdi artık Moskova merkezinde öylesine önemli bir kişi olmuştu ki "Pravda" ona 27 Ocak 1924'de bir yorum için yer ayırmıştı. "*Lenin ve sömürge halkları - "Lenin öldü!" Bu haber bulutsuz gökten düşen bir yıldırım gibi insanları çarptı. Afrika'nın verimli düzlüklerinin ve Asya'nın yeşil tarlalarının her köşesine yayıldı... Bu büyük önder kendi halkını kurtardıktan sonra diğer halkları da kurtarmak istiyordu... Önceleri dünyanın herhangi bir yerinde böyle bir adam ve böyle bir amacın olabileceğine inanmak istemediler. Ancak sonraları çok açık seçik olmasa da komünist parti'lerin sömürülen halklar için savaşan ve Komünist Enternasyonal denilen örgütün varlığını haber aldılar; ve Lenin'in bu örgütün lideri olduğunu öğrendiler... Bize gelince bu geri getirilemez kayıptan derin bir acı duymaktayız ve tüm halkların ortak yasını kardeşlerimizle paylaşmaktayız. Ancak Komünist Enternasyonal'in ve sömürge ülkelerinde de bulunan şubelerinin liderin bize bıraktığı deneyimleri ve öğretileri tamamlamayı ve gerçekleştirmeyi başaracağından eminiz. Bize verdiği görevleri yerine getirirsek bu ona duyduğumuz sevgiyi kanıtlamanın en iyi yolu değil midir? Sağlığında bizim için baba, öğretmen, yoldaş ve öğütçüydü. Şimdi de bizi toplumsal devrime götürecek simgemizdir. Lenin eylemlerimizde yaşayacaktır. O ölümsüzdür.*" [68]

Genç devrimcinin coşkusu açısından bundan kısa bir süre önce geçmiş bir olay da karakteristiktir. Nguyen, Krestintern'in 1. kongresine katıldıktan sonra bir kez daha kısa bir süre için Fransa'ya geri dönmüştü. Paris'de yaşayan Japon yazar Kyo Komatsu, Nguyen ile 1923 Kasımında yaptığı bir konuşmayı anlatmıştır: Nguyen onu kendisiyle birlikte Moskova'ya gitmeye çağırmış. Japon yazar reddedip Paris'de sanat ve edebiyatla uğraşmayı tercih ettiğini söylediğinde şu anlamlı yanıt gelir: "*Bu kokuşmuş toplumda mı? Burada nasıl bir sanat yapabilirsiniz ki? Biz devrimi yapacağız, o zaman sınıfsız bir toplumda özgür insanlar için yazabilirsiniz!*" [69] Ve böylece Nguyen tekrar Moskova'ya gider, tek başına, yalnızca umutlarıyla birlikte.

Nguyen Fransa'ya resmen ancak 1946'da, bağımsız bir "Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'nin devlet başkanı olarak döndü.

O dönemde deniz yolu, Batı Avrupa'dan Sovyetlerin kutsal topraklarına ulaşmak için devrimcilerin izledikleri klasik yoldu. Lenin'in ölümünden iki gün sonra, 23 Ocak 1924'de Nguyen Ai Quoc bir Sovyet gemisiyle Leningrad'a geldi ve hemen Moskova'ya doğru yola çıktı. Vardığında kentte cenaze töreni için tüm dünyanın ileri gelen komünistleri toplanmıştı. Yolculuğunun resmi nedeni Fransız KP'nin merkez komitesindeki sömürgeler temsilcisi olarak delege seçildiği Komintern'in yaklaşan 5. dünya kongresiydi. Lenin'in ölümü nedeniyle kongre bir kaç ay ertelendi. Bununla birlikte Sovyet kaynakları Nguyen'in Lenin'le yüzyüze görüşme biçimindeki kişisel dileğini de vurgulamaktadır.

Komünist Enternasyonal'in 5. dünya kongresi 17 Haziran-8 Temmuz 1924 tarihleri arasında Sovyet başkentinde yapıldı. Kongrede Lenin'in ölümünden sonra Sovyet partisi içinde artık tüm sertliğiyle alevlenen Troçkizme karşı savaş havası egemendi. Ancak Troçki kongreye katılmadı. Stalin onu parti ve böylece de Enternasyonal içinde iyice soyutlaşmıştı. Ancak Nguyen Ai Quoc, Ruth Fischer'in de belirttiği gibi, fraksiyonlar arası kavgalarla ilgilenmiyordu. O, ender rastlanan ve gerçekten fanatik bir kararlılıkla, galiba dünya komünizminin merkezinde kendi planlarını da etkiliyebilecek bir güç kavgasının başladığını farketmeksizin tümüyle kendi kişisel amacını güdüyordu.

'*Ulusal sorun ve sömürgeler sorunu üzerine bildiri*'si kongrenin stenografik protokollerinde kaydedilmiştir. Nguyen Ai Quoc çok iyi hazırlanmıştı ve tüm dünyadan gelip toplanmış delegelerin karşısına şaşılacak bir özgüvenle çıktı. Gerçi Stalin'in çizgisi çevresindeki uzlaşma artık yerleşiyordu, ancak Stalinizm henüz özgür eleştiriyi boğmamıştı; henüz delegelerin konuşmaları kendi partilerinin ya da bireylerin isteklerine yaltakçı bir baş eğişten uzaktı.

Devletlerin sömürge topraklarıyla ilgili kısa bir istatistiksel girişten sonra Nguyen Metropoldeki yoldaşlarına saldırıya geçer. Burada Lenin ve Stalin'i dayanak almakta ve şöyle demektedir: '*Fransız*

ve İngiliz komünist partileri sömürgelere karşı gerçekten ilerici bir politika izlemedikçe, sömürge halklarıyla ilişki kurmadıkça programları bütün olarak etkisizdir ve öyle kalacaktır, çünkü bu program Leninizm'e ters düşer.' Ve: '*İngiltere, Hollanda, Belçika'nın ve diğer ülkelerin komünist partileri ülkelerinin burjuva sınıfının sömürgeci istilalarına karşı koymak için ne yaptılar ki?*' Kendisi yanıtlar: '*Partilerimiz bu alanda hemen hiçbir girişimde bulunmamıştır. Bana gelince ben bir Fransız sömürgesinde doğdum ve Fransız Komünist Partisi üyesiyim. Ancak komünist partimizin sömürgeler için hemen hiçbir şey yapmamış olduğunu söylemek zorunda kalmak beni çok üzmektedir.*'' [70]

Burada daha üçbuçuk yıl önce Tours'da konuşmasını bitirebilmek için parti kurulundaki sosyalist yoldaşlarından susmalarını rica etmek zorunda kalan ve gülümsemeyle karşılanan o çekingen genç adamdan eser kalmamıştır. Ve sömürgeye özgü aşağılık kompleksi Kremlin'in koruyucu gölgesinde kaybolmuş görünmektedir.

Nguyen sömürgelerdeki olaylara burjuva basınından da daha az önem veren partisinin merkez organı "L'Humanité"yi şiddetle eleştirmektedir. Bunu da bir düzine örnekle kanıtlar. "L'Humanité"nin birçok makalede Senegalli boksör Siki'nin galibiyetlerini överken '*Siki'nin kardeşlerinin*', Dakarlı tersane işçilerinin karşı karşıya bırakıldıkları baskılardan hiç söz etmemesini nasıl yorumlamak gerekir, diye sorar. Ve Nguyen partinin merkez organının hergün d'Oisy'nin Paris'den Saigon'a rekor uçuşunu bildirirken, sömürge yöneteminin Vietnamlı çiftçilere uyguladığı sürgün cezalarından ya da Çinhindi'ndeki Fransız '*köle tüccarlarının*' Kuzey Vietnam halkını Pasifik adalarındaki sömürgeci çiftlik sahiplerine satışından tek kelimeyle bile söz etmemesine öfkelenmektedir. Gazete çiftçi enternasyonalinin (daha önce değinilen) bildirisini sömürge halklarına duyurmaya bile gerek görmemiştir. '*Bunlar duyulmamış şeylerdir. Partimizin sömürgelerle ilgili herşeyi hor gördüğünü herkesin kabul etmesi gerekir.*' [71] FKP ulusal sorundan ayrılması olanaksız olan sömürge sorununu ele alışta hata üzerine hata yapmıştır. Nguyen, yerli birliklerin '*aç Alman işçilere*' ve dönek Fransız alaylarına karşı harekete geçirildiği '*Ruhr'dan alınacak dersler*'den söz etmektedir.

Metropolde de grev kırıcısı olarak renkli derili askerler. Tüm bunlar partiyi sömürge sorunları konusunda kesin belirlenmiş bir tavır almaya yöneltememiştir.

Ayrıca Nguyen Ai Quoc'un çiftçilerin sömürülmesi hakkındaki ikinci bir bildiride özellikle Katolik kilisesinin utanç verici rolü konusunda bilgi verirkenki öfkesi dikkate değerdir. *'Cochinchina'da* (Vietnam'ın güney bölümü) *işlenmiş toprakların dörtte birini tek başına Katolik misyonu ele geçirmiştir... Misyon da inananları en az sömürgeci çiftlik sahipleri kadar acımasızca sömürmüştür.'* [72] (Sonraki yılların Ho Şi Minh'inin çoğunlukla komünizme karşı olan Katolik yurttaşlarına duyduğu kuşku bu nedenle çok önceden doğmuş olmalıdır.)

Nihayet Nguyen Fransız yönetiminin ekonomik önlemleri nedeniyle sömürge bölgelerinde kıtlık tehlikesinin baş gösterdiğini ileri sürmektedir. *'Tüm Fransız sömürgelerinde yoksulluk ve açlık ve buna bağlı olarak da halkın öfkesi ve nefreti artmaktadır. Yerli çiftçiler ayaklanmak üzeredir. Birçok sömürgede daha önce birçok kez ayaklanmışlardır, ancak her seferinde ayaklanmaları kana boğulmuştur. Bugün çiftçiler hala pasif bir tutum gösteriyorlarsa, bunun nedeni hala bir örgütlerinin ve liderlerinin olmayışıdır. Komünist Enternasyonal örgütlenmeleri için onlara yardım etmelidir. Onlara yönetim kadroları vermeli ve onlara devrimin ve kurtuluşun yolunu göstermelidir.'* [73]

Sömürgelerde devrim parolası, amacı komünist dünya devrimi olan örgütün en yüksek kurulu önünde söylenmişti. Bundan da önemlisi geçerli komünist yoruma göre kentli endüstri emekçi sınıfının tüm devrimci ayaklanmaların dayanağı olması gerekirken Nguyen Ai Quoc çiftçi ayaklanmasından söz ediyordu.

Batıdaki gözlemciler [74] özellikle bu noktanın altını çizmişler ve Ho Şi Minh'in burada hatta Mao Tse-tung'dan çok daha önce çiftçi kitlelerinin devrimi savını öne sürdüğü görüşünü savunmuşlardır. Ancak bu şekilde Vietnamlı devrimci ve uygulama adamı -hiçbir zaman olmadığı halde- kuramcı olarak aşırı abartılmaktadır. Ayaklanmaya hazır çiftçilerle ilgili bölüm daha çok raporla ilişkisi çerçeve-

sinde değerlendirilmelidir. Burada kırsal kesimden gelen adam, memleketlilerinin kaderine duyduğu kutsal öfkeyle konuşuyordu ve tüm Fransız sömürge bölgelerindeki nüfusun *'yüzde 95'inin çiftçilerden oluştuğunu'*da belirtiyordu. Konuşmacının bir kent emekçi sınıfının rolüyle uğraşmasına gerek yoktu, çünkü pratik olarak ortada ne böyle bir sınıf ne de onu yerinde yönetebilecek bir parti örgütü vardı.

Mao Tse-tung'un Çin'de yaptığı gibi Nguyen de pragmatik olarak bir tarım ülkesi olan kendi ülkesinin özel koşullarından yola çıkıyordu.

Aynı şekilde Nguyen Ai Quoc'un bu Komintern kongresinde Stalin yandaşı olduğunun ortaya çıktığı biçimindeki ifade de yanıltıcıdır. Nguyen raporunda iki kez Stalin'i (oldukça vurgulayarak) sömürge sorununa gerçek önemini veren yoldaş olarak göstermiş, ayrıca Lenin'le bağlantılı olarak ondan söz etmişti. Burada Sovyet partisinin bu gelecekteki güçlü adamına bir yaltaklanmadan söz edilemezdi. Ho Şi Minh'in Stalin ve Stalinizmle ilişkisi başka bir bölümde ele alınacaktır.

Nguyen Ai Quoc için, sömürgelerdeki köylü halk kitlesi komünist sloganın birleşmeye çağırdığı emekçi sınıfıyla eş anlamlıydı. Bu Nguyen'in Moskova'dan da yazı gönderdiği gazetesi "Le Paria"nın başlığından da anlaşılmaktadır. 1924'e kadar gazetenin alt başlığı "Sömürge halklarının gazetesi" idi, sonra "Sömürge emekçilerinin gazetesi" oldu.

1923 Sonbaharından 1924 yazına kadarki ilk Moskova aylarında kuşkusuz Nguyen Ai Quoc'un görüşlerinde ve amaçlarında kesinleşme yönünde bir gelişim olmuştur. Bunun da ötesinde Vietnamlı sömürgelerden devrimci arkadaşlarının büyük çoğunluğundan büyük bir adım ilerdedir. Komintern'in 5. kongresinde Nguyen Ai Quoc bu örgütün doğu bölümü sürekli üyeliğine atanır. Bu sıfatla güney kesiminden sorumludur. Hanoi'de yayınlanan resmi günlük bunu kesinlikle böyle belirtmiştir.

Daha birkaç yıl önce itiraf ettiği gibi bir partinin ya da komünizmin ne olduğundan ya da enternasyonaller arasında ne gibi farklar bu-

lunduğundan haberi olmayan Nguyen çabuk sivrilmişti. Moskova ve Çin'deki yoldaşı Hintli M. N. Roy gibi kişilerin yanısıra artık o da sömürge bölgelerinden Komüntern delegelerinin seçkinlerindendi.

Sovyet partisi içindeki fraksiyon çatışmalarının doğal olarak Komintern çalışmasını da etkilemesi gerektiğini daha önce belirtmiştik. Stalin "tek ülkede sosyalizm" kavramını geliştirmeye başlamıştı ve bununla da rakiplerini -Troçki'den sonraları Zinovyev'e kadar [75]- vurabiliyordu. Bu kavram Troçki'nin "sürekli devrim"ine yanıttı, devrimin Batı Avrupa'daki ve özellikle Almanya'daki başarısızlıklarından doğmuştu ve Stalin'in Sovyet parti örgütündeki gücünü sağlamlaştırmayı amaçlıyordu. Bunun bir sonucu Komintern etkinliklerinin yer değiştirmesiydi ve Asya, daha doğrusu Uzak Doğu yeni deney alanı olarak hazırdı. Çünkü Moskova buradan bir yandan orada temsil edilen emperyalist güçler nedeniyle güvenliğine bir tehdit seziyordu, öte yandan ise orada -Çin'de- yarı sömürge bağımlılığına karşı bir devrim yapılmıştı. Belki de en çabuk komünist-devrimci başarılara burada ulaşılabilirdi.

Vietnamlı ulusçu Nguyen Ai Quoc için bu durum elbette ki uygundu. Fransa'dan Sovyetler Birliği'ne gelişi FKP'ne hâlâ biçimsel olarak süren örgütsel bağlılığının gittikçe gevşemesine yol açmıştı, buna karşılık Moskova merkezine duygusal bağlar güçlenmişti.

1924 yılı Nguyen'in Komintern kongresinde sömürgelerden gelen komünistlere eğitim kurumu olarak özellikle salık verdiği Moskova Doğu Emekçileri Üniversitesi'nde (o zamana kadar ihmal edilmiş) ayrıntılı kuramsal çalışmalarla geçti. Nguyen yaşamı boyunca kuramı devrimci uygulama lehine geri plana itmiş olmasına rağmen Komintern merkezine bağlı bu devrim okulunda rahat etmiş olmalıdır. Çünkü bu okulu birçok yazısında ayrıntılı biçimde anlatır. *'Şimdi bu üniversitenin 1022 öğrencisi vardır, bunlardan 151'i kızdır. 895 öğrenci komünisttir. Toplumsal bileşimleri ise şöyledir: 547 çiftçi, 265 işçi ve 210 emekçi aydın.'* [76] Çiftçi kökenli öğrencilerin çoğunlukta olmasını da Nguyen 'Doğu ülkeleri'nin hemen tümüyle tarım ülkeleri olmasıyla açıklamaktadır. Özellikle ilginç bir ayrıntı olarak da öğrencilerin 75'inin onla onaltı yaş arasında olduklarını belirtmektedir. *'150 Profesör toplum bilimleri, matematik, tarihsel maddeci-*

lik, işçi hareketi tarihi, doğa bilimleri, devrimler tarihi, ekonomi politik vs. konularda ders vermektedirler. 62 ulustan genç insan dersanelerde kardeşçe bir araya gelirler. (Ne yazık ki uluslar belirtilmemiştir.) Öğrencilere yemek, yatak ve giyim ücretsizdir ve her öğrenci harçlık olarak ayda altı altın ruble alır... Doğu Üniversitesi geleceğin öncü savaşçılarına sınıf savaşının ilkelerini, onların bir yandan ırk çatışmaları ve diğer yandan da ataerkil gelenekler nedeniyle belirsizliğe düştükleri ilkeleri öğretmektedir.' [77]

Nguyen Ai Quoc bu Moskova üniversitesine giderken, Fransızların politik hükümlüsü olarak ölen, Çinhindi Komünist Partisi ilk genel sekreteri Tran Phu (1904-31) gibi bir dizi Vietnamlı devrimcinin ilkiydi.

1924 Aralığında Nguyen'in Rusya'daki ilk kalış süresi dolmuştu; Avrupa'da geçirdiği dönem sona eriyordu. Ülkesinin yakınında, Çin'de onu yeni bir etkinlik alanı bekliyordu.

ÇİN OLAYI

Tonking'in kuzeydoğu köşesinden 600 kilometre uzaktaki hareketli güney Çin limanı kenti Kanton, Vietnam ulusçu etkinliklerinin merkeziydi. Nguyen Ai Quoc'un Çin'e geldiği 1924 yılının haziranında devrimci Pham Hong Thai Kanton'da Fransız Çinhindi genel valisi Merlin'e bombalı bir suikast düzenlemişti. Suikast başarısızlıkla sonuçlandı, ancak Yenan ve Kanton'daki sürgün Vietnamlılara büyük cesaret verdi.

Bu suikasta karşı Nguyen Ai Quoc'un tutumunu parti ideoloğu Truong Chinh sonradan şöyle anlattı: "O şu ya da bu valinin öldürülmesiyle sömürge yönetiminin devrilemeyeceği sonucuna varmıştı. Devrimi zafere ulaştırmak için kitleleri örgütleyecek ve onlara önderlik edebilecek güçlü bir politik parti gerekliydi." [78] Ancak böyle bir parti kurulana kadar bir süre daha geçecekti.

Moskova'da dünya devrimi çalışmalarını Doğu Asya'ya kaydırma kararı verildikten kısa bir süre sonra merkezden devrim uzmanları da yola koyulmuştu. (Bu arada Çin'in yıllardır çeşitli renk ve ulustan Komintern ajanlarının buluşma yeri olduğunu belirtmek gerekir.) Bugün resmi komünist kaynaklar Nguyen Ai Quoc'un Sovyet elçi Michail M. Borodin ve general Galen (sonraki Mareşal Blücher) yönetimindeki, Sun Yat-sen'in Kuomintang hükümetine danışmanlık eden misyona katıldığından ağız birliğiyle söz etmezler.

Nguyen'in Kanton'da kalan misyondaki durumu hiçbir zaman açıklığa kavuşmamıştır. Esas olarak Çin değil Çinhindi sorunlarıyla uğraştığı kısa zamanda ortaya çıkmasına rağmen o zamanlar resmen Borodin'in çeviricisi olarak tanıtılıyordu. Suikastçı Pham Hong Tai kendisine Tam Tam Xa (aynı görüşlere sahip olanların birliği ya da yalnızca yüreklerin birliği) diyen Vietnamlıların devrimci bir örgütündendi. Örgüt 1923'de Kanton'da kurulmuştu. Daha önce Nguyen'in babasıyla ilişkileri bulunan burjuva politikacı ve yurtsever Phan Boi Chau da Çin'deydi. Nguyen'in Kanton'da etkin olduğu dönemde Phan Boi Chau Fransız makamlarınca Şanghay'da tutuklanmış ve yargılanmak üzere Hanoi'ye götürülmüştü (1925). Sonuç tüm Çinhindi'nde bir protesto eylemiydi.

Çin'in güneyinin tüm eğilimlerinden ve fraksiyonlarından Vietnamlı ulusçuların toplanma yeri olması nedeniyle Nguyen Ai Quoc devrimci görüşlü yurttaşlarını tek bir örgütte toplamayı kendisine görev bildi. Haziran 1925'de Kanton'da Vietnam Devrimci Gençlik Birliğini (Viet Nam Thanh Cach Mang Dong Chi Hoi-kısaca Thanh Nien-Gençlik) kurdu. Bu birlik Vietnam Komünist Partisinin çekirdeğiydi.

Ancak ulusçu ve komünist olmak Nguyen için yeni girdiği Asya sahnesinde uluslararası ilişkiler için de çaba harcamak demekti. Bu nedenle aynı yıl Paris'deki Sömürgelerarası Birlik'in örnek sayılabileceği Asya'nın Ezilen Halkları Birliği'nin kuruluşuna katıldı. Ancak bu birliğin örgütsel başarıları, yerini çeşitli Asya ülkelerindeki ulusal komünist partiler alana kadar orta düzeyde kaldı.

İşlevinin çift yönlülüğü daha o zamandan Nguyen'in açıklamalarında kendini gösteriyordu. Bir yandan kaçarken Perl ırmağında boğulan suikastçı Pham Hong Thai zamanın ulusal kahramanı ve Vietnam halkının şehidi olmuştu -*Kanton'daki suikastin patlamaları her yerden duyuluyordu*'-[79] öte yandan ise Nguyen'in çoğunlukla safça inançlı biçimde gerçeklediği Lenin'di ve yine hep Lenin'di. '*Sömürge halkları katılmadan bir sosyalist devrim olamıyacağını ilk farkeden kişi Lenin'di.*' [80]

Bu noktada komşu Çin'de böylesine farklı yöntemlerle sömürge yönetiminden kurtuluş için çalışan devrimcilerin yurtlarına kısaca göz atmak yerinde olur. Gerçi dünya savaşının direkt etkileri Çinhindi'nde örneğin Hindistan ya da Çin'den daha az hissedilmişti ama sömürge yönetimi yine de bazı reformlara girişmek zorunda kalmıştı.[81] Bunlar öncelikle göze batan aksaklıkların (kötü ünlü angarya gibi) giderildiği eğitim ve adalet alanlarındaydı. Bu arada sömürge yönetimine karşı direnişin ağırlık merkezi, 1914'den önceki çoğu gizli derneklerden oldukça geniş bir memur ve aydın çevresinin katıldığı, yeni ve kısmen yasal örgütlere kaymıştı. Ancak bu örgütlerin liderleri, komünist eğilimli Thanh Nien gibi sürgün örgütleriyle öyle doğrudan doğruya işbirliği yapmaya hiç de hazır değillerdi.

Fransızlar özellikle Phan Boi Chau örneğinde olduğu gibi, yurtdışında kendilerine karşı eylem yapan devrimcileri ele geçirmeye çalışıyorlardı. Bu durumda Nguyen Ai Quoc Çin için yeni bir takma ad edinmeye karar verdi. Kendisine Wuong dedi ve biz de ondan bu bölümde bu isimle söz etmek istiyoruz.

Nguyen Ai Quoc'un Komüntern örgütü üyesi olduğu göz önünde bulundurulursa "yoldaş Wuong"un politik bakımdan etkin yurttaşlarını komünizm davasına çekmek için kullandığı yöntemlerin

oldukça esnek olduğu görülür. Ho Şi Minh'in yaşamıyla ilgili Hanoi'de yayınlanan belgeler okunduğunda dünyanın her yerindeki komünistlerde hemen hiç görülmeyen bir açık sözlülük insanı hep şaşırtır.

Hatta yoldaş Wuong'un kendisinin de pek sevmediği salt kuramsal tartışmaların Çinhindi'nden yasadışı yollarla gelmiş genç Vietnamlıları daha çok yıldıracağı biçimindeki doğru varsayımla diyalektik materyalizm konusunda tek bir eğitim kursu bile düzenlemediği açıkça belirtilir. Wuong'un 1926 Ağustosunda Kanton'da verdiği ilk politik seminerin gündeminde şöyle konular vardı: Devrim nedir? Neden ve nasıl devrim yapmalıyız? Diğer öğretilerle komünizmin karşılaştırılması; çeşitli devrimler-ulusal bağımsızlık için, sivil-demokratik ve sosyalist; çeşitli politik rejimler (bu arada özellikle Sovyetler Birliği'ndeki şura sistemi); çeşitli uluslararası örgütler- 1., 2. ve 3. Enternasyonal; devrimci etkinlik- sondaj, bağlantı, propaganda, örgütlenme ve eğitim; ve nihayet: işçiler, çiftçiler, askerler, gençlik ve kadınlar arasında propaganda. Kuşkusuz bunlar büyük tehlikeler altında sınırı geçmiş ve çoğunlukla daha önce tutuklanmış olan genç insanların soyut tartışmalardan daha çok ilgilendikleri sorunlardı.

Wuong kursları bizzat yönetiyordu. Her kurs iki ay sürüyordu ve yaklaşık yirmi öğrencisi oluyordu. Wuong'un Vietnamlı bir yardımcısı vardı ve bazen "Sovyet ve Çinli yoldaşlar konuk konuşmacı olarak geliyorlardı"[83]. Yani Borodin ve adamlarının gözü Wuong'un ve etkinliklerinin üzerindeydi ve yaptıklarını onaylıyorlardı. Bir kurs öğrencisinin hatırladığına göre sayılan konuların sonuncusu-propaganda-Çinli yoldaşların konusuydu. Burada onların o dönemde yoldaş Wuong'dan daha fazla uygulama deneyimleri olduğunu ekliyebiliriz (Çin Komünist Partisi 1 Temmuz 1921'de Şanghay'da kurulmuştu; 1923'de Kanton Çin KP'nin 3. Kongresine ve Sun Yat-sen'in partisi Kuomintang'ın 1. Kongresine sahne olmuştu.)

Geleceğin Ho Şi Minh'inin verdiği dersler anlaşıldığı kadarıyla pek can sıkıcı değildi. Bazen konuşmanın ortasında duruyor ve ısrarla soruyordu: '*Beni duyabiliyor musunuz? Ne demek istediğimi anlıyor musunuz?*' Sonra yeniden kolay anlaşılabilir kavram ve kanıtlarla bir tartışmaya giriyordu. Lenin'in kişiliği ve yaptığı işler üzerine bir der-

se bağlı olarak kahramanın mı çağını yoksa çağın mı kahramanını yarattığı sorusu ortaya atılmıştı. Wuong bu soruyla ilgili ateşli tartışmayı dikkatle dinledi, sonra tahtaya gitti, bir parça tebeşir alarak bir daire çizmeye başladı ve şöyle dedi: *'Çağ, kahraman-kahraman, çağ'; ve daire tamamlandığında: 'Şimdi, birisi bana kimin kimi yaratmış olduğunu söyleyebilir mi?'* [84]

Wuong belirli bir ülkedeki ve Çinhindi'ndeki devrimin dünya devrimine sıkı sıkıya bağlı olduğu -ve tersi- biçimindeki Komintern ilkesini sürekli tekrarlayarak dinleyicilerinin kafasına yerleştirmeye çalışıyordu. (Batı Avrupa'nın aksine Asya'da bir dizi devrimci olay için gelecek umut veriyordu.) Yoldaş Wuong'un konferanslarından bir derleme 1926'da Asya Ezilen Halkları Birliği tarafından Kanton'da yayınlandı. Derlemenin ismi *'Devrimin Yolu'*dur ve Ho Şi Mihn'in o zamanki idealist, henüz ters gelişimlerle bulandırılmamış düşünce biçimine uygun olarak siyasal inancını dile getirmektedir. *'İki tür devrim vardır: a) Vietnamlılar Fransızları, Hintliler İngilizleri, Koreliler Japonları, Filipinliler Amerikalıları, Çinliler çeşitli emperyalistleri ülkelerinden kovarlar... Bu ulusal devrimdir. b) Her ülkede ve dünyanın her yerindeki toprağı işleyen herkes ve işçiler tüm ülkelerin ve halkların mutluluk ve insanlığın evrensel eşitlik içinde yaşayabilmesi için dünyanın tüm kapitalistlerini devirmek üzere aynı ailenin çocukları gibi birleşirler. Bu dünya devrimidir.'* [85] Çiftçilerin yanı sıra Wuong özellikle Hong Gay kömür ocaklarının sömürülen işçilerinden sözetmekte ve işçilerle çiftçileri birlikte 'sınıf devriminin kaynağı' olarak tanımlamaktadır. Ve *'Rusya'daki gibi ortalığı kapitalistlerden temizlemek için'* sonunda Çinhindi'nde.de işçiler ve çiftçiler birleşecektir *'bu sınıf devrimidir'* tanısını koyarken söz arasında durum gereği tarihsel gerçekle ustaca oynamak pragmacı olarak onu hiç de rahatsız etmemektedir. Dünya devrimi sonunda, Wuong'un tanımına göre ortodoks Marksist-Bolşevik öğretiden farklı olarak çiftçiler ve işçilerden oluşan (kimi kez bu sıralamaya göre, sonra yine tersine) emekçi sınıfı tarafından yapılacaktır.

Böyle bilgiler nedeniyle Nguyen Ai Quoc diğer adıyla Wuong diğer adıyla da Ho Şi Minh gerçekten Mao öncesi kuramcı olarak göklere çıkarılamaz. Wuong çiftçi kitleleri tarafından desteklenen

devrimi hedeflediğinde yalnızca -kendi ülkesinden yola çıkarak- durumu doğru orantılar içinde değerlendiriyordu.

Ne de olsa endüstri emekçileri bir plan kapsamındaydı. 1928'de Vietnamda çoğu kuzeyin kömür ocaklarında ve buna ek olarak pamuk ipliği ve dokuma fabrikalarının işçileri olmak üzere 33.000 endüstri işçisi vardı ve bu sayılar aşırı Fransız sermayesi akınıyla sürekli artacaktı. Ancak yine de 1945'deki bağımsızlığa kadar salt endüstri emekçilerinin tüm Vietnam nüfusu içindeki yüzdesi iki ya da üçten fazla değildi ve bu emekçilerin "demografik yığılması" [86] başlıca kuzeyle, Tongking'le sınırlı kalıyordu.

Bugüne kadar tüm Vietnam için büyük önemini koruyan diğer bir gerçeği de Wuong açıkça dile getirmektedir: *'Halk genel olarak fraksiyonlara ve gruplara bölünmüştür. Vietnam'da örneğin güneydeki yurttaşlarımız orta kesimdekilere güvenmezler, bunlarsa kuzeydekileri hor görürler. Bunun sonucu olarak güçleri aynı uçları birbirinden ayrılan yemek çubuklarının güç sağlıyamaması gibi zayıflamıştır. Bu nedenle devrimci güçlerin birleştirilmesi gerekir ve bu amaçla devrimci bir partiye gereksinimimiz vardır.'* [87]

Ancak önceleri ne ayrı bir devrimci parti vardı ne de profesyonel devrimci Wuong kendi tanımının *'sınıf devrimcileri'*nden destek görebiliyordu. Kanton'daki örnek öğrencileri çoğunlukla (Wuong'un kendisi gibi) açıkça sömürge zulmünün ve kapitalist sömürünün boyunduruğunda olmayan, köy bilgeleri denilen kişilerin ailelerinden geliyordu.

Bunlar arasında Ho Şi Minh'in ölümünden beri Kuzey Vietnam başkan yardımcısı olan, o zamanlar 22 yaşındaki Nguyen Luong Bang da vardı. Nguyen Luong Bang Kanton'da Thanh Nien'e katıldı ve Wuong tarafından özel bir görevle Vietnam'a geri gönderildi. Ve hatta 1955'den beri Hanoi'de başbakan olan Pham Van Dong, babası Hue'deki kral sarayında yüksek bir görevde bulunan genç bir mandarindi.

Wuong'un birleştirme planlarını engelleyen yalnızca uzunlamasına giden ülkenin (Tongking'in kuzeyinden Kap Ca Mau'ya kadar 1650 kilometredir) tek tek bölümleri arasındaki karşıtlıklar değil-

di. Vietnamlı komünistlerin genelde diğer yoldaşlardan farklı olarak gösterdikleri tüm açıklığa rağmen parti tarihçileri, yurtseverlerin kendi aralarında uzak Moskova'dan gelen adam Nguyen Ai Quoc, diğer adıyla Wuong'a ve parolalarına karşı çıktıklarını gizlerler. Örneğin Çin'deki eğitimden sonra komünist teşvikçilerinin emirlerine uymak istemeyenler için etkili bir reçete bulunmuştu. Çinhindi'ndeki Fransız gizli servisi bu kişilerin ismini "öğreniyor" ve onlar ülkeye döndükten sonra tetik davranıyordu. [88]

Komintern misyonu, en yetenekli genç devrimcileri Kanton'daki kursu bitirdikten sonra yoldaş Wuong'un tavsiyesi üzerine ya general Çang Kay-şek'in kurucusu ve yöneticisi olduğu ve Sovyet general Galen'in "ilgilendiği" Whampoa Kuomintang askeri akademisine ya da ileri eğitim için Moskova'ya gönderiyordu. Bu yolla yalnızca iki yıl içinde (1925 ortasından 1927 ortasına kadar) ikiyüzden fazla güvenilir "kadro" oluşturulabilmiş ve eğitmen olarak ülkeye geri gönderilebilmişti. [89]

Belki Wuong'un kendisi de kısa bir süre askeri akademiye gitmiştir: Moskova'ya giden Vietnamlılardan biri onu orada gördüğünü söylemiştir. Ancak resmi kaynaklar bunu doğrulamaz. Yine Wuong'un Çin ara oyunu sırasında Çang Kay-şek, ve Çu En-lay ya da 1925/26 yıllarında güney Çin'de bulunan Mao Tse-tung gibi Çinli aktörlerle bir araya gelip gelmediği de belirsizdir. Belki de André Malraux'ya bir konuşma sırasında düşüncelere dalarak "Sizin Nguyen Ai Quoc'la aynı sıralarda izlendiğinizi unutmadık", diyen Çu En-lai ile Wuampoa'da karşılaşmıştır. [90] Çu En-lai aynı ortamı da kastediyordu, yani Çin'i.

Yoldaş Wuong'un Çin görevi ,Çang Kay-şek 1927 ilkbaharında komünistlere ilk darbeyi indirdiğinde sona ermişti. Michail Borodin'den şu veda sözü aktarılmıştır: "Devrim yasadışına çıkmak zorundadır." [91] Onun gibi Nguyen Ai Quoc da Çin sahnesini terkeder. Yine sığınağı Moskova'dır, Komintern'dir.

"Borodin çiftçiler hakkında hiçbir şey bilmiyordu" diyordu Mao Tse-tung yaklaşık kırk yıl sonra. [92] Rus'un Vietnamlı yardımcısı ise onları tanıyordu. Ancak amacına ulaşana kadar yeni dolambaçlı yollara gerek vardır.

Kominternşçik

Daha 1923'de Nguyen Ai Quoc Moskova'da özel biçimde onurlandırıldı. Sonradan Stalin'in kurbanlarından olan ünlü yazar Ossip E.Mandelstam Vietnamlı devrimciyi ziyaret etti. Yazar "uluslararası komünist savaşçı" ve halkı hakkında, tutulan gazete "Ogonyok"da yayınlanan bir deneme yazdı.[93] Başlık "Bir Kominternşçik'i ziyaret"ti ve "Kominternşçik" bu bir onurlandırma sözcüğüydü: bir Komintern taraftarı, deyim böyle çevrilebilir, bunun da ötesinde Komünist Enternasyonali savunan, kendini tümüyle ona adamış bir adam demektir.

Durum aynen böyleydi. Nguyen Ai Quoc Çin görevi ansızın sona erdirilince Enternasyonalin (hemen hemen) tüm dünyaya yayılmış örgütü içinde kaldı. Buna ek olarak şimdi Asya'daki karışıklıkların zorlu alanında öylesine çok deneyim kazanmıştı ki dünya komünizminin merkezine dönüşünden sonra "Komintern yöneticilerinin önde gelen danışmanı" [94] oldu.

Kendisi ve çok kişisel duygularından yabancılara söz etmeyen [95] ve resmi komünist değerlendirmede görüntüsü -başka nasıl olabilirdi ki- yalnız kahramanca çizgiler taşıyan o yılların insan Ho Şi Minh'ini şimdi kafamızda nasıl canlandırabiliriz ki? Sözü bir kez daha ne yazık ki konuşmaya gönüllü olan yetkili tek Batılı tanık Ruth Fischer'e bırakalım. Ruth Fischer Kominternşçik'in Moskova'daki ilk dönemi hakkında bilgi vermişti: "İlk geldiğimde bize oldukça yetersiz görünmüştü. Örneğin diğer Asyalı devrimci, Hintli Roy'da gördüğümüz coşku ve gösterişe sahip değildi. Ancak herkesin saygısını kazandı ve hepimiz ondan hoşlanıyorduk. Tüm bu adamlara, bu eski devrimcilere, bu güç beğenir aydınlara iyiliği ve sadeliğiyle renk kattı ve bu da hepsinin ona bağlanmasına yol açtı. O, göründüğünden daha akıllı olan aramızdaki iyi adamdı ve işte bu

hakkıyla kazanılmış isim onu iç çatışmalara karıştırılmaktan kurtarıyordu. Bunun dışında düşünce biçimi, öğreti ile ilgili konuşmalardan çok, eyleme ve düşüncelerin gerçekleştirilmesine yönelikti. O her zaman devrimci hareket içinde bir görgücü olarak kaldı. Ancak bu nedenle yoldaşlarının gözündeki değeri düşmedi ve saygınlığı çok büyüktü. Şurası kesin ki o, o dönemin bazı tanınmış Asyalı devrimcilerininkinden çok daha büyük, çok önemli bir rol oynuyordu; çünkü Mao çok daha geç ortaya çıktı." [96]

Ruth Fischer, Nguyen'in parti içi çatışmalara -özellikle Stalinizm çevresindeki tartışmalara- karışmadığını defalarca vurgulamıştır. Bu nedenle Nguyen Ai Quoc bir Stalinist, Sovyet partisinin genel sekreterinin yöntemlerinin bir yandaşı mıydı? Elbette ki değildi. Bu arada o zamanlar (yirmili yılların sonunda) hâlâ Sovyet KP'nin "doğru" çizgisi, yani genel sekreterin çizgisi için savaşım verildiğinin açıklanması zorunludur. Karşıtlarına karşı terör henüz başlamamıştı.

Ve sonra otuzlu yılların ortalarında terör patladığında Vietnamlının "önde gelen danışmanları" olduğu Komintern delegeleri Zinovyev, Radek, Bukharin ve pek çok diğerleri ortadan kaldırıldığında ya da iz bırakmadan kaybolduklarında Nguyen Ai Quoc sustu ve ona birşey olmadı. Çin döneminden yoldaşlarının, bir Borodin'in ya da bir mareşal Blücher'in yasını tutup tutmadığı hiçbir zaman öğrenilemedi.

Tutumuna oportünizm denilebilir. Ancak bu tutum kişisel çıkarı uğruna bir uyum değildi. Asyalı Kominternçik, Sovyetlerin kendi aralarındaki sorunlarla ilgilenmiyordu. Onun kendi sorunları vardı. Bir Mao Tse-tung da Stalin'in terörüne kayıtsız kalmıştı. Ho Şi Minh tekrar tekrar, özellikle bu konuyla ilgili olarak bir görgücü ve pragmacı diye nitelendirilmişti, pragmacılığın onun, geniş anlamda Çin kültür çevresinin insanına özgü olduğu eklenmeksizin.

Tüm bunlara başka birşey daha eklenmektedir. Nguyen Ai Quoc'un işine gelmesi gereken komünist etkinliklerin ağırlığının Asya'ya kaydırılması, özellikle (burada motifleri bir kenara bırakırsak) sıklıkla yarı Asyalı denilen Stalin'in girişimlerine dayanmaktaydı.

Sömürge sorununun onun tarafından vurgulanması daha 1924'de 5. Komintern kongresinde başlamıştı. Bu sonra 6. Enternasyonal kongresinde (17 Temmuz -1 Eylül 1928) daha açık biçimde ortaya çıkmıştı. Burada sömürge karşıtı devrime yeşil ışık yakılmıştı. Elbetteki bu bakımdan ve yalnızca bu alanda bir Ho Şi Minh-Stalin işbirliğinden söz edilebilir. Ama bunun dışında sömürge yörelerindeki devrim uzmanı Nguyen kendi tümüyle kişisel Leninizm vahasına çekiliyor, onun da başına üşüşmüş olması gereken kuşkularda hep bu örneğe, daha ölümünden birkaç ay önce vasiyetnamesinde 'saygıdeğer' olarak nitelendirdiği Lenin'e sarılıyordu.

Nguyen Ai Quoc büyük olasılıkla 6. Komintern kongresine katılmamıştır. 1927 ve 1928'de izi belirsizdir. Şimdi Kominternşçik gerçekten yeraltına geçmiştir ve merkezin bu yolda ona verdiği görevleri bilmemekteyiz. Nguyen Batı Avrupa'da ortaya çıktı, 1928 başında Brüksel'de savaşa karşı bir kongreye katıldı ve yeniden Fransa'daydı. Ancak Vietnamlı'nın artık dikkatli olması gerekiyordu. Fransız gizli servisinin o dönemde Nguyen'in Wuong olduğunu bildiği kesin görünmektedir. İsviçre ve İtalya'ya gitti. Bir ara Almanya'daydı. Görevlerinin zaman sırası bugüne kadar açıklığa kavuşmamıştır.

Demokratik Almanya'daki birçok gazete ayrıntılara girmeksizin Nguyen'in Berlin'de kalışından söz etmiştir. Bu haberlerin yazarları kendileriyle konuşma sırasında Neukölln bölgesinde kaldığı günleri zevkle hatırlayan devlet başkanı Ho Şi Minh'in açıklamalarına dayanırlar. Belki o da büyük örneği Lenin'in otuz yıl önce yaptığı gibi Berlin kütüphanelerinin hazinelerine gömülmüştür. Ancak ayrıntılar bilinmemektedir, çünkü bildiğimiz gibi devlet başkanı '*küçük sırlarını*' kendine saklamaktan hoşlanırdı.

Yolculuk yapmanın Nguyen için güç bir yanı yoktu. Ho Şi Minh'i tanıyan Vietnamlılar yazarlar sohbet sırasında onun zaman zaman ve Fransa'daki ilk yıllarında da bir tür hobi olarak sürdürdüğü "turizm"e düşkünlüğünü vurgulamışlardır. Şimdi gerçekleştirdiği politik turizmde bildiği dillerin ayrıca yararı dokunuyordu. İki dil konuşarak yetiştiğinden başlıca Çin lehçelerini biliyordu; çok iyi Fransızca, biraz Rusça ve İngilizce konuşuyor ve Almancayı biraz

anlıyordu. Yani Asya dili olmayan üç dilde sohbet edebiliyordu.

1928 Sonbaharında büyük sahne bir kez daha değişir. Nguyen Ai Quoc gemiyle (herhalde İtalya'dan) Güneydoğu Asya'ya doğru yola çıktı. Komintern delegeleri her türlü kurye ve ajan o zamanlar Batı Avrupa'dan Asya'ya gitmek istediklerinde çoğunlukla deniz yolundan yararlanırlardı. Artık komünistleri kovalamaya başlayan Çang Kay-şek yüz çevirdiğinden beri Çin üzerinden yolculuk çok tehlikeli olmuştu.

Hedef birkaç milyon Vietnamlının yaşadığı, bugünkü Tayland, Siam'dı. Kominternşçik onlarla ilgileniyordu. Vietnamlılar o zaman da kuzeydoğuda, kabaca Menam ile Mekong arasında yaşıyorlardı, çiftçi ve esnaftılar. Aralarında komşu Çinhindi'nden mülteciler vardı; bazıları Fransızlara karşı etkin biçimde ayaklanmış ve Phan Dinh Phung ya da Hoang Hoa Tham yönetiminde savaşmışlardı. Nguyen Ai Quoc'un görevi bu Vietnamlıları devrim davasına bağlamak, ulusçular arasına komünizm parolalarını da yaymaktı.

Bugün olduğu gibi o zaman da Budizm özellikle Siam'da canlı bir güç, herkesin katıldığı ulusal bir dindi. En azından zaman zaman rahip olarak hizmet etmek inançlı bir Budistin görevleri arasındadır ve bugün olduğu gibi o dönemde de kusursuzluğun öğrencileri tüm gereksinimleri halk tarafından karşılanarak ülkeyi dolaşırlardı. Nguyen Ai Quoc bu ideal koşullardan yararlandı. O ve ülküdaşları turuncu cüppeler giyerek ve saçlarını kazıtarak köyleri dolaşıyor, bağlantılar kuruyor, devrimci parolaları yayıyor ve özellikle Siam'daki Vietnamlılar için basılmış olan, ancak yakın sınırdan Çinhindi'ne de gizlice sokulan halk gazetesi "Than Ai"yi (bu dostluk ya da bunun da ötesinde kankardeşliği demektir) dağıtıyorlardı.

İnsan, Budizm'in tarihiyle ve özellikle son zamanlardaki etkileriyle uğraşmışsa devrimcinin gidip de rahip cüppesinin ardına gizlenmesinde hiçbir olağanüstülük bulmayacaktır. Çünkü Budizm, tüm Güneydoğu Asya'da aynı zamanda çok büyük politik güçtür. [97] Daha 19. yüzyılda örgütlü rahiplik Sangha Seylan ya da Burma'da İngiliz sömürge yönetimine karşı direniş isteğinin destekçisiydi, Bhikshular (Budist rahipler) hem ulusçu ve hem de devrimciydiler. Bilindiği gibi

aym durum, tapınaklarda pek de seyrek olmayarak kuzeyden seslerin dinlendiği ve Budist rahiplerin politik protesto amacıyla kendilerini diri diri yaktıkları Vietnam'ın güneyi için de bugüne kadar geçerlidir. Nguyen Ai Quoc babasının 'bilgin' olarak bağlı bulunduğu Konfiçyusçuluğun etki alanında büyümüştür. Ancak Budizm öğretileri de Nguyen'e hiçbir biçimde yabancı değildi. Komünist olarak onlarla çekişiyor muydu? Yanıt, "Budist bir toplulukla komünist bir topluluk arasındaki karşıtlık kesinlikle açık değildir" olmalıdır. Aslında Budizm ve komünizm birbirlerinin karşıtı değildir. [98] Pragmacı Nguyen kendine uygun olanı seçebilirdi. Ancak Thau Çin, Moskova'dan gelen adamın Siam'da kendisine taktığı isimle saygıdeğer Çin amca *'halkı bilgisizlik içinde bırakmak için dini ve kültürü kullanan kapitalist ve emperyalistlere'* [99] saldırırken Budizme değinmekten kaçınıyordu.

Bir yıldan daha az süren Siam ara döneminin pratik sonuçları hakkında hemen hiçbir şey bilinmemektedir. Sanırız pek de verimli olmamışlardır. Nguyen'in katkısıyla bir "Vietnam karşılıklı yardım birliği" kurulmuştu, ancak Sûreté'nin kolu Mekong sınırının ötesine uzanıyordu ve Nguyen sık sık bir pagodaya sığınmak zorunda kalıyordu. Ancak Siam yönetiminin Fransızlarla işbirliği yapmasından daha önemli olan Siam'daki Vietnamlı kitlesinin o zamanlar pasif davranmasıydı. Bugün Tayland'ın kuzey doğusunda durumun kökten değiştiğini belirtmezsek tablo tamamlanmış olmaz. İki Çinhindi savaşı ülkeye yeni mülteciler getirmiştir. Ve ortalık kızıştıkça Tayland'daki Vietnamlılar arasında bir zamanlar orada rahip kılığında kardeşlik ve devrim öğütleyen Ho Şi Minh'e sempati arttı.

O dönemde Doğu Asya'da komünistler için durum genel olarak kötüydü. 1927 yıkımı, Kanton komünist partisinin dağıtılması öncelikle Komintern çalışmasını felce uğratmıştı ve Thanh Nien ağır bir sarsıntı geçirdi. Fransız ve İngiliz sömürgelerinde sömürge polisi Komintern ajanlarını ve komünistleri gittikçe daha sık yakalarken ve Çin'de durum hemen hemen ümitsizken ve Siam gibi ülkelerde bile pek içaçıcı değilken Thanh Nien'in en radikal yandaşları bu hareketin gerçek bir komünist partisine dönüştürülmesini istiyorlardı. Ancak azınlıkta kaldılar. Sonuç parçalanmaydı. Kendisini komünist olarak

tanımlayan üç örgüt oluştu. Bunun da ötesinde Nguyen Ai Quoc'un *'Devrim yolu'*nda yakındığı bölgecilik şimdi devrimciler arasında yayılmıştı. Haziran 1929'da Nguyen'in dört yıl önce Kanton'da kurduğu "Vietnam Devrimci Gençlik Birliği" parçalanmıştı.

Öncülüğü Kuzeyin Thanh Nien temsilcileri yaptı. Daha 1929 martında Hanoi'de Çinhindi'nin ilk komünist hücresini kurmuşlardı. Mayısta Macao'daki Thanh Nien kongresinde bir KP kurma isteklerini kabul ettiremeyince bağımsız hareket ettiler ve 17 Haziran 1929'da Çinhindi Komünist Partisini (Dong Duong Cong San Dang) kurdular. Etki alanları Tongking ve kuzey Annam'dı. Bunu ekimde Annam Komünist Partisi (Annam Cong San Dang) ve sonra Cochinchina'da Çinhindi Komünistleri Birliği (Dong Duong Cong San Lien Doan) izledi.[100]

Doğu Asya komünistleri arasında egemen olan tüm keşmekeşe ve güvensizliğe karşılık Moskova'daki Komintern merkezinin Çinhindi'ndeki rekabete son vermek için böylesine çabuk ve kesin davranması şaşırtıcıdır. Haberler geldiğinde merkez hemen Doğu Emekçileri Üniversitesi'nde okuyan yoldaş Tran Phu'yu yolladı. Görevi Paris üzerinden dönüş yolculuğuna başlamak ve Siam'da Nguyen Ai Quoc'la bağlantı kurmaktı. Yanında Enternasyonalin Vietnam'daki komünist fraksiyonlara en kısa zamanda birleşmeleri için bir mesajı vardı.

Gerçekten de hızlı davranmak gerekiyordu. Fransız polisi kavgalardan yararlanıyordu ve rakip yoldaşlardan bazıları gammazlıktan korkmuyordu. Kuzeydeki Haiphong ve Nam Dinh kentlerinde, Saigon'da ve güneyin kauçuk plantasyonlarında grevler başlamıştı. Ancak halkın devrimci eğilimli kesimi lidersizdi. Buna ek olarak 1928'de sosyalistlere yakın olan ve Vietnamlı yurtseverlerin ümit bağladığı genel vali Alexandre Varenne değiştirildi. Reformlarının bir bölümü hükümsüz kılındı.

Oysa Nguyen Ai Quoc ancak Ocak 1930'da yeniden ortaya çıktı. Bu kez Hongkong'da. Direkt Bangkok'tan mı geliyordu, yoksa bu arada bir kez daha Çin topraklarında mıydı? En yakın yoldaşları bile bunu bilmiyorlardı. Her ne olursa olsun Nguyen Enternasyonalin ke-

sin direktiflerini getirmişti. Burada tek bir komünist partinin olmamasının Çinhindi'nde devrimin geleceği için büyük bir tehlike demek olduğu belirtiliyordu. Çinhindi'nin tüm komünistleri için bugün en önemli ve ivedi görev, emekçi sınıfının devrimci partisini, yani komünist bir kitle partisi kurmaktadır. Bu tek cepheli bir parti ve Çinhindi'ndeki tek komünist parti olmalıdır." [101]

Vietnamlı yoldaşlar merkezin isteğine uydular. Üç komünist örgütün birleşme kongresi 3 Şubat 1930'da İngiliz Kraliyet kolonisi Hong Kong'da, Kowloon'da yapıldı. Kongreye komünist kaynakların belirttiğine göre Nguyen Ai Quoc başkanlık etti. Ancak yeni partinin birinci genel sekreteri Moskova'dan mesaj getiren Tran Phu oldu. Partinin ismi aynı yılın ekimine kadar Vietnam Komünist Partisi'ydi (Viet Nam Cong San Dang) ve bundan sonra yerel koşullara, yani partinin yetki alanına (bkz. dipnot. 100) daha uygun düşen Çinhindi Komünist Partisi (Dong Duong San Dang) oldu.

Vietnamlı devrimcilerin ağır sonuçlar taşıyan adımlarının hazırlık görüşmelerini yapmak için toplandıkları koşulların gülünç yanları da yok değildi. Şöyle ki, devrimciler Çin kenti Kowloon'un insan kitleleri arasında tümüyle "başbaşa" ve farkedilmeden görüşebilmek için bir stadın üst (ucuz) tribünlerinde buluşuyorlardı.

Sonucu Nguyen Ai Quoc formüle etmiş ve 18 Şubat 1930'da yayınlanmıştır. Bu, ülkesinin komünist partisinin kuruluş bildirisidir. Şu hitapla başlar: '*İşçiler, çiftçiler, askerler, gençlik ve öğrenciler! Ezilmiş ve sömürülmüş yurttaşlar! Kızkardeşler ve erkek kardeşler! Yoldaşlar!*' Bildiri sade halkın duygularına bir sesleniştir; kuramsal tumturaklı sözler, bugün diyebileceğimiz gibi "parti Çincesi" yerine aşağıdaki gibi yalın, anlaşılabilir cümleler içermektedir: '*Emperyalist çatışmalar 1914-1918 dünya savaşının nedeniydi. Bu korkunç katliamdan sonra dünya iki kampa ayrıldı... İkinci Dünya Savaşı başlıyacaktır. O zaman Fransız emperyalistler halkımızı çok daha korkunç bir katliama sürükliyeceklerdir... Komünist parti kurulmuştur. Bu çalışan sınıfın partisidir. Parti, devrimi yönetmede ve böylece tüm ezilmiş ve sömürülmüş insanlar için savaşmada emekçi sınıfa yardım edecektir...*' Çağrı gerçekleştirilmesi gereken on istem-

le bitmektedir. Ve burada söz yine uygulamacınındır. Çünkü on maddeden yedisi kadınıyla erkeğiyle direkt halkı ilgilendirmektedir: *'Emperyalistlere ait banka ve diğer kuruluşlara el konulması... Tüm plantasyonlara el konulması... ve bunların yoksul çiftçilere dağıtılması... Sekiz saatlik iş günü. Zorunlu borçlandırma ve nüfus başına alınan verginin, ayrıca yoksullara yönelik haksız vergilerin kaldırılması... Halk kitlelerine tüm özgürlükler. Genel eğitim. Kadın ve erkek eşitliği.'* [102]

Yurtsever ve Kominternçik Nguyen şimdi üstelik ilk kez resmi bir belgede *'Çinhindi için tam bağımsızlık'* isterken, bu noktaya kadar uzun bir yol katetmiş oluyordu.

Komploculuk

5 Haziran 1931'de "Pravda"nın "partiye bağlı komploculuk sanatını bildiği"ni yazdığı adam ilk kez tutuklanıyordu. Liberal sömürge yönetiminin, yani İngiliz Kraliyet sömürgesi Hong Kong makamlarının eline düşmesi ve Fransızlara teslim edilmemesi Nguyen'in şansıydı. Çünkü önceden Fransızları sinirlendiren olaylar olmuştu.

1930 yılı boyunca Vietnam'da 1916'dan beri ilk kez yeniden sömürge yönetimine karşı oldukça büyük, kanlı ayaklanmalar olmuştu. 9 Şubat 1930'da Tongking'de Hanoi'nin kuzey doğusundaki Yen Bai garnizonunun birlikleri ayaklanmıştı. Bu isyanın aynı dönemde Hong Kong'da parti örgütlerini kuran komünistlerle hiçbir ilgisi yoktu. Asıl sorumlu, birkaç yıl önce kurulmuş ve Kuomintang sempatizanı olan radikal ulusçu-burjuva Vietnam Ulusal Halk Partisiydi (Viet Nam Quoc Dan Dang, kısaca VNQDD). Ancak birkaç Fransız subayının öldüğü isyan, kışkırtıcılarının umduğu gibi genel bir ayaklanmaya yol açmadı. VNQDD halk arasında tutuluyordu. [104] Ama ayaklanma kötü hazırlanmış ve acele başlatılmıştı. Komünistler kuşkusuz bundan ders almışlardı. Olaya karışmamış kişiler olarak Fransız askeri gücünün nasıl çabuk ve acımasız yanıt verdiğini görebilmişlerdi. İsyanın Çin sınırı üzerinden kaçamayan önderleri idam edildi.

Şimdi komünistlerin kendi etkinliklerine bağladıkları aynı yılın başka bir olayı Yen Bai'de atılan kurşunlardan çok daha kalıcı etkiler yaptı: Çinhindi'nde ilk Sovyet'in ünlü Xo Viet Ngne Tinh'in kuruluşu. 1930 yazında (Ho Şi Minh'in doğmuş olduğu) Nghe An ve Ha Tinh eyaletlerinde patlayan yalnızca sömürülen çiftçilerin uzun süredir biriken öfkeleri miydi, yoksa bugün öne sürdükleri gibi komünist-

ler mi bu yönde bir çağrı yapmışlardı? Herhalde liderleri başlangıçta Hong Kong'da toplanmış olan parti ancak ilk huzursuzlukların alevlenmesinden sonra müdahale etmiş ve sonra da çiftçilerin ayaklanmasını örgütleyici olarak ele almıştır.

Ne olursa olsun bu Vietnam'daki ilk devrimci kitle ayaklanmasıydı ve Nguyen Ai Quoc'un ülkesindeki koşullara bakarak pekçok kez ısrarla belirttiği gibi başı çiftçiler çekiyordu. Böylece çiftçi kafileleri yola koyuldu ve pirinç tarlalarının yanından 12 Eylül 1930'da Fransız askerleri ve polisi tarafından katledildikleri eyalet başkenti Vinh'e yürüdüler. [105] Yine de hareketleri 1931 yılına kadar sürdü. O dönemde çiftçi komiteleri ve halk mahkemeleri, özsavunma için birimler ve bir toprak reformu, kırmızı bayraklar ve şiddet vardı. Toprak sahipleri ve tefeciler öldürüldü. Birkaç kötü hasatı izleyen açlık, yüksek vergiler ve ürünlerinin fiatının düşüşü çiftçileri umutsuzluğa düşürmüştü. Nghe Tinh Xo Vietleri, ulusal duygular uyandırması gereken bir yansıma, genç KP'ye gereksindiği saygınlık ve devrimci deneyimleri kazandırdı. Aynı zamanda da parti için ağır kayıplarla sonuçlandı. Prokomünist bir Fransız kaynağı [106] 1930 yılında yargılanmaksızın ve hüküm giymeksizin yuvarlak yediyüz idamdan (diğer devrimci eylemlerden sonraki misillemelerle birlikte) ve 1932 yılında toplam onbin politik tutukludan sözetmektedir. KP'nin en seçkin kurbanı genel sekreteri, öğretmen Tran Phu'ydu. Tran Phu 6 Eylül 1931'de bir Fransız hapishanesinde işkence sonucu öldü. Diğer komünist liderler hapis cezasına çarptırıldılar. Sonradan Kuzey Vietnam başbakanı olan Pham Van Dong ve Ton Duc Thang (Ho Şi Minh'in ölümünden sonra onun yerine devlet başkanı) Güney Çin denizindeki kötü ünlü hükümlü adası Poulo Condore'ye gönderildiler. (Ada sonradan 1970 yılında Saigon'daki generaller rejiminde Con Son, Kaplan Kafesleri adası olarak yeniden karanlık bir ün kazanmıştır.)

Anlatılan olaylar sırasında Nguyen Ai Quoc yurtdışında kalmıştı. Düşlerinin gerçekleşmesi anlamına gelebilecek devrimci olaylara etkin biçimde katılmamıştı. Herhalde bunun açıklaması Komintern'in ona başka görevler verdiği şeklinde olacaktır. Bu da resmi açıklamaya göre birleşme işlemini gerçekleştirenin Nguyen Ai Quoc

olmasına rağmen parti yönetimini onun değil de Tran Phu'nun üstlenmesine açıklık getirebilir. Öte yandan Tran Phu hareketin şehidi olarak oldukça az vurgulanmaktadır, bu durumda Çinhindi partisinin o zamanlar yetkili iki lideri arasında bir karşıtlık kurulabilir. Nasıl olmuşsa olmuştu; Fransız gizli servisi Nguyen'in buradaki rolünü çok iyi biliyordu ve Vinh'deki bir mahkeme yeni takma ad olarak Tong Van So'yu almış olan Nguyen'i 1931'de gıyabında ölüme mahkum etti.

O halde Nguyen Ai Quoc, diğer ismiyle Tong Van So parti kuruluşundan İngilizler tarafından tutuklanmasına kadar geçen aylarda ne ile uğraşmıştı? Truong Chinh bir biyografide özlü biçimde "Çin'deki devrimci etkinlikler"den [107] söz eder ve Nguyen'in Vietnam'daki devrimci çalışmayı direkt olarak yönetmediğini açıkça belirtir. Söylendiğine göre bir kez daha, kısa bir süre için Tayland'daymış. Herhalde Komintern temsilcisi ve güvenilir kişi olarak Nguyen'in görevi genç partiyi gözetmek ve gerektiğinde onu devrimci çabasında frenlemek, yani bir başarısızlığı ve yenilgiyi önlemekti. Böyle bir durumda 20 Nisan 1931 de merkez komiteye acemi yoldaşlarının "yanlışlarını ve eksikliklerini" [108] sert biçimde eleştirdiği bir yazı yazdı. Yazıda '*biçimci çalışma tarzından, gerçekçi olunmadığından, somut yerel durumun yeterince dikkate alınmadığından, kitle örgütlenmelerindeki dar görüşlülükten ve emperyalizm karşıtı cephenin küçümsenmesi*'nden söz edilmektedir. Hemen arkasından da şu direktifi vermektedir: '*Her bölge ve her eyalet için ayrıntılı bir eylem programının hazırlanması.*' [109] Ne yazık ki Hanoi'deki resmi biyografi yazarları bu eleştirinin ne anlama geldiğini ayrıntılarıyla belirtmiyorlar. Bu durumda Nghe An ve Ha Tinh çiftçilerinin ve orada etkin komünist görevlilerin kendi güçlerine aşırı güvendikleri ve burjuva çevrelerden her türlü yardımı reddettikleri biçimindeki tahminleri dayanak almamız gerekiyor. Hatta Truong Chinh Nguyen'in aşırı particilik suçlamalarından söz eder. "Yanılgılar" çok ağır olmalıdır, çünkü Nguyen Ai Quoc'un güney kesimi yöneticisi olarak emrinde çalıştığı Şanghay'daki Komintern Uzakdoğu Bürosu da [110] kısa süre sonra (Mayıs 1931) komünizm ilkeleriyle bağdaşmayan "yanlış ve partici" eğilimleri kınadı. [111]

Burada kızışan ve Nghe Tinh şura yönetiminin başarısızlığıyla ilgili olması gereken tartışma ağır sonuçlar doğuran bir olayla kesilmişti.

1 Haziran 1931'de İngiliz polisi Singapur'da Fransız Komintern ajanı Josef Ducroux'yu tutukladı. Bu iz onları daha ötelere, Hong Kong'daki Nguyen Ai Quoc'a, Şanghay'daki İsviçreli Paul Ruegg, diğer ismiyle Hilaire Noulens'e götürdü ve 3. Enternasyonalin tüm Uzakdoğu örgütünün açığa çıkmasına neden oldu. Fransız ve İngiliz gizli polisi, tüm Doğu Asya'daki sömürge yönetimleri, Kuomintang ajanları ve Şanghay'daki uluslararası polis servisi çok iyi işbirliği yapıyorlardı. Ancak birçok ülkeden sol eğilimli kişilerin üyesi olduğu ve tutukluların kurtarılması için bir kampanyayla savaşa katılan "Uluslararası Kızıl Yardım" (MOPR) da en az onlar kadar iyi çalışıyordu. [112]

Örgüt Nguyen Ai Quoc'a, Vietnamlının davasını ateşli biçimde, ustalık ve kararlılıkla savunan bir avukat, İngiliz Frank Loseby'i buldu. Söylendiğine göre Loseby tutukluyla ilk karşılaşmasında şöyle demiştir: "Dr. Sun Yat-sen bir İngiliz tarafından kurtarılmıştır. [113] Aynı şekilde ben de sizi çıkarmak için herşeyi yapacağım. Bana yalnızca sizi başarıyla savunabilmem için bilmem gerekeni söyleyin. Gerekenden fazlasını söylemek zorunda değilsiniz, çünkü her devrimcinin kendi sırları vardır." [114] Elbette ki Nguyen Ai Quoc'un böyle sırları vardı. İngilizler tutukluyu o kadar önemsiyorlardı ki davasına sömürgenin en yüksek ikinci mahkemesi olan Supreme Court'ta (Anayasa mahkemesi) bakıldı. Suçlama şöyleydi: Kraliyet sömürgesinde zorla devrim girişimi ve yabancı bir ülke için (Sovyetler Birliği) ajanlık.

Ancak halka açık mahkemede savcı ile şiddetli tartışmalar yapan avukat müvekkilini kurtardı. Dava düştü. İsmen hâlâ Fransız vatandaşı olan Nguyen sınır dışı edilecek ve bir Fransız gemisiyle sömürgeyi terk edecekti. Loseby yeniden devreye girdi, çünkü bu durum (daha önce istemde bulunan) Fransız sömürge yönetimine geri verilme anlamına geliyordu ve Fransızların tutuklusu olarak müvekkili idam tehdidi altındaydı. Konu Londra'ya kadar gitti, burada o zamanlar İşçi Partisi'nin parlamentodaki solaçığı olan [115] avukat Stafford Cripps

davayı üstlendi. Belki de İngiliz adaleti Nguyen'in yaşamını kurtardı. Ulusçu ya da komünist olmak İngiliz yasalarını çiğnemek demek değildir, savunma böyleydi. Vietnamlı siyasi mülteci olarak işlem görmeli ve serbest bırakılmalıydı.

Nguyen Ai Quoc yaklaşık bir yıl İngiliz hapishanesinde yattı. Bu sürenin bir bölümünü tüberküloza yakalandığı için hapishanenin revirinde geçirdi. Hong Kong, Nguyen için serbest bırakıldıktan sonra da tehlikeliydi. Sûreté ajanları ve Kuomintang yetkilileri tehlikeli rakiplerini yakalamak için pusudaydılar. Nguyen İngiltere'ye gitmeye çalıştı. Singapur'da gemiden alındı ve Hong Kong'a geri götürüldü. Mülteciyi koruyan yine Loseby'di. İngiliz ve eşi onu sakladılar. Nguyen zengin bir Çinli tüccar kılığında sömürgeyi terk etti ve kıtada ortadan kayboldu. Daha kuzeydeki sakin kıyı bölgesi Fukien'de, Amoy'da Loseby'nin dostları ona kucak açtılar. Konuğun hapsin ve hastalığın olumsuz etkilerinden kurtulması altı aydan fazla sürdü. Dinlenme, ormanda gezintiler ve düzenli bedensel egzersizler, sonunda etkisini gösterdi. İyileştikten sonra Nguyen için yeni bir komploculuk dönemi başlıyabilirdi.

Nguyen Ai Quoc bir kez daha ortadan kaybolmuştu. Bu sırada bir söylenti işine yaradı. Nguyen'in 1931'de "ilerlemiş tüberkülozdan" [16] İngiliz hapishanesinde öldüğü söyleniyordu. Haber "L Humanité" ve Sovyet basınından alınmıştı. Moskova'daki Vietnamlı öğrenciler Nguyen ve Tran Phu için bir Komintern temsilcisinin anma konuşmasını yaptığı bir anma töreni düzenlediler. (Nguyen Ai Quoc'un çok sayıdaki Fransız ve Çin ajanına rağmen İngiliz sömürgesini terkedebilmesi yıllar sonra onun İngiliz gizli servisini hoşnut etmiş olduğu ve İngilizler tarafından korunduğu şeklindeki tahminlere yol açmıştır. Ancak elde bu varsayım için dayanak noktaları ve güvenilir kaynaklar yoktur.)

Moskova'daki ilk yıllar için Ruth Fischer'in geleceğin Ho Şi Minh'i hakkındaki belgelerinden alıntılar yapmıştık. Peki bundan yaklaşık on yıl sonraki haliyle devrimciyi kafamızda nasıl canlandıracağız? Josef Ducroux çalışma arkadaşıyla, tutuklanmadan önce, Ocak 1931'de bağlantı kurmuştu. Yıllar sonra komplocuyu şöyle anlatıyordu: "Yüzü ince ve sakindi. Onun kadar azla yetinen ve yaşamın tüm

olanaklarından vazgeçebilen bir insana az rastladım. Ama bu küçük adam ne büyük bir canlılık gösteriyordu! Hep tetikte gibiydi ve onu tek bir düşünce yönetiyordu, sanırım tüm yaşamı boyunca da yönetmişti: ülkesi, vatanı Vietnam. Bu, düşüncesinde her zaman birinci sıradaydı... Öğreti ile ilgili tartışmalarla oyalanmıyordu, öncelikle militan örgütçüydü." [117]

Bu sürekli "tetikte olma", Amoy'da "tatildeki zengin bir adam yaşamı" [118] süren nekahetteki adamın bile sığınağında uzun süre oyalanmasını engelledi. Onu 1933 başında, Şanghay'da bu dönemde umutsuzca Kuomintang birliklerini püskürtmeye çalışan ve merkez komiteleri Şanghay'ı çoktan terketmiş olan Çinli komünistlerle bağlantı kurmaya çalışırken buluyoruz. Kasımda Nguyen Ai Quoc Enternasyonal şubesinde, Paris günlerinden eski bir arkadaşına, Fransız KP'nin gizli bir göreviyle Doğu Asya'ya yeni gelmiş olan Paul Vaillant Couturier'ye rastladı. Kısa süre sonra Nguyen Şanghay'dan ayrıldı. Bir Sovyet gemisi ile Vladivostok'a ve oradan da Trans-Sibirya treni ile Moskova'ya gitti.

Kanton: Liman, 1920 yıllarında

Ulusal Cephe

Temmuz 1935'de Komünist Enternasyonal temsilcileri Moskova'da yedinci kez toplandı. Bu, dünya çapındaki esrarengiz örgütün son kongresiydi ve son kurultaya kadar geçen uzun zaman bile (yedi yıl) Komintern çalışmasını belirleyen kararların artık tüm dünyadan delegelerin özgür tartışmalarıyla alınmadığını gösteriyordu. Vietnamlı Nguyen Ai Quoc bu son Komintern kongresine katıldı.

Sovyetler Birliği'nde dış ve iç politikada güçlenme yılları geride kalmıştı. Devrimci çoşku yavaş yavaş yerini Sovyet yurtseverliğine bırakıyordu. ABD tarafından tanınmayı (kasım 1933) Sovyetler Birliği'nin Milletler Cemiyetine alınması izlemişti (Eylül 1934). Artık dünya çapında devrimci kışkırtma Stalin'in Almanya'daki Nasyonalsosyalizm tehdidi nedeniyle yaptığı taktik değişikliğine uymuyordu. Batı demokrasileriyle anlaşma içindeki ortak güvenlik politikası, Moskova politikasına gittikçe daha fazla bağlanan Komintern çalışmalarını da etkileyecekti. Stalin ve Georgi M. Dimitrov'un çizgisine uyarak 7. Komintern kongresi ulusal cephe politikasının komünist partilerin düsturu olmasını istiyordu.

Kuşkusuz bu tutum değişikliği, bu daha esnek yöntemlere geçiş yurtsever Nguyen'e herhangi bir yoldaştan daha kolay gelmiştir. Zaten o daha önceden komünist olmayan güçlerle işbirliğinin küçümsenmemesi konusunda uyarıda bulunmuştu, burada kastettiği tüm sömürge karşıtı çevrelerin birleşmesiydi. Ancak öte yandan Stalin'in yeni politikası can düşmanıyla, burjuva cephesi tarafından temsil edilen Fransız sömürge yönetimiyle bir anlaşmayla sonuçlanıyordu. Nguyen ülkesindeki radikal dostlarına yeni taktiği nasıl açıklıyacaktı? Nguyen yokken yapılan Çinhindi KP'nin Macao'daki 1. Kongresi daha yeni (Mart 1935) devrimci konumu onaylamıştı (bugün bu-

nu resmi parti yayınlarının çoğu gizler).

Nguyen, Vietnam'daki güç dengesinin bu dönemde bağımsız bir girişimi olanaksız kıldığı görüşünü göz ardı etmiyordu. Olay yerinden uzakta, Moskova merkezinde, çöken Nghe Tinh şura yönetiminden - ve dünya politikası değişikliklerinden- daha kolay sonuç çıkarabiliyordu. Şöyle diyordu: *'1. Parti şimdilik ulusal bağımsızlık gibi çok büyük isteklerde bulunamaz. Yalnızca demokratik haklar istemeli, tüm siyasi suçlar için genel bir af çıkarttırmaya çalışmalı ve partinin yasallaşması için savaşmalıdır. 2. Bu amaca ulaşmak için parti geniş tabana dayalı bir Demokratik Ulusal Cephe örgütlemeye çalışmalıdır. 3. Parti burjuvaziye karşı akıllı ve esnek bir tutum benimsemelidir. Burjuvaziyi de cepheye katmaya, kazanılabilecek kişileri kazanmaya ve etkisiz kılınabilecekleri etkisiz kılmaya çalışmalıdır. 4. Troçkistlerle hiçbir anlaşma olamaz ve onlara hiçbir ödün verilemez. 5. Çinlilerin Ulusal Cephesi Fransız Ulusal Cephesiyle yakın ilişki içinde olmalıdır, çünkü o da özgürlük ve demokrasi için savaşmaktadır ve bize büyük yardımı olabilir. 6. Parti cephenin kendi yönetimini kabul etmesini isteyemez. Parti, yönetici konuma ancak halk kitlelerinin yönetici yeteneğini onaylıyacağı biçimde günbegün savaşarak ve çalışarak ulaşabilir. 7. Bu görevi gerçekleştirmek için parti hizipçilik ve darkafalılıkla ödün vermeksizin savaşmalıdır.* [119]

Komintern'e yazılmış Temmuz 1939 tarihli raporda bu özet bile -Demokratik Cephe dönemindeki parti çizgisi (1936-1939)- Nguyen'in Stalin'in çizgisi olan Enternasyonal çizgisiyle tümüyle uyum içinde gerçekleştirdiği görüş değişikliğini ortaya koymaktadır. [120]

Nguyen Ai Quoc'un sayesinde kendisini Sovyetlerin iç çatışmalarının -davalarla Büyük Çistka başlamıştı- dışında tutmayı başardığı kayıtsızlığını daha önce açıklamaya çalışmıştık. Aynı biçimde Stalin'i Batı demokrasilerine karşı dış politika taktiğini değiştirmeye yönelten nedenler de onu oldukça az ilgilendirmiş olmalıdır. Onun için Doğu Asya'da da politik durumun köklü biçimde değişmiş olması önemliydi. Artan Japon saldırıları -Mançurya Çin'den ayrılmıştı bile- Çin'de de bir ulusal cephe politikası uygulanmasına yol açmıştı. Ancak burada Mao Tse-tung Kremlin'in direktifleri olmaksızın inisi-

yatifini kullanmıştı. Tek bir cephe oluşturma zorunluğunun gerekçelerini belirtirken Nguyen Ai Quoc geriye bakarak, ancak fazla ayrıntıya girmeksizin '*Japon faşistlerin planları*'na da değinir.

Ancak yine de Çinhindi KP'nin çizgisini düzeltmesi ve Temmuz 1936'deki merkez komitesi kararıyla bir "Antiemperyalist Ulusal Cephe"yi kabullenmesi tam bir yıl sürdü. "Antifaşist sömürgeciler" formülü partinin saygınlığını yitirmek zorunda kalmaksızın Paris Ulusal Cephe hükümetinin [121] temsilcileriyle görüşmesine olanak verdi. Böylece ulusal cephenin Fransa'daki seçim zaferi Çinhindi sömürge bölgesinde de etkilerini göstermişti. Önemli siyasi mahkumlar, bu arada Pham Van Dong serbest bırakılmış ve hatta Çinhindi Komünist Partisi bir "Çinhindi kongresi" kapsamında yasal olarak etkinlik gösterme olanağı bulmuştu. Böylece ulusçu hareket içindeki, Nguyen'in raporunda sert bir dille '*politik olarak (!) yokedilmeleri*' gereken '*Faşistlerin yardakçıları*' [122] diye nitelendirdiği Troçkist denen kişiler büyük ölçüde etkisiz hale getirilmiş oluyorlardı.

Ancak yeni Komintern politikasının ve böylece de onun temsilcisi Nguyen Ai Quoc'un bu düşmanlarının yurtdışına sürülmüş olan Lew D. Troçki ile yakın ilişkilerini hâlâ sürdürdükleri sanılmamalıdır. O dönemdeki parti çizgisinin tüm karşıtlarına "Troçkist" damgası vurmak, denenmiş ve elverişli bir yöntemdi ve hâlâ da öyledir. Nguyen Ai Quoc bu konuda kimseyi kayırmamıştır. Ama bu kavga esas olarak Ta Thu Thau yönetimindeki Troçkistlerin zaman zaman ortodoks komünistlerle birleştikleri ve onlarla ancak 1937/38'de bozuştukları Güney'le, Cochinchina ile sınırlı kaldı. Ta Thu Thau, 1946'da genel kargaşa içinde çatışan grup ve grupçuklar karşılıklı birbirlerini öldürürken komünist düşmanları tarafından öldürüldü. [123] Buna karşılık Ho Şi Minh'in komünist devletinde, "Troçkist" ayrılıkçılara karşı parti yönetimince onaylanan zorbalıklar olmamıştır.

Görünüşe göre 1934-1938 arasındaki yıllar Nguyen Ai Quoc için o zamana kadarki en sakin yıllardı. İleri düzeydeki delegeler için eğitim kurumu olan Moskova'daki uluslararası Lenin okuluna yazılmıştı. Aynı zamanda da Komintern'in bir kuruluşu olan Ulusal ve Sömürge Sorunları Entitüsünde çalışıyordu. Tedavi için Kafkasların

Karadeniz kıyısındaki Sotschi'de de kalmış olmalıdır, çünkü yeni geçirdiği tüberküloz onu hâlâ uğraştırıyordu.

1938 sonbaharında nihayet yeni girişimlerde bulunmanın zamanı gelmişti. Ve yine politik görünüm kökten değişmişti. Fransa'da Ulusal Cephe hükümetinin sonu Çinhindi Komünist Partisi için yasadışılığa dönüş demekti. Çin'de ise Japonya ile savaşın başlaması (Temmuz 1937), Kuomintang ve komünistlerin aralarındaki uzlaşmayı sürdürmelerine neden oldu. Bu durumda hemen tüm önde gelen Vietnamlı komünistler Çin'e sığındılar.

Herşey yeniden açıklığını yitirmiştir, Nguyen Ai Quoc'un Moskova'da ne zaman kayıplara karıştığını ve Çin'de ne zaman ortaya çıktığım tam olarak bilmemekteyiz. İzine ansızın Çin'in kuzeyinde, Mao Tse-tung'un Uzun Yürüyüş'ten sonra başkentini kurduğu Şensi eyaletinde rastlamaktayız. Vietnamlı Yenan'a nasıl gitmişti? Sovyetler Birliği'nden direkt olarak mı? Dolambaçlı yollardan mı? Herşey bir yana Çin partisinin loş mağaralarındaki üçra genel karargahı ile uzaklardaki Moskova arasında bir bağlantı var mıydı? Yoksa Nguyen bağımsız Çinli yoldaşları Kremlin'in etkisine sokmak için bağlantı kurmakla mı görevliydi?

Kısaca, "Yenan'da uzun süre bulunmadı" [124] ve orada bir elma bahçesinde kaldığı söylenmektedir. Mao ile mi buluşmuştu? Ve eğer yalnızca "Vietnam'daki hareketle bağlantı kurması" [125] gerekiyorduysa, ta yukarda Çin'in kuzeyinde kalışımı anlamı neydi? Her ne olursa olsun artık Nguyen bize 8. (komünist) ordunun üyesi olarak tanıtılmaktadır ve Çang Kay-Şek yeni komünist müttefiklerinden gerilla savaşlarını yönetmek üzere danışman istediğinde Nguyen Ai Quoc bu uzmanlar grubunun üyesidir. On yıl önce Çang Kay-Şek Kanton komünist partisini dağıttığında yoldaş Wuong Çin'i terketmek zorunda kalmıştı; şimdi ise Nguyen Ai Quoc, Çang'ın askerlerini gerilla olarak eğitmektedir. Ve Vietnamlılar için siyasal eğitim kursları yöneticiliğinden bir Çin birliğinin "siyasal komiserliği"ne yükselmiştir.

Şubat 1940'a kadar Nguyen Ai Quoc tüm Çin'i kuzeyden güneye boydan boya geçmiştir. Artık ülkesi sınırlarında olan Yunnan ve

Kvangsi eyaletlerindedir. Burada Fransızlardan kaçmış olan yoldaşlara rastlar. Bunlar arasında Mao Tse-tung'la birlikte tarihin büyük gerilla stratejistlerinden biri olan, ince yapılı ufak tefek Vo Nguyen Giap da vardır. İşte burada, Yunnan dağlarında bir taslak belirlenir, kurtuluşun ilk aşaması olarak '*ulusal devrim*' buna göre gerçekleşecektir.

Vo Nguyen Giap silah arkadaşlarının bundan böyle saygıyla "Bac", yani "yüce amca" dedikleri, artık efsaneleşmiş kendisinden daha yaşlı yoldaşıyla ilk karşılaşmasını şöyle anlatır: "Orta yaşlı, Avrupalı gibi giyinmiş, fötr şapkalı bir adam bize doğru geldi. Sakal bırakmıştı. Onu ilk kez görüyordum ve hemen aramızda derin bir dostluğun kurulduğunu hissettik. Orta Vietnam lehçesiyle konuşuyordu ve ülkeden bunca yıl uzak kaldıktan sonra hâlâ aksanını koruyacağını hiç sanmazdın." [126] Ve "amca" takılır: '*Bizim Dong (Pham Van Dong) pek yaşlanmamış.*' Ve Giap'a dönerek: '*Yirmilik bir kız gibi genç kalıyor.*' [127]

Vietnam dilinde "uygun an" olarak çevirebileceğimiz Thoi Co diye bir deyim vardır. Bu deyim Vietnam devrim tarihinde tekrar tekrar rol oynamıştır ve bugüne kadar da* Çinhindi savaşında önemli yer tutmaktadır. To Şi Minh ve arkadaşları için birçok "uygun an", yani uzun bir bekleme döneminden sonra çabucak değerlendirilmesi gereken fırsatlar olmuştur.

Böyle bir Thoi Co 1940/41 kışında gelmişti. Yazın Çinhindi'ne saldıran Japonlar Vietnam'ı ele geçirmeye başlamışlardı. Fransa Hitler Almanyası tarafından yenilmişti ve Çinhindi'nde karşı koyamıyordu. Sömürge yönetimi çökmüştü; sömürge yetkilileri kısmen Japon işgal kuvvetleri ile işbirliği yapıyorlardı. Japonlara ve Fransızlara karşı ani ayaklanmalar oluyordu.

Bu sırada Nguyen Ai Quoc ülkesine dönmeye karar verdi. Otuz yıllık ayrılıktan sonra Aralık 1940'da [128] yeniden Vietnam toprağına ayak bastı. Sınırı geçtikten sonra öptüğü toprak parçası bugün Hanoi'deki devrim müzesinde saklanmaktadır. Küçük devrimci grubu Çin sınırı yakınında Cao Bang bölgesinde garip kaya oluşumları ve

* 1971-ç-n

sarkıt ve dikitlerden bir labirenti olan bir kalker mağara keşfetti. Bu ideal bir sığıntı. Coc Bo mağarası Vietnam devriminin Yenan'ı oldu.

Geleceğin Ho Şi Minh'i yoldaşlarını burada eğitti ve olayları doğal olarak yalnızca yerel koşulların dar bakış açısından değerlendirebilen yoldaşlarına kendi -denilebilir ki- dünya çapındaki deneyimlerini aktardı. Nguyen şimdi çifte düşman baskısından kurtulmak istenirse, bunun uzun sürecek bir gerilla savaşma dönüşeceğini farketmişti. Bu durumda Sun Tsu'nun "Savaş Sanatı"nı çevirdi ve '*Gerilla savaşı yönetimi, Çinli gerillaların deneyimleri*' broşürünü yazdı. Mao Tse-Tung da Çinli Sun Tsu'nun, belki de dünyanın en eski savaş filozofunun öğretilerini incelemiş ve onun sözü olan "Düşmanını tanı, kendini tanı ve yenilmez olursun"u kendi askerlik kuramı yazılarına almıştır. [129] Nguyen Ai Quoc'un Yenan'daki kısa süreli kalışı meyvelerini vermişti. Ancak Vietnamlı hiçbir şekilde Moskovalı ustalarını unutmadı. Coc Bo mağarasında Stalin zamanının Sovyet parti tarihi konusundaki standart yapıtı "SBKP (B) Tarihi"ni de çevirdi.

Çok yakında, cangıl köyü Pac Bo'da 1941 mayısında Çinhindi KP'nin sekizinci kongresi Nguyen Ai Quoc başkanlığında toplandı. Nguyen'in "Komünist Enternasyonal'in temsilcisi" [130] olarak oturumu yönettiği, buna karşılık Truong Chinh'in parti genel sekreterliğine seçildiği açıkça kaydedilmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla Moskova'da eğitilmiş devrimcinin hâlâ yurt dışında önemli görevleri vardır.

Ancak önce kendi ülkesindeki eylemle ilgili önemli kararlar alındı. Yukarıda tanımlanan uygun an göz önünde bulundurularak - Truong Chinh sonradan "bin yılda bir kez ele geçebilecek bir fırsattan" [131] söz eder- otuz yıl sonra bile bugün hâlâ dünyanın ençok sözü edilen siyasal hareketlerinden biri olan bir örgütün kurulmasına karar verildi. 19 Mayıs 1941'de Tonking cangılında, Çin sınırının hemen yakınında Vietnam bağımsızlık birliği oluştu -Viet Nam Doc Lap Dong Minh, kısaca: Viet Minh.

Bu ünlü isim iki açıdan önemlidir. Birincisi çok eski ulusal kavram Viet Nam (Viet ulusu Nam: güney ise Çin'den bakıldığında coğrafi konumu tanımlar) yeniden onurlandırılmaktadır. (Daha önce

gördüğümüz gibi parti ismi içinde Çinhindi kavramını kabullenmek zorunda kalmıştı.) Ve ikincisi de şimdi yeniden bağımsızlıktan söz ediliyordu. Nguyen'in Komintern politikasına uyarak bu konuda sözünden dönmesinden yalnızca altı yıl sonra.

Burada yerel koşulların uygun olduğu ortaya çıkınca hızla gerçekleştirilen bir taktik değişikliğinin klasik örneğiyle karşı karşıyayız. Ho Şi Minh'in yurdu Vietnam için uygun durumları anlaması onun komünist harekete en büyük hizmetidir.

Aynı zamanda da kuzeydeki bu sınır bölgesinden yayılacak olan gerilla eylemleri için dayanak noktaları kurulmaya başlandı. Ve 6 Haziran 1941'de Nguyen Ai Quoc, belirgin biçimde ulusun yurtseverlik duygularına seslenen ve geçmişteki kahramanlıkları öven '*Yurtdışından mektup*'unu yayınladı. (Bknz.S.8' deki alıntı) Mektup şu hitapla başlamaktadır: '*Yaşlılar! Yurtseverler! Aydınlar, çiftçiler, işçiler, tüccarlar ve askerler! Sevgili yurttaşlar!*' ifade biçiminin ulusal ayaklanmaya bu çağrının bir yurtseverden geldiği konusunda hiçbir kuşkuya yer bırakmaması gerekmektedir. '*Şimdi kurtuluş saatimiz çalmıştır. Fransa artık ülkemizi yönetecek durumda değildir. Ve Japonlar bir yandan Çin'de çıkmaza girmişler, diğer yandan da İngilizler ve Amerikan güçleri tarafından felce uğratılmışlardır; kesinlikle tüm askeri güçlerini bize karşı kullanamazlar. Eğer ulusumuz birleşir ve birlik olursa Fransız ve Japon birliklerini ne kadar iyi silahlanmış olurlarsa olsunlar bozguna uğratmayı kesinlikle başarırız. Tüm ülkedeki yurttaşlar! Hızla ayaklanın! Çin halkının kahramanca örneğini izleyelim! Fransızlar ve Japonlarla savaşmak için hemen bir Ulusal Kurtuluş Birliğinde birleşin... Ulusal kurtuluş tüm halkımızın ortak davasıdır. Her Vietnamlı katılmalıdır. Parası olan parasıyla, güçlü olan gücüyle ve yetenekli olan yetenekleriyle yardım etmelidir. Ben tüm değersiz yeteneklerimi ortaya koyacağıma ve sizleri izleyeceğime and içerim ve sonuna kadar her şeyimi feda etmeye hazırım...*' Son paragraf 'tüm ülkedeki halka yol göstermeye' çağrılan 'devrimci savaşçılara yöneliktir. Çağrı şu parolalarla biter: '*Vietnam devrimine zafer! Dünya devrimine zafer!*' [132]

Ulusal gelenekleri yaşlıların ülkedeki rolünü çok belirgin biçimde dikkate alan ve 13. yüzyılda Moğollara karşı zaferi örnek olarak

gösteren yurtseverliğe bu çağrının sonunda, yine Ho Şi Minh için şimdiye kadar da tipik olan ulusçuluk ve uluslararasıcılık karışımını bulmaktayız;[133] ve bu önemli anda yurtseverliğin yalnızca sözcüklerin seçiminde (komünizmle ilgili bir ima yoktur) ağır basmadığına inanıyoruz.

Bunun dışında merkez komitesi örgütsel sorunlarla da uğraşıyordu. Komite kurtuluştan sonraki yeni devletin alacağı isim konusunda kaygılanıyordu. Sonunda Demokratik Vietnam Cumhuriyeti ve devrimci bir simge olarak ortasında altın renkli bir yıldız olan kırmızı çuhada karar kılındı. Bu amblem Vietminh'in bayrağı, devrimci bir kurtuluş savaşının simgesi olarak bugün dünyanın birçok ülkesinde zamanında Sovyetlerin orak-çekiç amblemine verilen yeri almıştır.

Başlangıçta Haziran çağrısının somut sonuçları açıkça görülmediyse de -Vietminh'in ancak birkaç tüfeği vardı ve kışkırtmacılıkla yetinmek zorundaydı- 1941 yaz başının olayları yine de Vietnam devrim tarihinin en önemli olaylarıdır. Vietminh'in kuruluş gününde 51 yaşına basan Nguyen Ai Quoc için bunlar sınırların ötesinde otuz yıl süren komploculuğun sonu anlamına geliyordu. Son kez gizlenmek için 'yurtdışından' yurttaşlarına seslenmişti. Bundan böyle kendi ülkesinde iş başına geçecekti. Liderliği Çin'deki bir yıl hapislikle yalnızca kesintiye uğradı ama sarsılmadı.

1924'de Moskova'da: Nguyen Ai Quoc (birinci sıra, soldan birinci, oturan), 5. Komintern kongresi delegeleriyle

Hapislik

Nguyen Ai Quoc 1942 yazında Çin sınırını bir kez daha geçtiğinde kendisine yeni bir takma ad bulmuştu. Şimdi kendisine Ho Şi Minh diyordu. Bu resmi çeviriye göre "ne istediğini bilen Ho" demektir.[134] Bu kez ismini koruyacaktır.

Vietnam'ın bağımsızlığı için yeni kurulan birliğin yardıma ihtiyacı vardı. Birliğin ne silahı vardı ne de parası. Vietminh'in Cao Bang cangılındaki soyutlanmayı aşabilmesi için dış dünya ile bağlantı kurması gerekiyordu. Akla yakın olan, bu bağlantıları komşu Çin'de aramaktı çünkü hem Kuomintang hem de Çin komünistleri Japonlara karşı savaşıyordu. Ho Çin'deki koşulları tüm yoldaşlardan daha iyi biliyordu. Çince'yi diğerlerinden daha iyi konuşuyordu. Böylece yola koyuldu. Ho Japon ilerlemesinden sonra Çang Kay-şek yönetiminin çekildiği Çung-King'e ulaşmak istiyordu. Ayrıca Çung-King'de Japonların Burma'yı işgalinden sonra Çin'e bir hava köprüsü kurmuş olan Amerikalılar da vardı. Herhalde Ho Şi Minh onlarla da ilişki kurmak istiyordu.

Ancak Ho hedefine ulaşamadı. Günler ve geceler süren bir yürüyüşten sonra ağustosta bir akşam Kwangsi sınır eyaletinin bir kentinde tutuklandı. Tutuklanma koşulları ve ayrıntılı nedenler bugüne kadar tam olarak açıklığa kavuşmamıştır. Bu konuda Ho Şi Minh de bir açıklama yapmamıştır. '*Hapishane Günlüğü*'nün Vietnamlı yayımcısı, Çin polisinin devrimci Nguyen Ai Quoc'un ölmüş kabul edilmesine rağmen tutuklunun gerçek kimliğinden kuşkulandığını sezdirmektedir. Ona göre Çung King hedefi de bir tutuklanma nedenidir. Galiba bu ima işin aslını yansıtmaktadır. Eyaletlerdeki Kuomintang generalleri bağımsızlıklarına çok önem veriyorlardı. Kwangsi'deki yetkililerin bu delegenin tutuklanmasıyla Çung King'den

bağımsız olduklarını göstermek istemeleri pek de olasılık dışı değildir.

Yeni gelen adam zaten kuşku uyandırmıştır. Önce üzerinde *'Çinli gazeteci, Vietnam'da oturur'*[135] yazılı bir kartvizit bulundu (Ho'nun kartvizitlere düşkünlüğünü Paris'ten beri bilmekteyiz, sonra Ho kendisini *'Vietnamlı yurtseverlerin temsilcisi'* olarak tanıttı. Ancak bunlar -Vietnam'dan geldikleri takdirde- eyalet komutanı general Çung Fa-kvay'ı çok tedirgin ediyorlardı. O, yıllardır Çin'de yaşıyan Vietnamlılara güvenmeyi yeğliyordu. Temsilcileri böylesine çok devrim ve kurtuluştan söz eden ve tatsız biçimde kendi komünistlerini çağrıştıran yeni Vietminh ile uğraşmaktan kaçınıyorlardı.

Ho Şi Minh için zor bir dönem, herhalde yaşamının en zor dönemi başlamıştı. Elleri ve ayakları zincirli, haydutlarla birlikte bağlanmış bir halde ondört ay [137] boyunca hapisaneden hapisaneye sürüklendi. Ho mahpusluk dönemini yüzden fazla dörtlük ve klasik Çin ve Vietnam stilindeki diğer şiirlerle (Tuc Tuyet) yazıya dökmüştür. Gardiyanlarını kuşkulandırmamak için şiirlerini Çince ve *'bitmek bilmeyen gecelerde uyuyamadığım zaman'* yazıyordu.

'"Bolluk ve görkem"di adı caddenin
yolumu kestikleri ve bana kara çaldıkları
Vicdanı rahat ve şerefli bir adamken
suçlandım nedensiz casus olmakla.'[138]

Başlangıçta Ho Şi Minh başına gelenlere şaşırmış gibidir.

I.

'Aç ağzını açmış sinsi bir canavar gibi,
yutar demir her gece insan bacaklarını.
Çeneleri kavrar sağ bacağını her mahpusun;
özgürce bükülüp uzanabilen yalnızca soludur.'

II.

'Daha da garip şeyler oluyor bu dünyada:
İçeri koşuyor insanlar, zincire vurdurmak için bacaklarını.
Vuruldular mı bir kez zincire uyuyabilirler huzur içinde.
Yoksa olmayacaktı başlarını koyacak yerleri.'

Çoğu kez mahpuslar yeni bir hapishaneye varmak için günde 50 kilometreden fazla yol yürüyorlardı. Bazen de bir yelkenli gemi mahpuslarla doldurulu yordu.

'Tekne akıntıda Nanning'e doğru süzülüyor.
Ayaklarımız başa zincirlenmiş, sanki darağacında asılıyız.
Bayındır köyler canlılık veriyor her iki kıyıya.
Balıkçı tekneleri hızla akıntının ortasında kayıyor.'

İğrenç davranışlara rağmen Ho *'onurla'* kaderine katlanmaya çalışmaktadır.

'Kaygan ip şimdi yerini demir kelepçelere bıraktı.
Her adımda şakırdıyorlar, sanki yeşim bilezikler takıyorum.
Casus olarak suçlanmış bir mahpus olmama rağmen,
eski bir devlet memurunun tüm onuruyla yürüyorum.'

Ancak *'karamsardır'* ve elini kolunu bağlayan kaderine küsmüştür.

'Tüm dünya savaş alevleriyle kaynamakta

ve erkekler cepheye ilk gidebilmek için çabalıyor.

Hapisteki eylemsizlik mahkuma ağır geliyor.

Soylu amaçlarımın beş paralık değeri yok!'

Mahpus, bir gazetede *'Vietnam'daki alarm'* hakkındaki haberleri okur.

'Ölüm tutsaklıktan yeğdir! Ülkemin her yerinde

yine kırmızı bayraklar dalgalanıyor.

Ah, böyle zamanlarda tutsak olmak!

Ne zaman serbest bırakılacak ve savaşta rolümü üstlenebileceğim?'

Anlaşıldığı kadarıyla Ho politik gelişmeleri iyi bilmektedir. Amerikalılar ve İngilizler Çung King'de görüşmeler yapmaktadırlar. Mahpus kendisinin de Çung King yolunda tutuklanmış bir Çin dostu olduğunu kaydetmektedir. *'Neden bizi ayrı tutuyorlar?'*

•

'Amerikalılar gitti, şimdi İngilizler geliyor.

Delegasyonları her yerde hoşnutlukla karşılanıyor.

Ben de Çin'e dostluk ziyareti yapan bir elçiyim.

Ama benim için yapılan candan karşılama başka türlü!'

Ancak Ho yalnızca kendisi ve ülkesiyle ilgilenmemektedir. Hapisane arkadaşlarının kaderini ve dolayısıyla da Çin'deki durumu acı bir alayla dizelerinde yorumlamaktadır.

'Bir Asker Kaçağının Karısı'

'Gittin birgün, dönmemek üzere bir daha,
bıraktın beni odamızda yalnız, arkadaş olarak kederle.
Hükümet acıyarak yalnızlığıma
davet etti beni, bu arada hapiste yaşamaya.'

'Pingyang Hapishanesindeki Çocuk'

'Ah, Ah, Ah, Babam kaçtı.
babam korkuyor asker olmaktan.
Böylece daha altı aylık olmama rağmen ben hapse girdim.
Anneme eşlik etmeliydim.'

Bir yıl hapislikten sonra Ho Şi Minh şu şiiri yazar:

'Sonbahar Gecesi'

'...Yüreğim bin Li'yle koşuyor yurduma doğru.
Düşüm kederle dolaşıyor bir ipte yumak gibi.
Suçsuz yere tam bir yıl hapiste acı çektim.
Gözyaşlarımı kullanıyorum mürekkep diye ve düşüncelerimi çeviriyorum dizelere.'

Ho Şi Minh'in dizelerini, düşüncelerini aynı biçimde, yaşamının çeşitli dönemlerinde dizelere dönüştürmüş diğer büyük bir Asyalı'nın şiirleriyle karşılaştırma eğilimi vardır. Mao Tse-tung'u kastediyoruz.

Onun aksine Ho zevk için ya da edebi tutkudan şiir yazmıyordu. Ho'nun şiirleri acı çekmekten ve acıyı paylaşmaktan doğmuştur. O tek başına hücre hapsinde değildi, aksine hücrede sürekli insanlarla çevriliydi -oyuncularla, afyon tutkunlarıyla, frengililerle. İnsan tüm pisliğin içinde, hastalar ve böceklerle birlikte "aynı ailedenmiş gibi yaşıyor, ayrı bir pişirme yerinde kendine çay hazırlıyor ve eğer yiyecek bir şey varsa önce bit avına çıktıktan sonra zevkle yiyordu"[139]. Ho çevresindeki insanları gözlüyordu, tüm bu yoksulluğu. Bunlar o günlerin Çin'i için tipik değil miydi? Sonra akşamları yıpranmış not defterini ve fırçasını alıyor ve günün izlenimlerini gardiyanlarının dilinde yazıyordu. Yani bunlar çoğunlukla yaşadığı anın izlenimleriydi ve Mao'daki gibi çok gerilere giden lirik çağrışımlar değildi.

Ho soyutlamalardan kaçınmıştır. O somut durumlardan söz eder: hapisteki günlük yaşantıdan, hücre ve içindekilerden, gardiyanlardan, yemekten ve hatta -mizah da katarak- bir dişe vedadan

'Bir Dişe Veda'

'Sen sert ve gururlusun dostum,
yumuşak ve uzun değilsin dil gibi.
Birlikte onca acıyı ve tatlıyı paylaştık,
ama şimdi sen batıya gitmelisin, bense doğuya gidiyorum.'

ya da asasından

'Gardiyanın Çaldığı Asama'

'Benimle geçen tüm yaşamın boyunca dik ve güçlüydün,
Birlikte karda ve siste yürüdük.
Lanet olsun bizi ayıran o hırsıza!
Sindirebilecek miyiz acaba bu ayrılığı içimize?'

Elde başka kişisel kayıtlar olmadığından ilerde de değineceğimiz koşuk halindeki hapishane günlüğü *insan* Ho Şi Minh'i biraz olsun yakından tanıma olanağı veren tek kendi tanıklığıdır. Mahpus bazen duygusuz bazen de aşırı duyarlı görünmektedir. Tüm az sözcükle çok şey anlatma çabalarına rağmen ilk kez Paris'de çocuklara veda sözlerinde rastladığımız incelik hep kendini göstermektedir.

Ho Şi Minh sonraki yıllarda da şiir yazmıştır; bunlar da çoğunlukla güncel olaylarla ilgilidir.

Daha dört aylık hapislikten sonra Ho'nun sağlığı büyük ölçüde bozulmuştu. '*On yıldan fazla yaşlandım ve saçlarım kırlaştı*', diye yazmıştır.

'... zayıf ve karamsar, açlıktan tükenmiş bir dev gibi
uyuzla sarıldım. Bereket versin
dayanaklı ve sabırlıyım ve bir adım dahi gerilemiyorum.
Bedensel acı çekmeme rağmen ruhum yürekliliğini koruyor.'

Ho gittikçe ilerleyen bir göz hastalığına tutulmuştu: hastalık, serbest bırakıldıktan sonra dahi çok yavaş düzeldi. Nihayet Liuchow askeri hapishanesinde (Kwangsi eyaleti) politik mahkum statüsüne kavuştu. Artık yeterli yiyecek vardı ve aşağılık zincire vurulma da kaldırılmıştı. Ho ilk kez burada neden toplam otuz hapishanede bu kadar uzun süre tutulduğunu öğrendi. Çinliler onu o sıralarda oluşturdukları Vietminh'e rakip bir hareket için tehlikeli görüyorlardı. Bu - batılı yazarlar tarafından zaman zaman Vietminh ile karıştırılan- Vietnam Yurtsever Devrimci Birliği (Viet Nam Cach Mang Dong Minh Hoi) idi. Kuomintang hükümeti bu birliği Japonları yendikten sonra Çinhindi üzerinde nüfuz kazanma biçimindeki gizli amaçları nedeniyle kayırıyordu. Amerikalılarla Çung-King'deki yetkililer arasında bu yönde uzlaşmalar, savaş sonunda müttefiklerin Kuzey Vietnam'ın

daha önce vardı. Ho Şi Minh'in Çinlilerin bu niyetlerine engel oluşturduğu açıktır.

İşte burada Ho Şi Minh kendini amacına ulaşmak için uzlaşmadan kaçınmayan Moskova'da eğitilmiş taktikçi olarak göstermektedir. Ho çabucak karar vererek Çung-King'de görüşmek istediği *'önemli kişileri'* aramaktan vazgeçti ve bunun yerine general Çang Fa-kvay ile, yani emriyle hapsedildiği adamla bir anlaşma yaptı. Uzlaşma Ho'nun serbest bırakılmasını ve Devrimci Birliğin kendisi tarafından seçilecek birkaç üyesiyle birlikte Vietnam'a dönmesini öngörüyordu. Ekim 1943'de Liuchow'da her iki devrimci örgütü birleştirme konferansı yapıldı. Böylece bağımsız bir Vietnam devletinin ilk koalisyon hükümeti için uygun ortam yaratılmış oldu, ancak bu hükümete başlangıçtan itibaren komünistler egemen olacaktı. Ho Şi Minh'in aşınmış hapishane günlüğüne yazdığı ilk şiir nasıldı?

'Beden hapiste,
ama ruh kurtuldu.
Büyük işler başarabilmek için,
ruh engin ve soğukkanlı olmalı.'

Lao Dong partisinin (KP) politbürosu Dien Bien Phu'dan önce durumu değerlendiriyor (1954). Soldan başlayarak: Pham Van Dong, Ho Şi Minh, Truong Chinh, Vo Nguyen Giap (x)

Bağımsızlık

1944/45 Kışında Ho Şi Minh, yirmi yıl sonra devletini öldürücü biçimde tehdit edecek olan devletle ilk kez bağlantı kurdu. Amerikalılar o zamanlar birçok Asyalıya ve komüniste göründüğü gibi ona da hem Japonların askeri egemenliğinden hem de sömürge yönetiminden kesinlikle kurtulmak söz konusu olduğunda tek etkin müttefik olarak görünüyordu. ABD'nin Fransızlar, İngilizler ve Hollandalılar gibi sömürgeleri yoktu; ve Japon askeri güçlerini yok etmede asıl yükü onlar üstlenmişlerdi.

Ho Şi Minh'in bu bağlantıyı kurmak için özel bir nedeni de vardı. Çinlilerin Vietnam'la ilgili niyetleri konusundaki kuşkuları haklı çıkmıştı. Amerikalıları Çang Kay-şek'in planlarını desteklemekten vazgeçirmesi gerekiyordu. Ama bunu ancak kendisini ve hareketini, Güney Çin'de operasyon yapan Amerikalı gizli servis subaylarına değerli bir seçenek olarak gösterebilirse başarırdı.

Japonlara karşı müttefik olarak *'ayrı tutulmanın'* mahpus Ho'yu ne çok incittiğini ve onuruna dokunduğunu daha önce görmüştük. Serbest kalır kalmaz ilk işi müttefiklerin müttefiki olarak saygınlık kazanmak olmalıydı. Vietnamlı Nguyen Ai Quoc'un Komünist Enternasyonal de yetişmiş bir komünist olması Amerikalıları rahatsız ediyor muydu? Ancak Komintern Stalin tarafından benzer düşüncelerle yakın zamanda resmen dağıtılmıştı. (Mayıs 1943). Ve isme gelince, komünist ajanların tek bir listesinde bile bir Ho Şi Minh yoktu. Ho uygun fırsatlarda buna değinmekten kesinlikle geri durmuyordu. Ayrıca Japonlara karşı her silah arkadaşı çok iyi karşılanıyordu.

Çin'deki Amerikan yurtdışı istihbarat servisi OSS (Office of

Strategic Services)in adamları Ho'yu ve onun Vietminh'ini müttefik olarak kabul etmekte hiçbir sakınca görmediler. OSS subayları paraşütle Tongking'deki Vietminh bölgesine indiler ve bazı hafif Amerikan silahlarının getirilmesini sağladılar (bu da yirmi yıl sonra Kuzey Vietnamlı yorumcuların, ülkeyi havadan ziyaret eden Amerikalılarla ilgili deneyimlerin daha eskilere dayandığı biçimindeki iğnelemelerine yol açtı.)

Ho Şi Minh'in Amerikalılarla o dönemdeki deneyimleri kesinlikle kötü değildi. Sonraki olaylar bir yana bırakılırsa, o zamanlar yalnızca Japonları yenmekle ilgiliydiler ve bizzat Ho bu konuda ABD'den birçok kez övgüyle söz etmiştir.

O dönem yurtseverlik ve ulusçuluk sloganlarının komünizm parolalarını tümüyle bastırdığı bir dönemdi. (Benzer görüntülere Sovyetler Birliğinde "Büyük vatan savaşı" sırasında rastlarız.) Ho Şi Minh, Vietminh'in etkinliğinin genel ayaklanma başlayana kadar öncelikle halk arasındaki propagandaya yoğunlaşması gerektiği direktifini verdi. Böylece 1944 Aralığı sonunda bir Vietnam propaganda ve kurtuluş ordusu kuruldu (Viet Nam Tuyen Truyen Giai Phong Quan). Bu ordu, bugünkü Kuzey Vietnam Halk Ordusu'nun öncüsüydü ve komutanı (bugün de olduğu gibi) Dien Bien Phu galibi Vo Nguyen Giap'dı. Ho Şi Minh'in kendisinden 22 yaş küçük komutanla yakın dostluğu ölümüne kadar sürdü. Vo Nguyen Giap, Ho'yu saygıyla "Vietnam devrim ordusunun babası" [140] diye isimlendirir ve yıllar sonra ustasının kendisini 1944 yazında aceleci davranmaktan nasıl alıkoyduğunu anlatırdı: *'Barışçı devrim dönemi geçmiştir, ancak genel ayaklanma anı henüz gelmemiştir... Şu anda politik etkinlik askerî etkinlikten önde gelmelidir.'* [141] Ve sonra da şu öğüdü vermişti: *'Gizlice, bunu unutma, her zaman gizlice. Doğuda olduğunuzda düşman sizi batıda sanmalı. Ansızın saldırın ve karşı saldırı gelmeden geri çekilin.'* [142]

Mao Tse-tung gibi Ho Şi Minh de Sun Tsu'nun düşmanın direnme gücünün kışkırtıcılıkla kırılabileceği öğüdüne uyuyordu. Propaganda ordusu için direktiflerinde şunları tekrarlıyordu: *'İsminiz siyasal yanın daha önemli olduğunu gösteriyor... Taktik olarak gerilla savaşı yöntemini kullanacağız. Yani gizlenmiş, hızlı ve etkin ola-*

cağız, kimi kez doğuda ve kimi kez de batıda. Beklenmedik bir anda geleceğiz ve kimseye farkettirmeden gideceğiz.' [143]

Vichy yanlıları ve Gaullistlere ayrılmış olan Fransızlar herşeye rağmen olanlara seyirci kalmıyorlardı. Bir kısmı Hanoi'de oturuyordu, diğerleri karargahlarını Çin'in Çinhindi'ne diğer komşu eyaleti Yunnan'ın başkenti Kunming'e kurmuşlardı. Elbette her iki grup da Japon egemenliğini kaldırmak ve Çinhindi üzerindeki sömürge egemenliğini yeniden kurmak istiyordu. Ho Şi Minh de Gaulle'ün bu konudaki açıklaması karşısında büyük düş kırıklığına uğramıştı.

9 Mart 1945'de yönetimin tümüyle Japonlar tarafından teslim alınmasıyla Fransızların zayıf gerilla birliklerini hızlı bir harekatla dağıtma planları suya düştü. Fransız yerel ve askeri yönetiminin o zamana kadar dokunulmazlığını korumuş olmasına karşılık, artık Japonlar Vichy yönetiminin tüm birliklerini silahsızlandırıyorlardı. Böylece Vietminh için Japonlar tek düşman olarak kaldı. Bu Japon harekâtı inceden inceye düşünülmüştü. Nippon güneşinin batmakta olduğu bir dönemde Tokyo, Vietnamlılara (diğer sömürge yörelerinin yerlilerine olduğu gibi) Japon himayesiyle bağımsızlık vererek onları kendi yanına çekmeyi amaçlıyordu. Daha önce Fransızların da çığırtkanlığını yapmış olan Nguyen hanedanının son hükümdarı Bao Dai da onlara katılmış ve sömürge yönetiminin kalktığını ilan etmişti.

Ancak Japonlar her yerde yalnızca düşmanlıkla karşılaşıyorlardı. Çünkü Vietnam Japon işgali altında ülke tarihindeki en büyük kıtlığı yaşıyordu. Çiftçiler Fransız sömürge yönetimi sırasında bile Çinhindi'nin Japonya'nın büyük Doğu Asya seferlerine ikmal üssü olduğu bu savaş yıllarındaki kadar soyulmamışlardı. Batı tahminlerince de doğrulanan resmi verilere göre 1943-1945 yılları arasında iki milyon Vietnamlı açlıktan ölmüştür.

Bu durumda Ho Şi Minh'in birliğinin Vietnam'ın bağımsızlığı için en önemli rolü oynadığı gerilla hareketine gittikçe daha fazla insanın katılmasında şaşılacak bir yan yoktur. Japonların teslim olmasından ikibuçuk ay önce, 1945 Haziran başında Kızıl Irmağın kuzeyindeki altı eyalet hemen tümüyle "bağımsız bölge" sayılıyordu.

Ho Şi Minh'in gerillaları Hanoi kapılarına dayanmıştı. Yeni Thoi Co yaklaşıyordu. Vo Nguyen Giap yine burada da hayranlıkla "Ho amca"nın bu dönemde nasıl ağır hasta haliyle, ateşler içinde cangıldaki kulübede yattığını anlatır. Bir keresinde bilinci açıkken şöyle demiştir: *'Şimdi koşullar uygundur. Her ne pahasına olursa olsun bağımsızlık. Hiçbir özveriden kaçınılmamalıdır; tüm Truong Son alevler içinde kalsa bile.'* [144]

Ağustos ortasında iş o noktaya gelmişti. Hiroşima'ya atılan bombadan sonra Japonya hızla teslim olmuştu. 16 Ağustosta Vietminh'in girişimiyle bağımsız bir Vietnam devleti için çaba gösteren tüm siyasal eğilimlerin temsilcilerinin katıldığı ulusal bir kongre toplandı. Kongre geçici bir hükümetin görevlerini üstlenecek olan Ulusal Kurtuluş Komitesini seçti. Vietminh'in bağunsızlık hareketi içindeki konumu öylesine kesindi ki Ho Şi Minh rahatlıkla bu yönetim adına konuşabiliyor ve ünlü *'Genel ayaklanmaya çağrı'*sını yayınlıyabiliyordu. Ho burada son kez halkın tanıdığı isim olan Nguyen Ai Quoc'la imza attı. Çağrı, Ho'nun açık biçimde değindiği *'Yurdışından mektup'*la karşılaştırıldığında anlatım daha özlü ve kararlıdır. Ho'nun artık zaferinden kuşkulanmadığı hissedilir. *'Halkımızın yaklaşık yüz yıldır sürdürdüğü kurtuluş savaşı tarihinde büyük bir adım atılmıştır... Ancak savaşımız uzun ve güç olacaktır. Japonlar yenilse bile yine de bir gecede özgürlüğümüze kavuşamıyacağız... Vietminh halen savaşın ve halkımızın dayanışmasının temelidir. Vietminh'e katılın, onu destekleyin, büyütün ve güçlendirin!... Ulusumuzun kaderindeki önemli an gelmiştir. Kurtulmak için tüm gücümüzle ayaklanmalıyız!'* [145] Burada artık yalnızca yurtseverlik sezilmektedir. Yurdun kurtuluşu şimdi elle tutulur biçimde yaklaştığından sanki Ho Şi Minh'in içindeki komünist ve enternasyonalist arka plana düşmüş gibidir. Çağrıda devrimci sözcüğünün yalnızca bir kez geçmesi ve dünya devriminden (hele hele komünizmden) dört yıl önceki mektubun aksine hiç söz edilmemesi kesinlikle rastlantı değildi.

Bu arada Fransızlar ödün vermeyi kabul etselerdi belki de bölünmüş bir komünist Vietnam devleti hiç olmayacaktı.

Ancak kabul etmediler. Daha Gaulle'ün Kunming'deki temsilcisi binbaşı Jean Sainteny Fransa'nın haklarını koruyacağı Hanoi'ye

uçuş için hazırlanırken, 19 Ağustos 1945'de genel ayaklanma başladı. Bu ayaklanma Ağustos devrimi olarak Vietnam tarihine geçti. Ancak birkaç gün sonra Hanoi'ye gelen Ho Şi Minh henüz resmi bir sıfatla ortaya çıkmıyordu. Ama aşağıya, Cochinchina'ya kadar kentleri ve köyleri, caddeleri ve alanları süsleyen Doc Lap-bağımsızlık ve Tu Do-özgürlük sözcükleri yanında beş köşeli altın renkli yıldızıyla kırmızı bayraklar dalgalanıyordu. Bunlar devrimi kimin yaptığını açıkça gösteriyordu.

İmparator Bao Dai'nin eski imparatorluk kenti Hue'de 25 Ağustos 1945'de Vietminh elçisini kabul etmesi ve ona bir Demokratik Vietnam Cumhuriyeti kurulması için tahttan çekildiğini bildirmesi, en az birincisi kadar büyük bir zaferdi. Kimse onu bu girişime zorlamamıştı. Komünist Ho Şi Minh'in bu kritik haftalarda komünist terminolojisi bulunmayan devrimi, yalnızca halkın çoğunluğunun desteğiyle zafere ulaşmakla kalmamış, ayrıca sonradan imparator tarafından da yasallaştırılmıştı.

Geri kalanı artık hemen hemen yalnızca formaliteydi. Ho Şi Minh başkanlığındaki Geçici Hükümet 29 Ağustos'da resmen kuruldu. 2 Eylül 1945'de Hanoi'de Vietnam'ın bağımsızlığı resmen ilan edildi. Geçici hükümet açık biçimde tüm Vietnam halkı adına konuşuyordu. Bağunsızlık bildirgesi bizzat Ho Şi Minh tarafından kaleme alınmıştı. Bildirge, yeni cumhuriyetin Fransız isteklerine karşı yardım umduğu ABD'ye saygı gösterisi olarak şu sözlerle başlar:

'Tüm insanlar eşit yaratılmıştır. Onlar yaratıcıları tarafından belirli vazgeçilmez haklarla donatılmıştır; bunlar arasında yaşam, özgürlük ve mutluluk özlemi vardır.

Bu ölümsüz sözler Amerika Birleşik Devletlerinin 1776 yılındaki Bağımsızlık Bildirgesinde yer almaktadır. Bu sözlerin geniş anlamı şöyledir: Dünya'nın tüm halkları doğumdan başlayarak eşittir, yaşamak, mutluluk ve özgürlük her halkın hakkıdır.' Ve sonunda şu cümle yer almaktadır: *'Bu nedenlerden Demokratik Vietnam Cumhuriyeti geçici hükümeti üyeleri olan bizler, Vietnam'ın özgür ve bağımsız bir ülke olmaya hakkı olduğunu dünyaya resmen ilan ederiz. Ve gerçekten de artık böyledir.'* [146]

O 2 Eylül 1945'den beri Ho Şi Minh değişmişti. O zamana kadar yalnızca devrimci, komplocu, propagandacı olan Ho artık -herşeyden önce- bir devlet adamıydı. Çünkü büyük bir özlemle düşlediği bağımsız devleti koruması, hatta onu önce kurması gerekiyordu. Hanoi'de Ba Dinh alanındaki kürsüden okuduğu bildirgeyle Ho Şi Minh büyük bir atılım yapmıştı. O dönemde rolü olan diğer tüm kişiler için Vietnam hiçbir şekilde özgür ve bağımsız değildi.

Ho Şi Minh Müttefikleri bilerek oldu bittiye getirmişti. Kendisini onlardan biri gibi hissediyordu; ancak aynı zamanda da onların çok başka planları olduğunu biliyor ya da seziyordu. O zamanlar Amerikalılar ona karşı iyi niyetliydiler. Ancak öncelikle Çinli müttefiklerini dikkate almak zorundaydılar. Japon birliklerinin yerine özellikle Çinlilerinkini geçirmek, tarih önünde en büyük akılsızlık, tarihsel olgular ve düşmanlıklar konusunda ne büyük bilgisizlikti! [147] Sainteny'nin daha sonra belirttiğine göre Ho Şi Minh bu durum karşısında "şaşkına" dönmüştü.

Ve geçici olarak general de Gaulle'ün kişiliğinde temsil edilen eski sömürge yönetimi her ne pahasına olursa olsun Çinhindi'ne geri dönmekte kararlıydı. Onun sözlerine göre Fransa'nın "Büyüklüğü" bunu gerektirirdi. Aynı dönemde İngiltere sömürge imparatorluğunun simgesi olan Hindistan'a bağımsızlığını vermeye hazırlanırken general Leclerc savaş birliklerini topluyordu.

Bu durum karşısında Ho Şi Minh Fransızlarla görüşmek zorunda olduğunu anladı. Bu karar ona üçüncü bir düşman kazandırdı: kendi kampındaki başlıca komünist olmayan militan ulusçular tarafından temsil edilen muhalefet.

Bunu izleyen zorlu görüşmelerde Ho Şi Minh'in Batıda ve özellikle ABD'de yaygın kalıplaşmış düşüncelerin aksine bir orta yol ve uzlaşma adamı olduğu ortaya çıktı. Bir anlaşmaya varabilmek için iyi niyetini ve dürüstlüğünü görüşmelerdeki hemen tüm Fransız muhatapları onaylamıştır.

Ağustos devrimi genel olarak kansız geçmişti ve yönetimin devralınması da Hanoi'de disiplinli biçimde sürüyordu. -Tek tük öç alma eyleminin dışında- Fransızlara karşı genel bir kin patlaması olmadı.

Bunu Sainteny bile doğrulamak zorunda kalmıştı. [148] Halkın çoğunluğu Fransızlarla barışçı bir düzenlemeden yanaydı ve Ho Şi Minh de dostça bir düzenleme umuyordu. Kendi politika arkadaşları, komünistler yeni Paris koalisyon hükümetinde yer almamışlar mıydı ve kendisi tüm bu yollar boyunca diğer Fransa'ya *'Fransa'daki Fransızlara'* güçlü, içten duygular beslememiş miydi? Yeni devlet başkanı 1945 Ekiminde ilk Fransız gazetecileri kabul ettiğinde şöyle diyordu: *'Fransa ve Vietnam uzun yıllar önce bir evlilik antlaşması yapmışlardır. Evlilik her zaman mutlu geçmemiştir, ancak ayrılmak bizim için önemli değildir... Fransa kendine has bir ülkedir. Parlak fikirlerin vatanıdır. Ama yolculuğa çıktığında onları yanına almaz.'* [149] Ya da birkaç ay sonra: *'Dünyaya özgürlük sözlerini armağan etmiş sizinki gibi bir ulus ne yaparsa yapsın bizde her zaman dostlar bulacaktır. Her yıl yeniden Victor Hugo ve Michelet'yi nasıl bir tutkuyla okuduğumu bir bilseniz. .Bu sözler aldatmazlar... Ah, insanları bu kadar değiştirdiğine göre sömürgecilik ne berbat bir şey olmalı.'* [150]

Ho Şi Minh önemli bir adım daha atıyordu. Çinhindi Komünist Partisi Kasım 1945'de kapandığını duyurduğunda, komünizmden ulusçuluğa yönelme tamamlanmış görünüyordu. Ancak Fransız yoldaşlara (nerede kaldı ki Çinli ya da Sovyet yoldaşlara) öncelikle bağlantının kesilmesi nedeniyle danışılmadan atılmış olan bu adım, Vietnam'daki iç iktidar çekişmesinde taktik bir manevra olarak değerlendirilmelidir. Vietnam tarihindeki ilk seçimler kapıya dayanmıştı. Gerçi bir devrimin coşkusunu yaşayan, ancak siyasal konularda önceden hiçbir eğitim görmemiş olan bir halka komünist parti programı nasıl çekici gösterilebilirdi ki? Bu durumda "komünist" tabelasından tümüyle vazgeçmek daha güvenli olurdu. Elbette ki komünist olarak Ho Şi Minh'in yaşamında kara bir nokta. Kararı taktik nedenlerden geçici olarak kendi partisinden vazgeçmesiyle sonuçlanmıştı. İlginç olan bugün karara devrimle ilgili hiçbir resmi parti rehberinde değinilmemesidir. Ho Şi Minh iktidar söz konusu olduğunda soğukkanlı bir hesap adamı olduğunu bir kez daha göstermiştir. Ya halk? Seçmenler? Onlar bağımsızlık birliğinin taşıyıcısı olduğu devrimi desteklemekle zaten Vietminh'i seçmişlerdi. Viet-

minh'e büyük bir çoğunluk kazandıran 6 Ocak 1946 seçimleri komünizm için oy verme değildi. (Komünizm Vietnam'da -Kuzeyde ve Güneyde- henüz gerçekten hiç seçime sokulmamıştı.) Bu seçimler bağımsızlıktan ve onları koruyabilecek tek kişiden Ho Şi Minh'den yana bir tercihti.

Ho 1946 Haziranı başında devlet konuğu olarak Fransa'ya uçtuğunda "Boşa gitmiş bir barışın öyküsü" [151] çoktan başlamıştı. Paris bu tedirgin edici Asyalı'ya yalnızca verilmesinden kaçınılmıyacak şeyleri vermekte kesin kararlıydı. Fransızlar Vietnam'ın "özgürlüğünü" ancak Çinhindi Federasyonu -sömürge döneminden bir kavramın diriltilmesi- ve Fransız Birliği içinde kabul edebileceklerdi. Güney için, Cochinchina ya da Vietnam dilindeki adıyla Nam Bo için özel bir düzenleme hazırlamışlardı. Bu arada Leclerc'in birlikleri buradan karaya çıkmışlardı. Ancak Fransa güneyde bir halkoylamasının sonuçlarını kabul edeceğine söz verdi. Halkoylaması bugüne kadar gerçekleşmedi. Ve nihayet en önemlisi: Fransız birlikleri kuzeye de yürüyecekler ve Çinlilerin yerine geçeceklerdi. Ho Şi Minh kan dökülmesini önlemek için tüm bu koşulları istemiye istemiye kabul etmişti. İlgili sözleşmeler 6 Mart 1946'da Hanoi'de imzalandıktan sonra Ho Şi Minh durumdan memnun Fransız muhataplarına şöyle dedi: *'Aslında siz kazandınız. Benim daha fazlasını elde etmek istediğimi çok iyi biliyorsunuz. Ancak herşeyin bir günde elde edilemiyeceğini sonunda ben de anlıyorum.'* Ve sonra: *'Bana teselli veren tek şey dostluğun olmasıdır.'* [152] Bu anlaşmalara karşı kendi kampındaki muhalefeti bastırmak Ho Şi Minh için hiç de kolay olmadı. Durum onun için öylesine kritik bir hal aldı ki Ho kendisini direkt olarak halka hitap etmek zorunda hissetti. Hanoi'deki bir konuşmada şunları söyledi: *'Savaşmak yerine görüşmeler yapmak bir akıllılık belirtisidir... Ben, Ho Şi Minh size hep özgürlük yolunda önderlik ettim. Tüm yaşamım boyunca bağımsızlık için savaştım. Vatanımı satmaktansa ölmeyi yeğliyeceğimi çok iyi biliyorsunuz. Yemin ederim ki sizleri satmadım.'* [153]

"Demokratik Vietnam Cumhuriyeti"nin bağımsızlık bildirgesiyle Ho oldubitti yaratmıştı. Şimdi de Fransızlar daha Paris'deki kesin anlaşmalarla ilgili görüşmeleri dahi beklemeden bir "Özerk Coc-

hinchina Cumhuriyeti" kurarak onun hamlesine yetişmeye çalışıyorlardı. Ho Şi Minh kendisini aldatılmış hissediyordu ve kuruluş tarihinin seçiminden de ayrıca incinmişti. Bu iş 1 Haziran 1946'da yani Ho'nun hareketinden iki gün sonra yapıldı ve Güney'de ayrı bir devletin kuruluş haberini Vietnamlı uçakta aldı.

Ho Şi Minh ve delegasyonunun Eylül ortalarına kadar süren resmi Fransa gezisi hakkında gezinin, her iki tarafın sahte hoşnutluğuyla "Ho amca"nın (bugünkü deyişle) Public-Relations-Show'unun (Halkla ilişkiler şovu) bir karışımı halinde geçtiği söylenebilir. Ho hükümetteki komünistlere ölçülü davranırken sosyalist dostları gösterişli biçimde kucaklıyor, resmi kabullerde oradaki hanımlara incelikle birer çiçek sunuyor ve basın konferanslarında hazır cevaphkla esprili yanıtlar veriyordu.

Ancak resmi Fransa'nın duyguları en iyi biçimde, protokol müdürü Dumaine'in Ho Şi Minh'in de şeref konuğu olarak katıldığı 14 Temmuz Fransız ulusal bayramındaki geleneksel geçit töreni hakkında sonradan yazdığı yazıda yansıtılmıştır: "Resmi ziyaretle ilgilenmemiz gerekiyordu. Yaşlı Ho daha sakinleşmişti ve o kurnaz sevimliliği daha da incelmişti. Doğal davranıyordu ve belirli bir heybeti de vardı. O 14 Temmuz'da tribündeki resmi yerini belirlemek zorunda kaldığımda onunla ilgili büyük kaygılarım vardı. Bidault onu yanında istemiyordu, ancak Ho amca devlet başkanının yanında oturmakta direniyordu. Koltuğunun yerini santimi santimine belirlemek zorundaydım." Ve "Amca" ile resmi bir yemek üzerine: "İnsan bu özöğrenimlinin sözlerini ustalıkla oturtuşu, düşüncelerini ortaya koyuşu, amaçlarına ılımlılık görünümü vermeyi başarışı karşısında şaşırıp kalıyor. Dinleyicilerin bir bölümü sinirli, bir bölümü ise coşkulu ve delişmendi. Ama o sağduyulu bilgeyi oynuyordu. Eğer olabilecekten biraz fazlasını elde edebilecekse onun olanaksızı istemesi beklenir." [154]

Onu kabul etmeyen bir toplumda kendisini nasıl rahatsız hissettiği "şeref konuğu"nun yüzünden anlaşılmaktadır. Acaba yanındaki kendinden emin general de Lattre de Tassigny'nin birkaç yıl sonra Vietminh bölgesindeki halkı aç bırakarak teslim olmaya zorlamak için her çareye başvuracağını sezinlemiş midir?

Her iki görüşmeci tarafın başlangıç durumları göz önünde bulundurulacak olursa sonunda Fontainbleau'nün ayrışık rejimlerin bir arada varoluş formülünün yine de gerçekleşmesi şaşırtıcıdır. Vietnamlılar bir birlik içindeki bağımsızlık ve eşit haklardan yola çıkmışlardı, buna karşılık Fransızlar daha martta olduğu gibi yetkilerine dokundurmuyorlar ve kendi yönetimi olan "özgür" bir Vietnam'a ancak Fransız Birliği mandası altında izin vermek istiyorlardı. En azından Güney'de yapılmasına söz verilmiş olan halkoylamasını sağlamak umuduyla alttan alan yine Ho Şi Minh'di. Bağımsızlığın birinci yıldönümünde Hanoi'ye şu telgrafı çekiyordu: '*Törenler Fransa'ya karşı hiçbir düşmanca nitelik taşımamalıdır.*' Ve bir röportajda şunları söylüyordu: '*Bizimki gibi anlaşmazlıklar her ailede olur.*' Denizaşırı bölgeler bakanına adeta yakarırcasına rica ediyordu: '*Beni ülkeme ellerim boş göndermeyin.*' [155]

14 Eylül 1946'daki Fontainbleau sözleşmeleri Vietnam'ın kuzeyinde de yalnızca Fransa'nın askeri (ve siyasal) varlığını sağlamlaştırıyordu. Bu, Fransızlarla Ho Şi Minh'in hiç istemediği birinci Çinhindi savaşına neden oldu.

1971 yazında yayınlanan Amerikan gizli belgelerinde Ho Şi Minh'in 1945 ve 1946'da en az sekiz kez sömürge yönetiminin geri dönmesini engellemesi ricasıyla ABD'ye başvurduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. İngiltere. Çin ve Sovyetler Birliği'ne benzer çağrılar aynı biçimde sonuçsuz kaldı. Ancak bundan sonra Ho, Fransız birliklerinin belirli bir süre için dönüşüne razı oldu.

Ve halkoyuna başvurulmayan, her iki tarafın politikacıları ve ordusunun hırslarının ilişkileri yönettiği ve terör ve karşı terörün tutkuları kızıştırdığı güney sorununu çözmek daha o zaman başarılamadığı için, Ho Şi Minh'in ardından gelenlerin bugün hâlâ uğraştıkları anlaşmazlık da bu yalnızca görünüşteki uzlaşma yılına dayanmaktadır.

İnsan ve Yapıtı

Günümüzün devrimcisinin çoğunlukla gizlerle örtülü kendine özgü yaşamına ışık tutmaya çalıştık. Burada durabiliriz, çünkü çabalarının amacına, yani ülkesinin bağımsızlığına Fontainbleau'ye ve Güneyin ayrılmasına rağmen ulaşılmıştı. Şimdi söz konusu olan onu korumaktı.

Fransızların pratik olarak birinci Çinhindi savaşına neden oldukları 23 Kasım 1946'daki Haiphon katliamı [156] ile Fransızların savaşı kaybettikleri, Mayıs 1954'deki Vietminhlerin Dien Bien Phu zaferi arasındaki olaylar öncelikle komutanların işidir. Ancak Ho Şi Minh burada da direnişin motoru olarak kaldı. Fransızlarla anlaşmak isteyen bir politikacı olarak sonunda yine de yazgıya boyun eğiyordu. Paris'den bir elçiye Fransız ordusununve memurlarının küstahlıklarına misilleme yaparak karşılık verdiği yanıtı vecizeleşmiştir. *'Fransız Birliğinde alçaklara yer yoktur. Oysa ben bu koşulları kabul edersem bir alçak olurum.'* [157] Ancak zaferinden öylesine emin görünüyordu ki daha savaş başlamadan önce bir Fransız dostuna şunları söyliyebiliyordu: *'Siz bizden on kişi öldüreceksiniz, bizse sizden yalnızca bir kişi. Ancak böyle bir hesapla bile siz savaşın sonuna kadar dayanamazsınız ve biz üstün geleceğiz.'* [158]

Bu nedenle insan Ho Şi Minh'e dönebiliriz. Bu Nguyen Ai Quoc'un sırlarının efsane halini aldığı ve bunlarla iyi niyetli Ho amcanın kuşatıldığı dönemdi.

Ho amca Vietminh birliklerinin Hanoi'yi ele geçirme girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasından (19 Aralık 1946) sonra dağlık bölgedeki cangıla geri dönmüştü. Ölümünden sonra birçok silah arkadaşı o yılları andı; öyküleri bir kahramanı ululamanın tüm ögelerine sahiptir ve "Bac Ho"nun halkı için gerçekten bir tür baba figürü ol-

duğu konusunda hiçbir kuşkuya izin verilmez. İşte bütün savaş boyunca giydiği ve ceketini savaşta yaralanan askerlerin sırtına örttüğü sade üniforma. Kahverengi ceketi ve içinde en gerekli şeylerle, yiyecek olarak yalnızca önceden pişirilmiş pirinç ya da birkaç mısır koçanının bulunduğu yelken bezinden torbasıyla sürekli yoldaydı ve bazen sıcak nedeniyle başına ve boynuna bir mendil doluyordu.

Ve işte bir parça araba lastiğinden ünlü sandallar. Ho amca bunları birinci Çinhindi savaşında Pac Bo ve Dien Bien Phu'daki cangıl patikalarında giydi; ve röportajcı güncel politik ilişkiyi de gözardı etmeksizin ekler: Kız ve erkek yeğenleri "Truong Son'a tırmanırken ve aşağı Mekong deltasına inerken aynı sandalları kullanırlar. Ho Şi Minh patikasında Ho Şi Minh sandalları." [159]

İşte kabaca yontulmuş masası ve devlet başkanının emirlerini ya da düşüncelerini kendi eliyle yazdığı portatif daktilosuyla cangıldaki bambu ev. Ve yerdeki döşek.

Ho amcanın yaşama biçimi Ispartalı gibiydi. Özel yaşamı Ho Şi Minh in ölümünden sonra bile öğrenemediğimiz sırlar arasındadır. Bu şekilde ölünün bir isteğine saygı gösteriliyordu. Ho'nun hiç evlenmediğini ve çocukları olmadığını biliyoruz. Yine de komünist Asya'da da önemli bir rol oynayan aile ile ilgili konularda kendisine söz söyleme hakkı tanıyordu. Bir parti toplantısında yeni bir evlilik ve aile hukuku tartışıldığında ifadesini mizah ve heybet katarak şöyle dedi: *'Bekar bir adam olarak belki de bu konudan hiçbir şey anlamadığımı düşünenler vardır. Kendi ailem olmamasına karşın çok büyük bir ailem var dünyanın işçi sınıfı ve Vietnam halkı. Bu büyük aileden yola çıkarak küçüğü hakkında da değerlendirme yapabilirim.'* [160]

Aile konusunda kesinlikle duyarlıydı ve burada ağabeyinin ölümüne gönderdiği, *'devlet işleri uğruna aile duygularını feda ettiği'* nden yakınan telgrafı hatırlatmak istiyoruz. [161] Yurtdışındiki, otuz yıldan sonra Ho yurduna geri dönmüştü; yarım yüzyıl sonra da yeniden köyüne ayak basıyordu. Çay içmek üzere Kim Lien köyünün konukevine davet edildiğinde şu yanıtı verdi: *'Konukevi konuklar içindir, ama ben evime geldim.'* [162] Ve resmi tarihçi, devlet başkanının çocukluğunun evindeki atalar sunağının önünde uzun süre

kaldığını ve bahçedeki aile mezarlığını aradığını belirtir.

Ho evlenmemişti, ancak kesinlikle bir kadın düşmanı değildi; tersine bazı durumlarda kadınlara karşı çok nazik, cazibeli bir adam olduğu ortaya çıkardı. Bernard B. Fall şöyle anlatır: "Ona kitaplarımdan birini götürmüş ve içinde karımın çizdiği bir resminin olduğunu belirtmiştim. *'Nerede, nerede'*, diye bağırdı. *'Gösterin. Yeter ki keçisakalımı doğru yapmış olsun. Yeter ki sakalım iyi görünsün.'* Portresini gördükten sonra çok memnundu. Bir an odada çevresine bakındı, sonra masanın üzerindeki vazodan küçük bir çiçek buketi aldı ve bana uzattı. *'Tarafımdan ona resmin çok iyi olduğunu bildirin. Ona buketi verin ve tarafımdan iki yanağından öpün.'* [163]

Görüldüğü gibi Amca sürekli alçakgönüllü tavrına rağmen gösterişe hiç önem vermeyen biri de değildi. Doğrusu insan onda bu alçakgönüllülüğün nerede gerçek olduğundan ve nerede abartılarak, hatta işveyle sergilendiğinden hiçbir zaman tam emin olamazdı. Her ne olursa olsun Bac Ho, Ekim Devrimi'nin 50. yıldönümünde ona verilmesi düşünülen Sovyetlerin en büyük nişanı, Lenin nişanını nazik sözlerle geri çevirme yürekliliğini gösterebilen (bildiğimiz kadarıyla) tek komünist politikacıdır. 6 Kasını 1967'de Moskova'daki merkez komitesine şöyle yazıyordu: *'...Halen Amerikalı saldırganlar yurdumuz Vietnam'a karşı savaşı şiddetlendirmektedirler. Hem kuzeyde hem de güneyde binlerce yurttaşımı acımasızca öldürüyorlar... Bu büyük onurlandırmayı kabul edecek olursam hiç huzurum kalmayacak. Bu nedenle size içtenlikle teşekkür ediyor ve benim için bu yüce ödülü halkımızın saldırgan Amerikan emperyalistleri yurttan kovacağı güne kadar ertelemenizi rica ediyorum. Vietnam tümüyle kurtulduktan sonra büyük Lenin'in adını taşıyan nişanı yurttaşlarım adına büyük onur ve sevinçle kabul edeceğim.'* [164] Aynı şey Ho amcaya Altın Yıldız nişanı (Sao Vang) önerildiğinde de oldu. Ho, ancak ülke yeniden birleştiğinde bu şerefe layık olabileceğini söylüyordu. Böylece Kuzey Vietnam'ın bu en büyük nişanı henüz kimseye verilmedi.

'Altmış yaşında insan bilge olur' der Ho Şi Minh'in yaşam çizgisinin de etkisinde başladığı Konfiçyüs disiplininin kuralı. Bu kurala uyulursa Ho Şi Minh Fransızlarla savaş zirvedeyken bilge olmuş sayılır. Ne olursa olsun o zaferden sonra, Kuzey Vietnam'daki konu-

mu gerçekten tartışmasızken kişiliğinin her türlü putlaştırılmasından kaçınacak kadar akıllıydı. Mao Tse-tung'dan bildiğimiz bir kişiye tapınma, Ho'nun sağlığında hiç olmadı. Resmi binalarda resmi ender görülürdü. Ve aynı şekilde kurumsal parti gazetesi "Hoc Tap" devlet başkanının bir doğum gününde Ho amcanın sevildiğini ve sayıldığını, ancak tanrılaştırılmadığını belirtebiliyordu.

Ho'nun unvanı "Bac" da Çin kültür çevresiyle bağlantılı olarak değerlendirilmelidir; orada '*yaşlılar*' (Ho'nun kendisi de onlara çağrılarında hep böyle seslenmiştir) toplumun saygın kişileri olarak özel bir rol oynarlar. Bac büyük amca demektir; babanın ya da annenin ağabeyine böyle denir, buna karşılık babanın ve annenin küçük kardeşine Chu, yani küçük amca denir. Bac Ho'dan söz edilmeye başlanması çok doğaldı, çünkü Ho Şi Minh'in en yakın çalışma arkadaşları bir sonraki kuşaktandı. Sonuçta Bac aileyle ilgili bir kavramdır ve Kuzey Vietnamlı komünistler her ailenin Bac Ho'yu saygın bir aile bireyi olarak gördüğünü vurgulamaktan hoşlanırlar. Buna ek olarak Bac demokratik tutumla eşanlamlıdır: Baba emredebilir, ama amca yalnızca öğüt verir.

Zaten bir komünist parti ve komünist devletin başkanıyla ağır yoksunluklara katlanmasını beklediği halkı arasındaki ilişki özel bir ilişkiydi.

Belki de kimi gözlemcinin belirttiği gibi önce Fransızlar ve sonra da Amerikalılar [165] onu zaferinin ürünlerinden yoksun bırakmasalardı Ho Şi Minh bir kez yapılmış devrimle gerçekten Vietnam'ın Gandhi'si olabilirdi. O, savaşımlar sonucu bağımsızlık elde edildikten sonra şiddete değil uzlaşmaya başvurmuştu. Batının devrimci denen gençliği bugün Ho Şi Minh'i şiddetle özdeşleştirdiğinde ona büyük haksızlık etmektedir. Denilebilir ki *aynı zamanda* ulusçu ve komünist olması politikacı Ho Şi Minh'in şanssızlığıydı. Bu nedenle süper güç ABD onu soğuk savaşın başlangıcından beri düşmanı olarak görmüştü.

Böylece Ho Şi Minh tarafından temsil edilen komünist Vietnamla Vietnamlı devrimcilerin başlangıçta büyük umut ve hayranlıkla baktıkları ABD arasında güçlü bir düşmanlık gelişti. Ancak yine de

tuhaf bir durumu belirtmek gerekir. İki Amerikan başkanı, Lyndon B. Johnson ve Richard M. Nixon, kendisine karşı ilan edilmeyen savaşın sürdüğü ülkenin devlet başkanına nazik mektuplar yazarlar. Ho'nun 25 Ağustos 1969'da -ölümünden bir hafta önce- Nixon'a yazdığı yanıtta şu cümle bulunmaktadır: '*...ancak ben de ABD'nin yönetim çevrelerinin politikası uğruna Vietnam'da boş yere ölen genç Amerikalıların gittikçe artan saygısından çok etkilendim.*' Gerekçenin tüm sertliğine rağmen Ho Şi Minh'in bu son resmi açıklaması daha çok barışçı biçimde sona eriyordu: '*Her iki tarafın iyi niyetiyle Vietnam sorununa birlikte adil bir çözüm arayabiliriz.*' [166]

Bir süper güçle mücadele, tüm güçlü sözlere rağmen Ho Şi Minh'i sıklıkla bunaltmış olmalıdır. Nixon'a yazılan mektup bile sıradan bir zaferin belgesi değildir.

Ho Şi Minh kendisinden ya da görevinden hiç kuşkulanmış mıdır? Elde bunu gösteren belge yoktur. Ancak iç politikada tepkiler de olmuştur. Daha Fransa ile savaş başlamadan önce resmen kapatılmış olmasına rağmen Marksist kadro örgütü olarak varlığını koruyan kendi partisinin saflarında muhalefet oluşuyordu. Bir yanda Troçkist ögeler denilen militanlar, diğer yanda ise komünizm karşıtı Vietnamlılar bulunuyordu. Bunlar arasında öncelikle Kuzeyde 1954'den sonra Güney'de Katolik devlet başkanı Ngo Dinh Diem yönetimindeki devletin kurulmasından yana oy veren, etkin Katolik azınlık vardı. Farklı düşünenlere karşı terör uygulanıyor ve bununla vatan davasına "ihanet eden kişiler" olarak acımasız yöntemlerle mücadele ediliyordu. Ancak Ho Şi Minh kişisel olarak bu konudaki görüşlerini hiçbir zaman açıklamamıştır. Örneğin Lenin'den farklı olarak Ho devrimin belirli bir döneminde muhalefete karşı siyasal terörü önermemiştir. Düşmanlarını acımasızca yok eden, böylesine ince görünümlü adam bu karşı tarafın efsaneleştirmesiydi.

Aslında Ho Şi Minh'in demir gibi bir iradeye sahip, buna karşılık düşmanlarına karşı her türlü kinden uzak olduğu belgelenirse çok daha gerçekçi davranılmış olur. O, bağımsız komünist bir devlet davasına, kuruluşuna yararı dokunacaksa duyguları bir yana itebilirdi. 1956 yılında Nghe Tinh çiftçileri diğer "karşıdevrimciler"le birlikte toprak reformundaki aşırılıklara ve dolayısıyla da komünist yönetime karşı

ayaklandıklarında isyan silah gücüyle bastırılmıştı. Ancak bugün bile o yılların tarım politikası, işgüzar görevlilerin sert tutumları resmen bir "yanılgı" olarak nitelendirilmektedir. Ama bundan da önemlisi, komünist Vietnam'ın o zamandan beri (kooperatifler yararına) aşırı ortaklaştırmadan kaçınmasıdır. Bu konuda Stalin örnek alınmamıştı.

Bu durumda Ho Şi Minh bizzat devreye girdi, yeni kurulan Lao Dong partisinin (Vietnam işçi partisi) genel sekreteri Truong Chinh'i görevden aldı ve parti başkanlığını üstlendi. Ardından yanlışlıkların hızla, ayrıca parti yayın organında şaşılacak kadar açık bir dille "düzeltilmesi"yle Ho Şi Minh, Stalin sonrası dönemin daha ılımlı çizgisini diğer tüm komünist parti liderlerinden daha önce ve daha bağımsızca izliyordu.

Ho Şi Minh'in Stalin ile ilişkisinden daha önce söz etmiştik. Komünist dünya hareketinin başında Sovyet diktatörünü izleyenlerden hangisinin -Kruşçev ya da Mao Tse-tung- Ho amcaya kişi olarak ve dava açısından daha uygun geldiği sorusunu yanıtlamaya çalışmak gereksizdir. Bilmiyoruz, ancak sanıyoruz ki bu, halka böylesine yakın davranabilen Nitika S. Kruşçev'di. Ho Şi Minh de Mao Tse-tung gibi edebiyatçı değil, uygulama adamıydı ve ayrıca Mao'nun tanrılaştırılması da ona çok ters gelmiş olmalıdır.

Çin komşuydu; Vietnam'ın ikibin yıllık tarihinde tüm düşünsel etkiler -ancak bu arada da yabancı fatihler- Çin'den gelmişti. Ho, Çin'in kültürüne ve geleneklerine yaşamı boyunca sıkı sıkıya bağlı kalmıştı. (Vasiyetnamesinde bile Tang döneminin ozanı Tu Fu'dan alıntı yapıyordu.) Ancak siyasal başlangıçları Moskova'ya dayanıyordu ve yaşamının en önemli aşamalarında siyasal etkiler Sovyetler Birliği'nden gelmişti. Ama yine de Ho, Moskova ile Pekin arasındaki ideolojik ayrılıklarda hiçbir zaman gerçekten taraf tutmamıştır. Ülkesi yararına iki komünist devi birbirine karşı kızıştırmak onun için kolay olabilirdi. Ama Ho onları uzlaştırmaya çalışmıştır. Ve 10 Mayıs 1969'da vasiyetnamesini yazarken yalnızca kendi partisinin değil ayrıca komünist dünya hareketinin de birliğini istiyordu: 'Uluslararası komünist ve işçi hareketinin gelişmesini görmekten gurur duyduğum kadar halen kardeş partileri birbirinden ayıran görüş

ayrılıklarına da üzülüyorum. Partimiz Marksizm-Leninizm ve Proleter Enternasyonalizmi temelinde birliğin yeniden kurulmasına katkıda bulunmak için, yüreğin ve aklın gereklerine uygun biçimde elinden geleni yapmaktadır. Kardeş partilerin ve kardeş ülkelerin yeniden birleşeceğine kesinlikle inanıyorum.' [167]

Gerçekten de ölümü her iki komünist tarafı uzlaştırmasa da yeniden masaya oturtmuştur. Ruslarla Çinlilerin, Kosigin'in bunu izleyen Pekin gezisiyle sonuçlanan bağlantıları kurmaları, Ho amcanın cenaze töreni sırasında olmuştur. Ve resmi düzeydeki ilişkilerin yeniden başlamasıyla sonuçlanan sonraki görüşmeler de Sovyet başbakanının bu gezisine dayanmaktadır. Denilebilir ki eski devrimcinin son yolculuğu bile savunduğu davaya yararlı olmuştur.

Ho Şi Minh yaşamında gerçekleştirdikleriyle gurur duyabilirdi. Asya'daki ilk bağımsız komünist devlet olan devleti tümüyle kendi gücüyle kurulmuştu. Hiçbir Rus birliği ona (Moğolistan ya da Kuzey Kore gibi) vaftiz babalığı yapmamıştı. Komşu Çin'den de hiçbir yardım gelmedi, çünkü Mao'nun birlikleri zafer turlarından sonra Vietnam sınırına ulaştıklarında Demokratik Vietnam Cumhuriyeti kurulmuştu bile. Ho Şi Minh ve silah arkadaşlarının Borodin ve Che Guevara türü danışman ya da yardımcılara gereksinimleri yoktu. Amerikan ordusuyla Japonların yenilmesinden kısa süre önceki işbirliği ise yalnızca önemsiz bir ara dönemdi. Bunun. olayların gidişine hiçbir etkisi olmadı: Vietnamlı gerillalar arasında ortak düşmana karşı savaşta Batı yardımını yoluna koyan bir Fitzroy MacLean ortaya çıkmamıştı.

Zaman zaman Ho Şi Minh bir Asyalı Tito olarak isimlendirilmiştir. Ancak bu karşılaştırma yalnızca devlet başkanı Ho Şi Minh'le, her iki komünist devden bağımsız bir sosyalist devletin başıyla yapılırsa yerinde olur. İdeolojik açıdan Ho bir Tito değildi. Çünkü Titoizm, direkt ve tehdit edici baskısıyla karşı karşıya kaldığı Stalinizmin özel koşulları altında ortaya çıkmıştı. Yugoslav mareşali Avrupa'daki bir özel olguydu.

Gerçekleştirilen bağımsızlıktan sonra Ho Şi Minh, böylesine haklı bir gururla eşit haklara sahip olarak özellikle Çinlilere karşı

çıkmaya cesaret edebilirdi. 1951 Şubatında, yani Fransızlara karşı "direniş savaşının" en çetin döneminde yapılan parti kongresindeki hesap raporunda şu dikkate değer cümleler bulunmaktadır: 'Yoldaş Mao Tse-tung Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in ideolojilerini ustaca "Çinlileştirmiş" ve bunları Çin'in pratik durumuna doğru biçimde uygulamıştır... Coğrafi, tarihi, ekonomik ve kültürel koşullara uygun olarak Çin devrimi Vietnam devrimi üzerinde büyük bir etki yapmıştır. Vietnam devriminin ondan öğreneceği şeyler vardı ve gerçekten de deneyimlerinin çoğundan yararlanmıştır.' [168] Tüm bunlar daha soğuk biçimde söylenemezdi. Ve Stalin tanrılaştırılmasının zirvesindeyken Ho dünya komünizminin o zamanki liderini yalnızca kısa, özlü bir cümlede 'dünya devriminin öğretmeni' olarak Marx, Engels ve Lenin ile aynı safa koyuyordu. Onun için Stalin ve Mao 'sağduyulu ve çok yetenekli ağabeyler'di. [169] Fazlası değil.

Herşeye rağmen Ho Şi Minh'in yapıtı tamamlanmadan kalmıştır. Ho bağımsız bir Vietnam devleti yaratmış ve bu devleti savunmuştu. Ancak bu tüm Vietnamı kapsayan bir devlet olmamıştı. Herhalde İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan beri hiçbir başka politikacı kendisini böylesine zaferinin ürünlerinden yoksun bırakılmış ve kişisel olarak büyük devletler tarafından aldatılmış hissetmemiştir. Vietnam, Ho Şi Minh ölmek üzereyken bölünmüştü ve Güneyde de iç savaş ortalığı kasıp kavuruyordu. Amerikan birlikleri hâlâ ülkedeydi ve hergün halkına karşı bombardıman yeniden başlıyabilirdi.

Ho Şi Minh'in kişiliğinin ulusçu yönü yanında komünist yönünün de yeniden aynı güçte ortaya çıkmasına neden olan, işte bu düş kırıklığına uğramış haklı umut durumudur. Ho Şi Minh Fransızlara karşı direnişin motoru olmuştu. Sonradan Güney'de Saigon'daki yönetime ve Amerikalılara karşı savaşan -ve kendilerine kısaca "'Vietkong", yani "Vietnamlı komünistler" denen- herkes Ho Şi Minh'i dayanak alabirdi. Çünkü Ho amcanın vasiyetnamesi şu cümleyle başlamaktadır: *'Amerikan saldırganlığına karşı vereceğimiz yurtseverce savaşta kuşkusuz daha büyük zorluklara katlanmak ve yeni özverilerde bulunmak zorunda kalacağız, ancak kesin zafer kaçınılmazdır.'* Ve şöyle bitmektedir: *'Son dileğim, tüm partimizin, tüm ulusumuzun savaşta tam bir birlik oluşturarak barış içinde, bir-*

leşmiş, bağımsız, demokratik, genç bir Vietnam kurması ve böylece dünya devrimine onurlu bir katkıda bulunmasıdır.' [170]

Hanoi'deki meteoroloji servisi 2 Ekim 1969 günü için alışılmış, güçlü olağan uyarılarından birini yapmıştı. Hava hızla bunaltıcı biçimde ısındı; havadaki nem oranı çok hızlı biçimde arttı. Sıcaklık böylesine bunaltıcı biçimde yoğunlaştığında Vietnam'da havanın döndüğü söylenir; ve hava döndüğünde yaşlı insanlar hastalanır, diye eklenir.

1 Ekim akşamı Ho amca ulusal gün nedeniyle yapılan gösteriye bu kez katılmadı. Devlet başkanının kendini iyi hissetmediği haberi kentte şimşek hızıyla yayıldı. Orada burada ciddi ve suskun, bir haber bekleyen insan grupları oluştu. İnsanlar bunu izleyen iki gün boyunca da beklediler. Sonra, 4 Ekim sabahının erken saatlerinde Vietnam'ın Sesi radyosu ölüm haberini verdi. 3 Ekim 1969 günü Ho Şi Minh sabah 9. 47'de bir kalp krizinden ölmüştü. 79 yaşındaydı.

9 Ekimde çok büyük bir kalabalık Ba Dinh'de, Ho Şi Minh'in hemen hemen günü gününe 24 yıl önce Vietnam'ın bağımsızlığını ilan ettiği aynı meydanda toplandı. Bu kez Merkez Komitenin 1.sekreteri Le Duan parti ve devlet başkanının vasiyetnamesini okuyordu. Ve Le Duan konuşmasında ölünün bir sözünü aktarıyordu: *'Tek bir dileğim var. tüm vatandaşlarımızın yeterince beslenebilmesi. giydirilebilmesi ve eğitilebilmesi için vatanımızın tam bağımsızlığı, halkımız için özgürlüğü kazanma isteğiyle yanıp tutuşuyorum.'* [171]

Sonra kitle "Ket Doan" şarkısını söylemeye başladı. Yani: "Birlik bizim gücümüzdür". Ho Şi Minh sık sık bu şarkıyla tempo tutmuştu.

'Ölümümden sonra halkın zamanının ve parasının boşuna harcanmaması için büyük cenaze törenleri düzenlemekten kaçınılmalıdır.' [172] Belki de günün birinde Ho amcaya isteğine karşın bir mozole yapılacaktır. Çünkü Ho, Hanoi'deki bir yorumcunun dile getirdiği gibi, halkın belleğinde kuşkusuz Trung kızkardeşler ya da Vietnam birliğinin halk kahramanı Quang Trung ile bağlantılıdır. Daha önce gördüğümüz gibi ataya saygı, komünist rejimde de geleneksel yerini korumuştu. Ho, kendisiyle ilgili olarak vasiyetnamesini *'Karl*

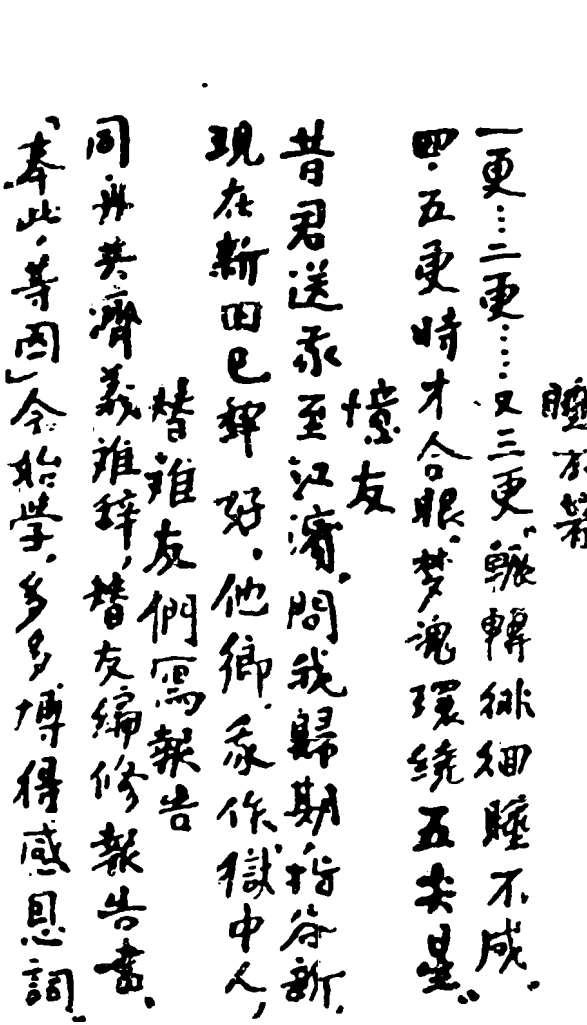
Marx ve saygıdeğer Lenin'i ve de devrimci atalarımızı izleyeceğim günü gözönünde bulundurarak' bıraktığını söylüyordu. [173] Ve vasiyetnameyi şöyle imzalıyordu.

Çünkü yukarı doğru uzatılmış kıvrım, ardından gelenlerin yapıtını tamamlıyacaklarına olan güveni gösteriyordu.

Tek başına değerlendirildiğinde Ho Şi Minh'in yaşam ürünü küçük çapta olabilir. Bir devrimci, radikal bir parti oluşturmuş ve savaşarak küçük bir halkın bağımsızlığını elde etmişti. Ancak gösterişsiz Asyalı, bir süper devlete de karşı koymuş ve komünist olarak da bağımsızlığını korumuştu. Halkından acıya ve yoksunluklara katlanmasını istemiş ve halkı da ondan yana çıkmıştı. İnsan ve politikacı olarak Ho Şi Minh düşmanlarının dahi saygısını kazanmıştı. Devrimci olarak da birçok kişinin onu böyle görmek istemesine karşın şiddet yanlısı değildi. Bu bakımdan düşmanlarıyla görüşme masasına oturan bir adam, her zaman için örnek olacaktır.

Hapisteki şiirler. Ho Şi Minh Çince yazıyordu.

DİPNOTLAR

1 '*Prison Diary*' (Hapishane günlüğü) Hanoi 1967. S.33

2 "*Souvenirs sur Ho Chi Minh*" (Ho Şi Minh'le ilgili anılar). Hanoi 1962. s. 8.

3 "*Stärker als die reissenden Flüsse*" (Deli ırmaklardan daha güçlü) den alınmıştır. (Ost) Berlin 1970. s. 35.

4 Jean Chesneaux: "Vietnam". Frankfurt a.M. 1968. s. 26.

5 Susan Sontag: "Reise nach Hanoi" (Hanoi'ye yolculuk). Reinbek 1969. 21f.

6 Chesneaux, a.g.e., s.25.

7 '*Prison diary*', a.g.e., s.70.

8 "Stärker als...", a.g.e., s.50.

9 Chesneaux, a.g.e., s.46.

10 Aynı kitap, s.67

11 '*Selected Works II*' (Seçme yapıtları II). Hanoi 1961. s. 152 f.

12 Bernard Be. Fall: "Viet-Nam Witness 1953-66" (Vietnam gözlemleri 1953-66). New York 1966. s.111 ve devamı 1926'da Viyana'da doğan, yükseköğrenimini Fransa'da yapan ABD'de profesör olan Fransız Fall, Vietnam hakkında birçok kitap, görgü tanıklığı raporu ve çözümleme yazmıştır. Yazar 1967'de Hue'de bir mayın patlaması sonucu yaşamını yitirmiştir.

13 Vietnam dilinde geleneksel üç isimden birincisi soyadıdır. Nguyen en sık rastlananlardan biridir. İkinci isim sıklıkla cinsiyete göre değişir; üçüncüsü ise kişinin adıdır.

14 "Souvenirs...", a.g.e., s.14.

15 Jean Lacouture: "Ho Tschi Minh". Frankfurt a.M. 1963. s.16.

16 "Our Uncle Ho" (Ho Amcamız): "Viet Nam Courier" (Vietnam postası) de No. 240. Hanoi, Ekim 1969.

17 Aym yazı.

18 '*Works II*, a.g.e., s.84 ve sonrası.

19 Bernard B. Fall: "The Two Viet-Nam" (İki Vietnam). New York 1963. s.85.

20 "Our Uncle Ho", bknz. yukarıya

21 "Le Président Ho Şi Minh" (Devlet başkanı Ho Chi Minh), par la Comission d'histoire du Parti des Travailleurs du Viet Nam (Vietnam İşçi Partisi tarih komisyonundan). Hanoi 1961. s.35.

22 '*Work IV*', a.g.e., s.56 ve devamı.

23 Quoc Ngu 20. yüzyılın başında halk yazı dili olarak yaygınlaştı. Bu yazı Vietnam dilini Çin harfleriyle yazıya dökme denemesi olan karmaşık yazı sistemi Chu Nom'un yerini aldı. Zaten bu sistem Çince bilmeyi gerektirdiğinden "bilgeler"e özgü kalmıştı. 20. yüzyıla kadar Vietnam'da tüm önemli edebi yapıtlar Çince yazılmıştı.

24 "Our Uncle Ho", a.g.e.

25 "Viet Nam Courier" No. 241. Hanoi, Kasım 1969.

26 Aynı yazı.

27 Truong Chinh: "President Ho Chi Minh" (Devlet başkanı Ho Şi Minh). Hanoi 1966. s.11.

28 Aynı kitap, s.10.

29 "Le Président...", a.g.e., s.35.

30 Tran Dan Tien: "Glimpses of the Life of Ho Chi Minh" (Ho Şi Minh'in yaşamına kaçamak bakışlar). Hanoi 1958, s.5 ve devamı.

31 Aynı kitap, s.7 ve devamı.

32 'Works I', a.g.e., s.14.

33 Tran Dan Tien, a.g.e., s.8.

34 'Works II', a.g.e., s.56.

35 Tran Dan Tien, a.g.e., s.9

36 Aynı kitap, s.10.

37 Aynı kitap, s.10 ve devamı.

38 Aynı kitap, s.11.

39 "Vietnam. Special issue 80 th birth anniversary of President Ho Chi Minh (Vietnam. Devlet başkanı Ho Şi Minh'in 80. yaşgününü kutlama özel yayını). Hanoi 1970.

40 "Le Président...", a.g.e., s.37.

41 Gazete birçok dilde, bu arada Almanca olarak da yayınlanıyordu ve Kominterne yakındı.

42 "*Works I*", a.g.e., s.105

43 Fall, a.g.e., s.88; Lacouture, a.g.e., s.24.

44 '*Mein Weg zum Leninismus*' (Leninizm'e giden yolum. Lenin'in 90. doğumgünü için makale, 1960 Nisanında Sovyet gazetesi "Probleme des Ostens" (Doğunun sorunları)nda yayınlandı; '*Works IV*', a.g.e., s.448 ve devamı.

45 Aynı kitap.

46 Aynı kitap.

47 Lacouture, a.g.e., s.30.

48 '*Works II*', a.g.e., s.11 ve devamı.

49 Aynı kitap.

50 Tran Dan Tien, a.g.e., s. 22 ve devamı.

51 'Mein Weg...', a.g.e.

52 '*Works II*', a.g.e., s.130.

53 Lacouture, a.g.e., s.27

54 "Viet Nam Courier", a.g.e.

55 Tran Dan Tien, a.g.e.

56 '*Works I*', a.g.e., s.27 ve devamı.

57 "Viet Nam Courier", a.g.e.

58 Ho Şi Minh sanat yapıtlarını ve tarihi yerleri görmeye çok düşkündü.

59 "Viet Nam Courier" No. 242. Hanoi. Kasım 1969.

60 '*Works I*', a.g.e., s.12 ve devamı.

61 Aynı kitap, s.52

62 Avukatın çocukları kasdedilmektedir. Yeğen ve amca deyimleri Nguyen'in B. ailesiyle samimiyetini göstermektedir. Ho Şi Minh'in taşıdığı şeref unvanı Bac Amca için bknz. "İnsan ve Yapıtı" (s.81).

63 Tran Dan Tien, a.g.e., s.25 ve devamı.

64 "Le Président...", a.g.e., s.47.

65 '*Works II*', a.g.e., s.135 ve devamı.

66 Ruth Fischer (Elfriede Friedländer-Eisler); 1895-1961; 1924-26 Almanya Komünist Partisi politbüro başkanı; 1926'da partiden ihraç; Stalin karşıtı; komünizm üzerine birçok kitabın yazarı.

67 Ruth Fischer: "Von Lenin zu Mao" (Lenin'den Mao'ya). Düsseldorf-Köln 1956 s.178 ve devamı.

68 'Works I', a.g.e., s. 70 ve devamı. Bknz. ayrıca Ho Şi Minh'in 80. doğümgünü nedeniyle 19 Mayıs 1970 tarihli "Prawda"ya.

69 Fall, a.g.e., s.92; Lacouture, a.g.e., s.46.

70 'Works I', s.143 ve devamı.

71 Aynı kitap, s.146.

72 Aynı kitap, s.150.

73 "Viet Nam Courier" No. 237. Hanoi, ekim 1969. Bknz. ayrıca 'Works I', s.156

74 Aym biçimde E. Kux'da: "Die Satelliten Pekings" (Pekin'in peyk devletleri). Stuttgart 1964. (Aslında Kuzey Vietnam hiçbir zaman "Pekin'in peyki" olmadı.)

75 Grigorij Zino wyew, 1919'da kurulan Komintern'in ilk başkanı; Kasım 1927'de Troçki ile birlikte Sovyetler Birliği KP (B) den ihraç edildi; ağustos 1936'daki ilk büyük Moskova davasında ölüme mahkum ve idam edilmiştir.

76 'Works I', a.g.e., s.81 ve devamı; Doğu üniversitesi üzerine makale "La Correspondance Internationale" (Almanca baskısı)nda yayınlandı, No. 46. 1924; Nguyen Ai Quoc bunu hemen kelimesi kelimesine polemik yazısı '*Le Procès de la Colonisation française*' (1925) (Fransız sömürgeleşme davası)da tekrarlar.

77 Aym kitap, s.84.

78 Truong Chinh, a.g.e., s.15.

79 'Works I', a.g.e., s.134; "La Correspondance Internationale" No. 19. 1925.

80 'Works I', a.g.e., s.140 (Lenin'in ikinci ölüm yıldönümünde).

81 Bu konuda bknz. Jean Chesneaux: "Geschichte Vietnams" (Vietnam tarihi). (Ost) Berlin 1963. Bölüm VII: "Vietnam unter dem Kolonialregime" (Sömürge yönetimi altındaki Vietnam).

82 Phan Trong Binh, "Viet Nam Courier" No. 255'de. Hanoi, Şubat 1970.

83 Aynı yazı.

84 Aynı yazı.

85 "Viet Nam Courier" No. 255, Hanoi, Şubat 1970.

86 İstatistik veriler için bknz. "Le Président...", a.g.e., s.50 ve "Stärker als...", a.g.e.

87 "Viet Nam Courier", a.g.e.

88 Fall, a.g.e., s.93 ve devamı.

89 "Le Président...", a.g.e., s.52.

90 André Malraux: "Anti-Memoiren" (Karşıt Anılar). Frankfurt a.M. 1968. s.449

91 H.S. Hegner: "China. Schicksal unserer Kinder" (Çin. Çocuklarımızın Kaderi). Frankfurt a.M. 1963. s.122.

92 Malraux, a.g.e., s.461.

93 23 Aralık 1923 tarihli "Ogonyuk". Ossip E. Mandelstam (doğ. tar. 1891) büyük olasılıkla otuzlu yılların sonunda bir Sibirya kampında öldü.

94 Fischer, a.g.e.

95 Bknz. s.18.

96 Ruth Fischer'in Jean Lacouture ile sohbeti; Lacouture, a.g.e., s.47

97 Bknz. Reinhold Neumann-Hoditz: "Chinas hemimliche Fronten" (Çin'in gizli cepheleri). Hamburg 1966. s.104 ve devamı.

98 Bknz. Ernst Benz: "Buddhas Wiederkehr und die Zukunft Asiens" (Buda'nın dönüşü ve Asya'nın geleceği). Münih 1963. s.255 ve devamı.

99 '*Weg der Revolution*' (Devrimin yolu). "Viet Nam Courier"de. bknz. yukarıya

100 Bu üçe bölünme sömürge yönetiminin modeline uygun düşüyordu. Bir Fransız genel valinin denetiminde olan "Çinhindi Birliği" şu bölümlerden oluşuyordu: Tongking, Annam, Cochinchina, Laos ve Kampuçya.

101 "Le Président...", a.g.e., s.57

102 Kuruluş bildirgesinin metni: 'Works II'de, s.145 ve devamı.

103 Ho Şi Minh'in 80. doğumgünü nedeniyle 19 Mayıs 1970 tarihli "Prawda".

104 Bknz. s.7.

105 Bknz. s.4-5.

106 Chesneaux, a.g.e., s.239.

107 Truong Chinh, a.g.e., S. 19

108 "Le Président...", a.g.e., s.61.

109 Aynı kitap, s.62.

110 Komintern'in Doğu şubesi Enternasyonalin 1924'deki 5. kongresinde kurulmuştu. Nguyen bu şubenin daimi üyesiydi. Şube Yakındoğu, Ortadoğu ve Uzakdoğu bürolarına ayrılıyordu.

111 Fall'dan alınma: "Viet-Nam Witness 1953-66" (Vietnam gözlemleri 1953-66) a.g.e., s.118.

112 Noulens olayı ve sonuçları konusunda bknz. Deakin ve Storry: "Richard Sorge". Münih 1967.

113 1896'da devrimci Sun Yat-sen Çin imparatorluk elçiliğinde tuzağa düşürüldükten sonra İngiliz Dr. Cantlie Londra'da bir protesto salvosu ateşlemişti.

114 Tran Dan Tien, bknz yukarıya, s.34.

115 Sir Stafford Cripps; savaş sırasında Moskova'da büyükelçi, daha sonra ekonomi ve hazine bakanı, 1952'de öldü.

116 "Souvenirs...", a.g.e., s.126. Hanoi'deki parti tarih komisyonuna bakılırsa Fransızlar ölüm haberini dünyaya Çinhindi'ndeki devrimci hareketi yılgınlığa uğratmak için yaymışlardır. Ancak bu yorum pek inanılır gibi değildir. çünkü resmi Fransız makamları bile Nguyen'i ölü sanıyorlardı. Belki de bizzat Komintern bu haberi yaymıştır.

117 Josef Ducroux'nun Jean Lacouture ile sohbeti; Lacouture, a.g.e., s.66 ve devamı.

118 Tran Dan Tien, a.g.e., s.37.

119 'Works II', a.g.e., s.149 ve devamı.

120 Bknz. KP'nin Nguyen tarafından imzalanan 18 Şubat 1930 tarihli kuruluş bildirgesi.

121 Fransa'da ulusal cephenin seçim zaferinden sonra 1936 haziranında başbakan Léon Blum'un ilk ulusal cephe hükümeti kurulmuştur. 1938 Nisanında cephe Daladier burjuva kabinesinin kurulmasıyla parçalanmıştır.

122 'Works II', a.g.e., s.150.

123 Fall: "The Two Viet-Nams" (İki Vietnam), a.g.e., s.38.

124 "Souvenirs...", a.g.e., s.75.

125 "Le Président...", a.g.e., s.64.

126 Lacouture, a.g.e., s.76.

127 "Souvenirs...", a.g.e., s.157 ve devamı.

128 "Le Président...", a.g.e., s.67; şubat 1941'de Truong Chinh'in yanında

129 Bkız. Hegner, a.g.e., s.370 ve devamı; Sun Tsu M.Ö. 3. yüzyılda yaşamıştı.

130 Truong Chinh, a.g.e., s.24.

131 Aynı kitap.

132 'Works II', a.g.e., s.151 ve devamı.

133 Bkız. s.33 ve devamı.

134 Batıda Ho Şi Minh isminin diğer şu çevirileri geçerlidir: Işık getiren Ho; ışık saçan Ho; aydınlatan ya da bilgi veren Ho; bilgeleşmiş Ho.

135 Lacouture, a.g.e., s.82.

136 'Prison diary', (Hapishane günlüğü), a.g.e., s.17.

137 Aynı kitap, s.18; Bernard B. Fall hapislik dönemini 28 Ağustos 1942-16 Eylül 1943 tarihleri arasında verir.

138 Bu bölümde aktarılan tüm şiirler ve dizeler yukarda belirtilen 'Prison diary' (Hapishane günlüğü)nden alınmıştır: Almanca'ya çeviride günlüğün Almanca baskısı '*Gefängnistagebuch*'dan da yararlanılmıştır.

139 'Prison diary', a.g.e., s.20: Phan Nhuan'ın önsözü.

140 "Souvenirs...", a.g.e., s.172 ve devamı.

141 Aynı kitap, s.202.

142 Aynı kitap, s.203.

143 'Works II', a.g.e., s.155 ve devamı.

144 "Souvenirs...", a.g.e., s.211; Truong Son Vietnam'da kuzeyden güneye uzanan sıradağlardır.

145 'Works II', a.g.e., s.157 ve devamı.

146 'Works III', a.g.e., s.17 ve devamı.

147 Potsdam'da varılan bir anlaşmaya göre Çin birlikleri 16. enleme kadar ilerliyeceklerdir.

148 "Histoire d'une paix manquée" (Boşa gitmiş bir barışın öyküsü)nde Jean Sainteny. Paris 1953; Lacouture'den alıntı, a.g.e., s.114 ve devamı.

149 Lacouture'den alıntı, a.g.e., s.126.

150 Lacouture, a.g.e., s.127 ve devamı.

151 Jean Sainteny'nin kitabının ismi.

152 Jean Sainteny, a.g.e., Lacouture'den alıntı, a.g.e., s.139.

153 Lacouture, a.g.e., s.141.

154 Aynı kitap, s.155.

155 Aynı kitap, s.159.

156 Vietnamlı ve Fransız askerlerin yanyana yaşamaları pek çok olaya neden olmuştur. Vietminh saldırılarına Fransızlar ağır misilleme ile yanıt veriyorlardı. Haiphong bombardımanında çoğu sivil yaklaşık 6000 kişi ölmüştü.

157 Chesneaux, a.g.e. s.300.

158 Lacouture, a.g.e., s.176.

159 "Viet Nam Courier" No. 239. Hanoi, Ekim 1969.

160 'Works IV', a.g.e., s.370.

161 Bknz. s.33 ve devamı.

162 "Viet Nam Courier" No. 241. Hanoi, Kasım 1969.

163 Fall: "Viet Nam Witness", a.g.e., s.112.

164 "Nhan Dan", Hanoi. 14 Kasım 1967 tarihli.

165 21 Temmuz 1954 tarihli Cenevre Çinhindi anlaşması iki yıl sonra tüm Vietnam'da uluslararası denetim altında seçimlerin yapılmasını öngörüyordu. Ancak seçimler ABD'nin etkisiyle tüm çabalara rağmen yapılmadı.

166 "Viet Nam Courier" No. 242. Hanoi, Kasım 1969.

167 'Loi Di Chuc' (Vasiyetname). Hanoi 1969. s.22.

168 'Works III', a.g.e., s.238.

169 Aynı kitap, s.267.

170 '*Loi Di Chuc*', a.g.e., s.19 ve devamı.

171 Aynı yayın, s.25.

172 Aynı yayın, s.22.

173 Aynı yayın, s.20.

Kronoloji

VİETNAM TARİHİ

M.Ö. 257	Kızıl Irmağın deltasında çeşitli boyların birleşmesiyle ilk Vietnam devleti kurulur. İsmi Au Lac'dır.
M.Ö. 196	Belgelerde ilk kez bir Vietnam krallığından söz edilir.
M.Ö. 111 - M.S. 939	Vietnam Çin egemenliği altında.
1164	Çin Vietnam'ın bağımsızlığını tanır, ancak haraç ilişkisi sürecektir.
1284-1288	Bir Moğol ordusu Vietnam'ı boyunduruğu altına almaya çalışır, ancak bozguna uğrar. (Bach Dang ırmağı kıyısındaki ikinci savaş.)
1407	Çin Ming hanedanının birlikleri ülkeyi işgal ederler yirmi yıl sonra ülkeden kovulurlar.
15. yy.	Champa krallığının yıkılmasıyla Vietnam güneye doğru yayılır.
17. yy.	Vietnamlıların devlet yapısı bugünkü biçimini almıştır. Ancak ayrı ayrı hanedanlıklara bölünmüştür.
1771	Tay Son ayaklanması ülkenin birleşmesiyle sonuçlanır. Son kez bir Çin ordusu Vietnamı istila eder.
1858	Da Nang (Tourane) körfezinden ilk Fransız birlikleri karaya çıkar. Ardından Vietnam'ın güneyini işgal ederler.
1885	Hue'de Fransızlara karşı ayaklanma. Tüm Vietnam Fransız himayesi altına girer. Çin tüm haklarından vazgeçer.
1893	Laos ve Kampuçya'nın da boyunduruk altına alınmasıyla güneydoğu Asya'daki Fransız egemenliği yerleştirilmiş oldu. Çinhindi birliği şu bölgeleri kapsar: Tongking, Annam, Cochinchina, Laos ve Kampuçya.
1916	Fransız sömürge yönetimine karşı örgütlenmiş direniş sona erer.

1930 Yen Bai ayaklanması. Tüm Vietnam Komünist Partisi kurulmuştur. Nghe Tinh Sovyetleri. Fransa'daki "Ulusal cephe" sömürgelerdeki zulmün geçici olarak azalmasına neden olur.

1941 Vietnam'ın en önemli bölgeleri Japonlar tarafından işgal edilir. Komünist nitelikli Vietnam Bağımsızlık Birliği (Vietminh) kurulur.

1945 İkinci Dünya Savaşı galiplerinin anlaşmalarına göre Japonlar Kuzeyde Çin ulusal birlikleri tarafından silahsızlandırılır. Güneyde bir İngiliz ordusu karaya çıkar. Fransa sömürgesine dönmeye hazırlanmaktadır. Vietminh bir halk ayaklanması başlatır. Hanoi'de Vietnam'ın bağımsızlığı ilan edilir.

1946 Kuzey ve Güneydeki seçimler, Komünistlerin ve komünist olmayan ulusçuların katıldığı bir Ulusal Cephenin zaferiyle sonuçlanır. Ho Şi Minh Demokratik Vietnam Cumhuriyetinin devlet başkanlığına seçilir. Fransa Vietnam'ı Fransız Birliği çerçevesinde özgür bir devlet olarak tanır; bunun üzerine Vietnamlılar Fransız birliklerinin geri gelmesini kabul ederler. Fransız makamları bu sözleşmeleri yadsırcasına Güneyde bağımsız bir Cochinchina cumhuriyeti ilan ederler. Fontainbleau uzlaşması yalnızca yıl sonunda açık düşmanlıklara yol açacak olan anlaşmazlıkları örtüştür.

1949 Bao Dai Vietnam'a döner ve Güney Vietnam devletinin devlet başkanı olur.

1954 Birinci Çinhindi savaşı Kuzey Vietnamlıların Dien Bien Phu zaferiyle sonuçlanır. Uluslararası Çinhindi konferansı Cenevre'de 17. enlemden geçen bir sınır çizgisi saptar. Buna uygun olarak Vietminh birlikleri de yeniden gruplandırılır; Güneyde geniş bölgeler boşaltırlar. Fransızlar çekilir. Genel seçimler iki yıl sonra yapılacaktır. Seçimler ABD'nin etkisiyle Saigon tarafından sabote edilir.

1955 Saigon'un, Güney Vietnamı bundan böyle bir antikomünist kaleye çeviren ABD'ye anlaşmalarla bağlanması. Kuzeyde uygulanışı sırasında ciddi çiftçi huzursuzluklarının olduğu katı bir toprak reformu yapılır. Ngo Dinh Diem Vietnam Cumhuriyetinin, güney kesiminin devlet başkanı olur.
Ngo Dinh Diem'e karşı muhalefet, komünistlerin önderliğinde bir Ulusal Kurtuluş Cephesi (FNL) oluşturur. Amerikalı askeri danışman denen kişilerin katılmasıyla Güney Vietnam'daki iç savaş gittikçe büyür.

Ngu Dinh Diem'in devrilmesi ve öldürülmesi (Kasım). Saigon'da bir generaller yönetimi kurulur. Bundan önce Budistler arasında huzursuzluklar başlamıştır.

1964 İlkbaharda Amerikan hükümeti Hanoi'deki komünist rejimi devirmek amacıyla Kuzey Vietnama karşı açık kara ve hava savaşı için gizli planlar yapar. Ağustosta Washington ilk kez Kuzey Vietnam topraklarını bombalamak için Tongking körfezindeki esrarengiz bir olayı bahane eder. Bunu Kuzey Vietnama karşı Amerikan hava savaşı izler.

1968 FNL'nin yeni ayyılı bayramı (Tet) saldırısı. Vietnam savaşının sona erdirilmesi için Paris'de ön görüşmeler (mayıs). Kuzey Vietnama Amerikan hava saldırılarının durdurulması (kasım). Bu sırada yarım milyondan fazla Amerikan askeri Vietnamdadır.

1969 25 Ocaktan beri Amerikalılar ve Vietnamlılar Vietnam sorununa bir çözüm bulmak üzere Paris'de görüşmektedir. Güney Vietnam'da FNL tarafından geçici bir devrim hükümetinin kurulması (hazıran)

1971 Amerikan gazeteleri Amerika'nın Truman hükümetinden beri Çinhindi politikasıyla ilgili Pentagon'un gizli belgelerini yayımlarlar. Belgeler ABD'nin tümüyle bilinçli olarak Vietnam'da bir savaş riskini göze aldığını göstermektedir.

HO Şİ MİNH'İN YAŞAMI

1890 19 Mayıs: Ho Şi Minh Kim Lien köyünde doğar.

1905 Hue'deki liseye gidiş.

1911 "Admiral Latouche Tréville"de aşçı yamağı: kamarot ya da tayfa olarak deniz yolculukları.

1913 Londra'da; kar küreme amelesi, kaloriferci; "Carlton" otelinde aşçı yamağı.

1915 Amerika'da.

1917 Paris'de.

1919 Versailles konferansına "istekler"in sunulması.

1920 Fransa KP'nin kurucu üyesi; fotoğrafçı yardımcısı ve gazeteci olarak çalışma.

1923 Moskova'daki Çiftçi Enternasyonali kongresine katılış.

1924 Moskova'daki 5. Komintern kongresinde delege; Doğu Emekçileri Üniversitesinde eğitim.

1925 Çin'de devrimci etkinliklerin başlaması.

1928 Komintern temsilcisi olarak Batı Avrupa ve Tayland'da.

1930 Hong Kong'da; Çinhindi Komünist Partisi'nin kuruluşu.

1931 Hong Kong'da tutuklanma.

1934 Yeniden Moskova'da.

1935 Moskova'daki 7. (son) Komintern kongresine katılış.

1939 Ho Şi Minh Yenan'daki Çin komünistleri arasında ortaya çıkar.

1940 Aralıkta Ho otuz yıllık ayrılıktan sonra Vietnam'a geri döner.

1941 Vietnam Bağımsızlık Birliğinin (Vietminh) kuruluşu.

1942 Güney Çin'de tutuklamş.

1945 Genel ayaklanmaya çağrı; Ho Şi Minh bağımsızlığı ilan eder (2 Ekim)

1946 Fransa'da görüşmeler (Haziran-Eylül).

1947 Devlet başkanı cangıla geri döner.

1954 Fethedilmiş Dien Bien Phu'da; Hanoi'ye geri dönüş.

1956 Ho Şi Minh parti başkanlığını üstlendikten sonra halkın zorunlu kolektifleştirme ile ilgili endişelerini yatıştırmaya çalışır.

1957 Doğu Avrupa komünist ülkelerine büyük gezi; Moskova'da Ekim devriminin 40. yıldönümü törenlerine katılış.

1960 Komünist partilerin Moskova'daki II. Dünya Kongresi'nde Ho Şi Minh önemli bir rol oynar; Ho burada ve sonra, Moskova ve Pekin'i uzlaştırmaya çalışır.

1966 Ho Şi Minh Vietnam'daki Amerikan birliklerine karşı savaş çağrısı yapar; ABD'yi Cenevre anlaşmasını baltalamakla suçlamaktadır.

1967 Amerikan başkanı Johnson ile Ho Şi Minh arasında mektuplaşma.

1969 Ho Şi Minh savaşın Amerikan birliklerinin tümüyle çekilmesine ve Saigon'daki yönetimin yıkılışına kadar sürmesini ister; başkan Nixon ile mektuplaşma.

3 Eylül: Ho Şi Minh 79 yaşında ölür.

BAŞLICA İSİMLERİ VE TAKMA ADLARI

Nguyen Sinh Cung	doğumda
Nguyen Tat Thanh	on yaşından itibaren; anlamı: mutlaka başarılı olacak Nguyen
Ba	aşçı yamağı, kamarot ve tayfa olarak
Nguyen Ai Quoc	1917 yılından itibaren; anlamı: yurduna sevgiyi en yüce erdem sayan Nguyen -Yurtsever Nguyen
Wuong	Çin'de 1925-1927 arasında
Li Thui	
Wang Schan-er	
Tschin	1928'de Tayland'da rahip olarak
Tong Van So	Hong Kong'da 1930-1931 arasında.
Sung Man-cho	
Lin	Çin'de 1940'da
Tran	
Ho Şi Minh	1942 yazından beri; anlamı: ne istediğini bilen Ho

Tutuklanmadan önce:
Nguyen Ai Quoc
Hong Kong'da (1930)

Hapislikten sonra

Ho amca "yeğenleri" ile birlikte görünmekten hoşlanırdı.

TANIKLIKLAR

JEAN SAINTENY

Ho Şi Minh'le ilk karşılaşmamdan beri yüzünde zeka, sağduyu ve kurnazlığın birlikte yansıdığı bu keşişe benzer adamın seçkin bir kişilik olduğu izlenimini taşıdım. Engin kültürü, bilgisi, akıl almaz gayreti ve kendi çıkarını hiçbir zaman gözetmemesi ona halkın olağanüstü saygı ve sevgisini kazandırdı. Söylediği ve yaptığı herşey, genel tutumu onun şiddete karşı olduğunu açıkça göstermekteydi. Onun bu dönemde Çinhindi'nin Gandhisi olmaya niyetlendiğinden kuşku yoktur.

"Geschichte eines verfehlten Friedens". 1953.
(Boşa gitmiş bir barışın öyküsü).

JAWAHARLAL NEHRU

Ho Şi Minh ile çok dostça sohbetlerim oldu. Cenevre antlaşmasına kesinlikle uyacakları konusunda bana güvence verdi. Ho Şi Minh Fransa'ya karşı dostça yaklaşımını dile getirdi ve yakın geçmişe rağmen Fransa ile ilişkileri sürdürmek istediğini söyledi... Devlet başkanıyla ilk görüşmemdi ve barış istediğinden eminim.

Pekin ve Saigon'daki Basın Konferansları Ekim 1954

DWIGHT D. EISENHOWER

İsyancı birlikler 1946'da Fransızların lütfuyla tüm Çinlüindi'nin başbakanı olan Ho Şi Minh isimli bir adam tarafından yönetilmekteydi. Kuşkusuz Ho Şi Minh çetin bir komünistti... Sıradan Vietnamlı çiftçiye halkının seksen yıldan fazla egemenliği altında yaşadığı Fransızların, gerçekten artık özgürlük davası için savaşım verdiklerini, buna karşılık Vietminh'in, yani kendi yurttaşlarının kölelik saflarında savaştığını anlatmak hemen hemen olanaksızdı. Genel olarak serbest seçimler yapıldığında Ho Şi Minh'in başbakan seçileceği kanısı egemendi... Görüştüğüm ya da yazıştığım her Çinlüindi uzmanı savaş sırasında seçimler yapılmış olsaydı belki halkın yüzde sekseninin devlet başkanı Bao Dai yerine komünist Ho Şi Minh'den yana oy kullanacağı görüşündeydi.

"Die Jahre im Weissen Haus 1953-1956"
(Beyaz Saraydaki Yıllar 1953-1956)

EDGAR SNOW

Ho Şi Minh her yerde tanınıyordu ve çok sayıda yandaşı vardı. Yetkin bir politikacı olarak Ho komünist partisindeki lider rolünden arınmıştı. Başkaları parti sekreteri olarak birbirlerinin yerine geçerken o cumhuriyetin devlet başkanı unvanını korudu. O birinci derecede yurtsever, ancak ikinci derecede parti adamı sayılıyordu. O, solcuların George Washington'uydu. Vietminh kendinden o kadar emindi ki Kuzeyle Güney arasında seçim denetçileri ve ayrıca uluslararası gözlemci değişimine hazırdı. Mendès-France adil ve iyi denetlenmiş bir seçimde bile Demokratik Vietnam Cumhuriyetinin kesin zafere ulaşacağını farketti. Vietnam Doğu Almanya değildi.

"Gast am anderen Ufer", 1961
(Karşı Kıyıdaki Konuk)

J. WİLLİAM FULBRIGHT

Ho Şi Minh yalnızca komünist Çin'in ve hele bu kadar çok sözü edilen "uluslararası komünist komplo"nun ajanı değildir. O inançlı bir ulusçu ve devrimcidir... Çok önemli bir gerçek, Vietnam'da Ho Şi Minh'in liderliğinde ulusçuluk ve komünizmin birleşmiş olmasıdır. Vietminh'in komünistten çok ulusçu ya da ulusçudan çok komünist olduğunu söylemek anlamsızdır. Vietminh her ikisidir de. Bu birleşme Amerikan çıkarları ve üstünlük beklentileri açısından bir talihsizliktir, ancak aynı zamanda da uzlaşabileceğimiz ve uzlaşmak zorunda olduğumuz bir gerçektir. Hatta bugün, ABD'nin Güney Vietnam yönetimini desteklemek için yaptığı onca şeyden sonra bile ismini Vietnam'ın her yerindeki çiftçilerin tanıdığı tek bir politikacı vardır: Ho Şi Minh ya da Vietminh ya da Vietcong "ulusçu" olarak tanımlandığında bu onların aziz sayılacağı anlamına gelmez. Aksine: onlar fanatik ve acımasız olduklarını tekrar tekrar sergilemişlerdir, ama aynı zamanda da yurtseverler olduklarını göstermişlerdir.

Die Arroganz der Macht", 1966
(Gücün Küstahlığı)

BERTRAND RUSSELL

Devlet başkanı Ho Şi Minh'in bağımsızlık ve Vietnam'ın birliği için yarım yüzyıldan fazla süren özverili çabaları, onu hem ulusun babası ve hem de sömürgecilik sonrası dünyasına şekil veren önde gelen kişilerden biri yapmıştır.

Zum Tod Ho Tschi Minhs, 1969
(Ho Şi Minh'in Ölümü Üzerine)

NIKITA S. (KRUŞÇEV)

•

Dindar insanlar eskiden sıklıkla kutsal öncülerden söz etmişlerdir. Şimdi, Ho Şi Minh yaşama ve diğer insanları etkileme biçimiyle bu "kutsal öncüler"den biri gibiydi. O bir devrim öncüsüydü. Gözlerindeki ifadeyi hiçbir zaman unutmayacağım: bakışlarının nasıl özel bir tür dürüstlük ve temizlikle parladığını. Bu, rüşvet kabul etmez bir komünistin dürüstlüğü ve davaya ilkede ve uygulamada içten bağlı bir adamın temizliğiydi. Doğruluğu ve komünizmin halkı ve tüm insanlar için en uygun durum olduğuna sarsılmaz inancıyla herkesi inandırabilirdi. Her sözü tüm komünistlerin aynı sınıfın yoldaşları olduğuna ve bu nedenle birbirleriyle ilişkilerinde içten ve dürüst davranmaları gerektiğine olan inancını doğrular gibiydi. Ho Şi Minh gerçekten komünizmin "azizler"inden biridir.

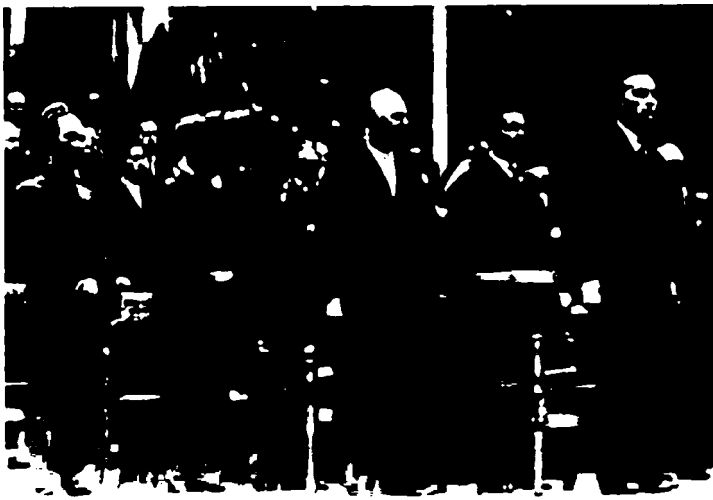
"Chruschtschow erinnert sich", 1970
(Kuruşçev'in Anıları)

Ho Şi Minh, ölümünden sekiz ay önce. Devlet Başkanı resmi konutunun bahçesinde hava kuvvetleri elemanlarını kabul ediyor.

1967: Ho Şi Minh uçaksavar mevziinde. Üstün başarı göstermiş askerlere çiçek ve kol saati dağıtıyor.

İstenmeyen bir "şeref konuğu". Ho Şi Minh 14 Temmuz 1946'daki Fransız ulusal bayramında Paris'deki geçit töreninde. IV. Cumhuriyetin ileri gelenleri ona hemen hiç aldırmıyorlar. Soldan sağa: Ho, general Juin ve Lattre de Tassigny, Edmond Michelet, Georges Bidault

Ölümünden birkaç hafta önce Ho Şi Minh Hanoi'de Güney Vietnam'ın Geçici Devrim Hükümeti başkanı Huynh Tan Phat'ı karşılıyor.

Devlet başkanı pirinç ekiyor. Yeni. Kuzey
Vietnam'da yapılan bir
makinanın hizmete sokuluşu

Ho ölçü veriyor.

Ho Şi Minh'e veda

Ho için yas

YAŞAM ve ANILAR-8

Ho Şi Minh'in yaşamı ve büyük Amerikan gücüne karşı koymaya varan eylemleri doğru biçimde yorumlanmak isteniyorsa sabır ve zamanla ilgili kavramları batı insanınkinden farklı olan Asyalı'nın düşünce biçimi iyice anlaşılmalıdır. Ho'nun halefleri için *'daha yirmi yıl ya da daha uzun sürebilecek'* (Ho Şi Minh, 1966) olan Vietnam savaşı, yalnızca ulusal bağımsızlık için verilen bin yıllık bir savaşın devamıdır.

ISBN 975-344-032-4